

SKÓGRÆKTAR RITIÐ 2011

2.tbl.

SKÓGRÆKTARFÉLAG ÍSLANDS

Opnir alla daga

– allan ársins hring

Velkomin í þjóðskóga Íslands!

SKÓGRÆKT
RÍKISINS

www.skogur.is

SKÓGRÆKTAR RITIÐ 2011

2. tbl.

ÚTGEFANDI
SKÓGRÆKTARFÉLAG ÍSLANDS
SKÚLATÚNI 6, 105 REYKJAVÍK
WWW.SKOG.IS
SÍMI: 551-8150

RITSTJÓRI:
Brynjólfur Jónsson

PRÓFARCALESTUR:
Ragnhildur Freysteinsdóttir

UMBROT:
Daniel Bergmann

PRENTUN:
ODDI

Gefið út í 3500 eintökum

ISSN 1670-0074

© Skógræktarfélag Íslands og höf-
undar greina og mynda.

Öll réttindi áskilin /
All rights reserved.

Rit þetta má ekki afrita með neinum
hætti, svo sem með ljósmyndun,
prentun, hljóðritun eða á annan
sambærilegan hátt, þar með talið
tölvutækt form, að hluta eða í heild,
án skriflegs leyfis útgefanda og
höfunda.

MYND Á KÁPU:

Sara Riel

„Jack Lumber in the green“, 2011.
Spreyllakk og forn pappír, 61x30 cm.
Eign listamannsins.

ón Geir Pétursson	
u k um nd n	4
Kristinn H. Þorsteinsson	
á n	6
Sigurborg Kr. Hannesdóttir	
nn k k	8
Daði Björnsson	
p n n m m k	12
Kolbrún Oddsdóttir, Trausti Valsson og Birgir Jónsson	
k nd	18
Gunnar Stefánsson	
- k u nn km nn um	28
Trausti Tryggvason	
n ku k u	34
Þór Sigurðsson	
- k k - u n n - nd n k d	44
Pröstur Eysteinnsson	
ppnu un y p nu m u á	56
Ragnhildur Freysteinsdóttir	
- k - k nd u	68
Einar Jónsson	
k k k n k n n	80
Valgerður Jónsdóttir	
- án u mund n m nn n	88
Ragnhildur Freysteinsdóttir	
undu - k k nd	90
Einar Gunnarsson	
- k k á	96

Skógræktarfélag Íslands og Skógræktarritið

Skógræktarfélag Íslands er landssamband 60 skógræktarféлага sem starfa í flestum byggðarlögum landsins. Skógræktarfélögin mynda breiðfylkingu nærri 8.000 áhuga- og stuðningsmanna skógræktar. Skógræktarfélag Íslands er málsvari félaganna og hefur það m.a. að markmiði að stuðla að trjá- og skógrækt, gróðurvernd og landgræðslu og að fræða og leiðbeina um skógrækt. Skógræktarfélögin eru að sjálfsögðu öllum opin og eru allir sem skógrækt unna hvattir til þátttöku.

Skógræktarritið (áður Ársrit) hefur komið út samfellt frá árinu 1932 og er eina fagritið sem fjallar sérstaklega um efni er varða skógrækt. Ritið kemur út tvisvar á ári og er hægt að fá það í áskrift (skog.is). Þeir sem hafa áhuga á að skrifa greinar í ritið eru hvattir til þess að hafa samband við ritstjóra (bj@skog.is).

Hægt er að fá helstu upplýsingar um fjölþætt starf Skógræktarfélags Íslands og aðildarfélaganna á heimasíðunni **skog.is**.

und n u

BIRGIR JÓNSSON
dósent við Umhverfis- og
byggingarverkfræðideild Háskóla
Íslands

EINAR GUNNARSSON
skógfræðingur,
Skógræktarfélagi Íslands

EINAR JÓNSSON
blaðamaður,
Skógræktarfélagi Íslands

DAÐI BJÖRNSSON
landfræðingur, sérfræðingur hjá
Loftmyndum ehf.

GUNNAR STEFÁNSSON
bókmenntafræðingur og
verkefnisstjóri bókmennta á Rás 1
Ríkisútvarpinu.

JÓN GEIR PÉTURSSON
Ph.d. í auðlindastjórnun, sérfræðingur
á skrifstofu stefnumótunar og
alþjóðamála í Umhverfisráðuneytinu

KOLBRÚN ODDSDÓTTIR
M.Sc., umhverfis- og auðlindafræði

KRISTINN H. ÞORSTEINSSON
garðyrkjufraðingur

RAGNHILDUR FREYSTEINSDÓTTIR
umhverfisfræðingur,
Skógræktarfélagi Íslands

SIGURBORG KR. HANNESDÓTTIR
B.A. í félagsfræði, M.Sc. í ferðamála-
fræði, starfar sem ráðgjafi

TRAUSTI TRYGGVASON
kennari og formaður
Skógræktarfélags Stykkishólms

TRAUSTI VALSSON
prófessor við Umhverfis – og
byggingarverkfræðideild Háskóla
Íslands

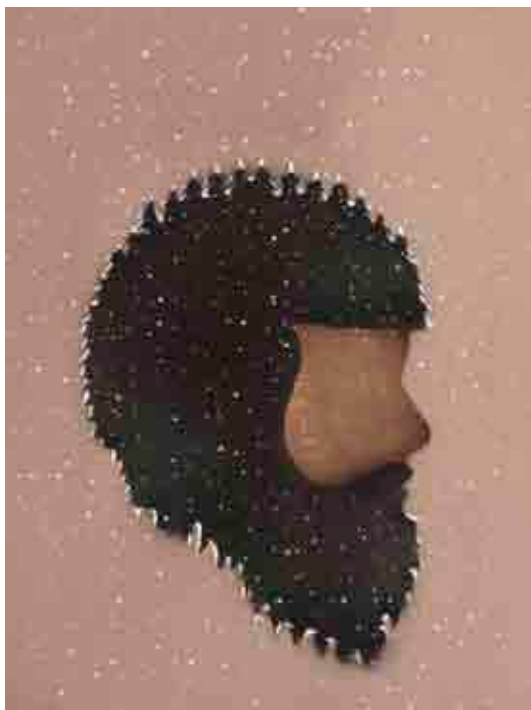
VALGERÐUR JÓNSDÓTTIR
framkvæmdastjóri Norðurlandsskóga

ÞÓR SIGURÐSSON
starfaði lengi í Prentverki Odds
Björnssonar en vinnur nú við
Minjasafnið á Akureyri.

ÞRÖSTUR EYSTEINSSON
trjáknýbótafræðingur,
fagmálastjóri Skógræktar ríkisins

Um mynd á kápu

Myndverkið „Jack Lumber in the green“ er eftir Söru Riel, myndlistarkonu. Sara Riel er með mastersgráðu frá Kunsthochschule Berlin Weissensee. Hún útskrifaðist þaðan árið 2006 með heiðurs-tililinn Meisterschuler og var auk þess heiðruð fyrir framúrskarandi störf með DAAD verðlaunum. Listamaðurinn hefur sýnt um víðan völl, þar á meðal í Japan, Kína, Íran og víða um Evrópu sem og í helstu söfnum Íslands. Sara fékk viðurkenningu úr Styrktarsjóði Svavars Guðnasonar og Ástu Eiríksdóttur 2009 og Listasjóði Guðmundu S. Kristinsdóttur 2010.

Nánari upplýsingar um myndlistamanninn er að finna á heimasíðu hennar: www.sarariel.com

Gardyrkjufélag Íslands - vaxandi í 125 ár
Heimasíðan lifandi og full af fróðleik um gróður
www.gardurinn.is

U - - U - - U

Heiðursvarði við Hala í Suðursveit

Til minningar um bræðurna Þórberg, Steinþór og Benedikt Þórðarsyni

Í skóginum við þjóðveginn ofan við Halab í Suðursveit er fallegur heiðursvarði, reistur til minningar um bræðurna frá Hala, þá Þórberg, Steinþór og Benedikt Þórðarsyni. Það var ngibjörg Óphóníasdóttir, húsfreyja á Hala, sem hafði frumkvæði að skógrækt á þessum stað og voru fyrstu trén í skóginum gróðursett árið 1970. Síðan þá hefur verið búið

við skógin, sem dafnar þarna vel og er svæðið nú viðkomustaður fjölmargra ferðamanna.

Heiðursvarðinn var reistur árið 1992 og er hann úr gabbrói af Heinabergsaurum á Mýrum. Hönnuður hans er Sveinn Ívarsson arkitekt, dóttursonur Þórbergs Þórðarsonar, og var varðinn sagaður í Steiniðjunni í Kópavogi.

hægt að panta þjónustu
þessa afkastamikla
kurlara í síma 864 3325

- Minigröfur
- Kerrur
- Beltavagnar
- Keðjusagir
- Hekklippur
- Stauraborar
- Sláttuvélar
- Steinsagir
- Valtarar
- Laufsugur
- Kjarrsagir
- Viðarkljúfar
- Alls kyns
garðvinnutæki

Tæki til leigu og sölu

nánnar á www.gardheimar.is

Combi-system

einn mótur tengist í mörg tæki

STIHL
tæki fagmannsins

FS-KM
Sláttuorfi

HL-KM
Língröðsklippa

HT-KM
Keðjusög

KB-KM
Söpur

BF-KM
Jarðvegstætar

FCB-KM
Kantskeri

Keðjusagir

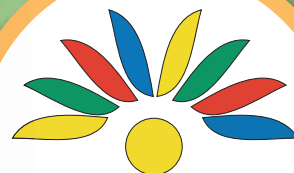
Sláttuorfi
og kjarrsagir

Viðarkljúfur

Laski stubbatætarar

GARÐHEIMAR

FJÖLSKYLDUFYRIRTÆKI
Í 20ÁR

taeki@gardheimar.is | sími 540 3300

leiga@gardheimar.is | beinn sími 864 3325

Tré ársins 2011

Góður árangur í skóg- og trjár kt í landinu er farinn að setja svip á borg og b og trjár kt á opnum sv ðum til skjólmyndunar og fegrunar umhverfis hefur aukið lífsg ði og lýðheilsu.

Skógr ktarfélag Íslands hefur árlega um langt skeið útnefnt ré ársins til þess að beina sjónum almennings að því gróskumikla starfi sem unnið er um land allt í trjá- og skógr kt. Í ár var tré ársins útnefnt í 20. sinn af Skógr ktarfélagi Íslands. Þrír valinu varð fjallagullregn (*Laburnum alpinum*) sem stendur í bakgarðinum að Greniteigi 9 í Reykjanesb .

Gullregn eru af ertubauna ttinni, abaceae. Aðeins tv r tegundir tilheyra ttkvíslinni *laburnum* auk blendinga og afbrigða. r eru fjallagullregn *Laburnum alpinum* og strandgullregn *Laburnum anagyroides* , ttað frá Mið-og Suðaustur-Evrópu.

Gullregn þykir með fegurstu blómstrandi trjám.

jallagullregn er allvíða í görðum og hefur reynst harðgert. egundin getur orðið allt að 10 m á h ð og er oftast margstofna með umfangsmikla krónu. Blöðin eru þrífingruð, blómin gul og eru mörg saman í þéttum, drjúpandi klasa, 2 0 cm á lengd. jalla-gullregn blómgast við 10 1 ára aldur. Á rótunum lifa gerlar af ttkvíslinni *Rhizobium* og mynda hnýði á rótum og vinna köfnunarefni úr andrúms-loftinu sem plantan notar sér til framdráttar.

Gullregn er vind- og seltuþolið en blómgun verður ríkulegri ef plantan stendur á sólríkum stað og í þokkalegu skjóli fyrir veðrum og vindum. egundin þrífst best í fremur sendnum og vel framr stum jarðvegi.

jallagullregni er fjölgað með fr jum, sumargr ð-

Höfundur Kristinn H. Þorsteinsson

Myndin er tekin árið 1960 einu eða tveimur árum eftir gróðursetningu. Tréð hefur verið orðið nokkra ára gamalt þegar það var gróðursett.

lingum eða sveiggr ǫslu. inna má víða sjálfsáðar plöntur í gördum hÉrlendis.

Gullregn er eitruð planta en mest þó fr in. Aðal-eiturefnið í gullregni er cytisine. Ef fólk neytir fr ja eða annarra plöntuhluta í einhverjum m li getur það leitt til veikinda eða jafnvel dauða og er því ráðlagt að fjarl gja neðstu fr in á trjám svo óvitar nái ekki til.

að var hátíðleg stund 1". september 2011 þegar fjallagullregnið að Greniteigi 9 í Reykjanesb var útnefnt tré ársins. Magnús Gunnarsson, formaður Skógr ktarfélags Íslands, flutti ávarp og veitti Sigrúnu Guðjónsdóttur, eiganda trésins, viðurkenningu og Árni Sigfússon, b jarstjóri Reykjanesb jar, flutti ávarp. Leikin var fögur tónlist flutt af nemendum ónlistarskóla Reykjanesb jar. ið þetta t kif ri var tréð formlega h ðarm lt. að reyndist vera „ metrar á h ð og greinist í se stofna í um 0 cm h ð frá jörðu. Digraasti stofninn m ldur í brjóst-h ð reyndist 22,2 cm í þvermál.

Í nokkra metra fjarl gð frá fjallagullregninu kúrir annað lágva ið tré sem er sömu tegundar en mun yngra.

réd var gróðursett 19 eða 19 9 af hjónunum Sigrúnu Guðjónsdóttur og Sigurði Einarssyni en þau hjón byggðu húsið árið 19 6. Sigurður lést árið 2000 en Sigrún býr enn í húsinu ásamt Sigurði Borgari Bjarnasyni, sonarsyni sínum.

Árið 1980 var fjallagullregnið farið að vekja mikla athygli enda þá strax orðið eitt fegursta tré Keflavíkur.

jallagullregnið hefur blómstrað árviss í áratugi gestum og gangandi til óm ldrar án gju.

Í Reykjanesb má víða finna þróttmiklar og fall-egar fjallagullregnsplöntur. réð að Greniteigi 9 ber þó enn höfuð og herðar yfir önnur fjallagullregnstré á Suðurnesjum og er því verðugur fulltrúi gullregns-trjáa á Suðurnesjum og þó víðar v ri leitað.

Verðlaunaafhendingin í Reykjanesbæ þann 13. september. Frá vinstri: Árni Sigfússon, Sigurður Borgar Bjarnason, Sigrún Guðjónsdóttir og Magnús Gunnarsson.

Mynd: Brynjólfur Jónsson

Manneskja í skógi

Erindi flutt á Aðalfundi Skógræktarfélags Íslands á Grundarfirði árið 2011.

Ég er fædd og uppalin í Stykkishólmi. Sku-heimilið mitt stóð nálægt sjónum og mávagargið barst inn um herbergisgluggann. Ég þrítugt settist ég að á Egilsstöðum. Þar var engan sjó að hafa og ég fann það, þegar leiðin lá niður á Reyðarfjörð þar sem sjávarlyktin fyllti vitin, að það var ekki laust við að ég saknaði sjávarins. Ég þrátt fyrir vingjarnlegar ábendingar heimamanna gat Lagarfljótið aldrei komið í staðinn fyrir sjóinn.

En á Héraði kynntist ég skóginum. Það var bara tíu mínútna ganga að heiman og út í Selskóg. Þar átti ég ómíldar ánægjustundir, stundum ein, stundum í félagsskap. Hver árstíð hafði sinn sjarma, að sjá

brumið á trjánum á vorin, finna ilminn af birkinu á sumrin, njóta litadýrðarinnar á haustin og kyrrðarinnar á vetrum, stundum á gönguskíðum.

Það er mikil gjöf að hafa fengið að búa á svæði þar sem er alvöru skógur og njóta allra þeirra gjafa sem hann gefur. Ég nú þegar ég bý aftur við sjávarsíðuna þá dregur það úr söknuðinum eftir skógunum fyrir austan, að bregða sér af og til í fallega Brekkuskógin okkar í Grundarfirði, hér, þar sem allir sögðu að væri vonlaust að rækta tré. En viti menn, það hefur tekist með harðfylgi og trú.

Þegar við dveljum í skógi njóta öll skilningarvitin. Ímúrin fyllir vitin, eyrun nema fuglasönginn,

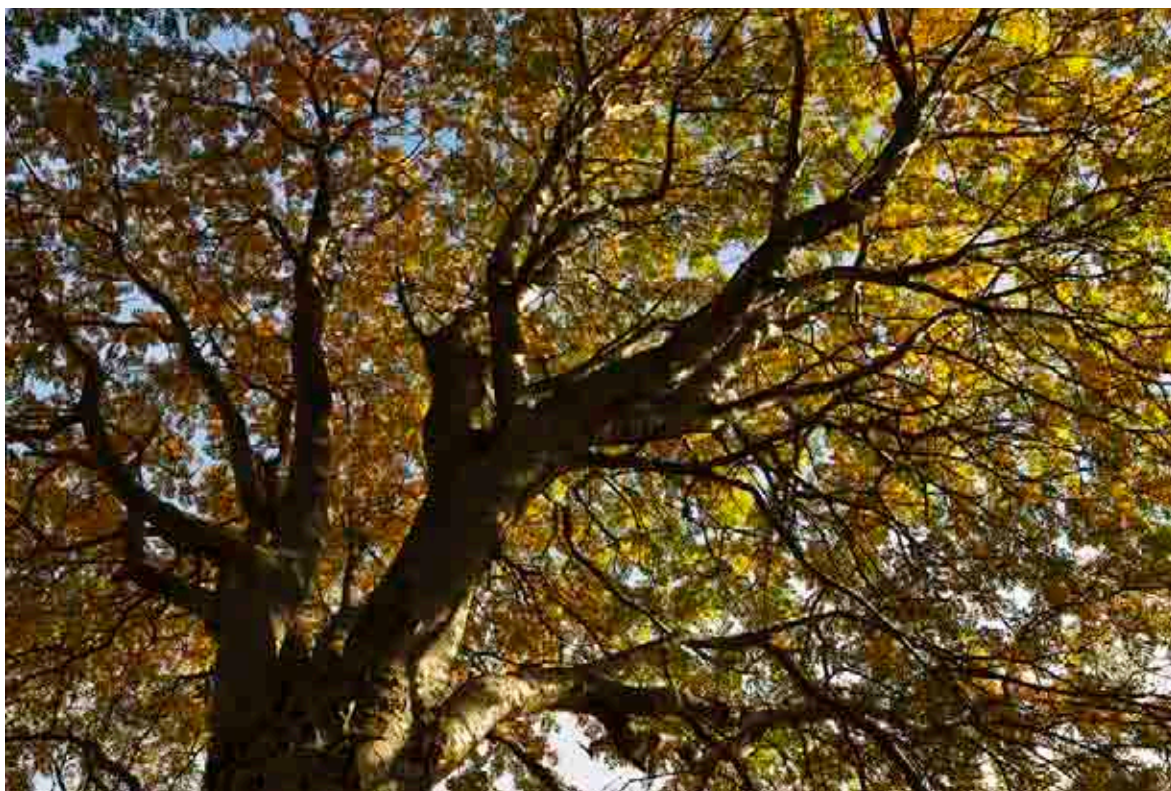
Höfundur Sigurborg Kr. Hannesdóttir

sveppir að hausti gleðja bragðlaukana og óm ld fegurð blasir við augum. En skógurinn hefur dýpri áhrif á okkur, áhrif sem við kannski skynjum en erum ekki endilega alltaf meðvituð um.

Þú gætum kallað það sjötta skilningarviðið eða við gætum sagt að í frumunum og í sálinni vitum við að allt líf er eitt að við erum aðeins þráður í þeim vef sem lífið sló, eins og haft er eftir indíánahöfðingjanum hief Seattle. Þess vegna þurfum við á náttúrunni að halda og skógurinn hefur öðru fremur tilvísun í dýpt og undirvitund mannsins og dulúðina í lífinu.

Há, gömul tré eru oft talin vera tákn um öldunga og visku. Þau tengja okkur við forfeður okkar og við skynjum að okkar dvöl á jörðinni er ekki upphaf og endir alls, heldur munum, eins og segir í Dagbók nnu rank, að okkar líf er aðeins augnablik af eilífðinni.

Árstíðirnar í náttúrunni kenna okkur að lífið allt er hringrás og árstíðaskiptin eru óvíða eins greinileg og í skóginum. Í myrkri vetrarins þegar lauftrén eru svipt allri sinni venjubundnu fegurð, felst samt vitund um að það mun vora á ný og lífið kvikna.

Myndir: Daniel Bergmann

Mynd: Daniel Bergmann

Á sama hátt vitum við innst inni, þegar lífið f rir okkur erfiðleika, að þeim mun ljúka.

ré tákna stöðugleika. au búa yfir þeim h fi-leika að geta sveigst í vindum og veðrum, en standa samt traust. au eru tákni um heilbrigða mannlega tilveru þar sem við n rum r turnar okkar, erum til staðar eins og stofninn, og teygjum okkur upp í ljósið eins og greinarnar. annig tákna þau alla þ tti manneskjunnar frá hinu efnislega til hins andlega.

au minna okkur á að við þurfum á því að halda að n ra r turnar okkar og jafnframt að r kta tengslin við Guð.

Í hinum vestr na heimi eins og við þekkjum hann nú, höfum við gleymt hvorutveggja. ið höfum gleymt því hvaðan við komum, höfum tapað tengingu við forfeðurna og Guð er eitthvað sem við afgreiðum með kirkjuferðum af skyldur kni fremur en innri þörf. að er lítið rúm fyrir sálina í samfélögum okkar og helgidómur er ekki lengur hluti af daglegu lífi, heldur framandi heimur. ið erum drifin áfram af egóinu og spyrjum oftast „hvað f ég fyrir minn snúd“, en „hvernig get ég lagt mitt af mörkum“.

on um betri framtíð hlýtur að byggja á þeirri trú að

við manneskjurnar getum gert betur. En í okkur býr b ði ljósið og myrkrið og til að ljósið fái að skína þurfum við að meðtaka myrkrið líka.

Í hugleiðslu, sjónsköpun og slökun er oft leitt inn í skóg, lundi og rjóður. Hér eru d mi, sem hafa tilvísun í skóga á fjarl gum slóðum. g á meðan þú lest þetta er tilvalið að anda djúpt og slaka á.

ú gengur í gegnum þéttan skóg og allt í einu kemur þú inn í lund, þar sem er lítil kapella. ú gengur inn í kapelluna og átt þar stund í kyrrð.

ú gengur um í skógi síðdegis, finnur svalann í skóginum og horfir á gróðurinn í skógbotninum og sérð birtuna smjúga milli trjánna og himininn fyrir ofan trjákrónurnar. Eftir nokkra stund m tir þú mús. ú n rð sambandi við músina. ú heldur lengra inn í skóginn, hann þéttist og birtan minnk-ar. á kemur þú að rjóðri og þar sérðu dádýr. ú n rð sambandi við dádýrið. Áfram heldurðu, lengra og dýpra og enn dimmir. á kemurðu enn í þéttan lund. ar sérðu skógarbjörn og þú n rð sambandi við björninn. Kannski viltu dvelja lengur í miðjum skóginum og finna trén, kyrrðina og skuggana umlykja þig. ú heldur síðan til baka og skynjar hvernig

smátt og smátt birtir eftir því sem þú nálgast skógar-
jaðarinn.

Íð erum í raun að tala um heilun. Að verða heilli
með nánari snertingu við náttúruna.

Í dýptinni og myrkrinu mætum við óttanum og
þar finnum við líka dulúðina í okkur sjálfum og
í lífinu. Á þessum tímum þegar við viljum helst geta
skipulagt allt lífið, stillt öllum skrefum og útkomum
upp í Eitel-skjöl, lokum við á dulúðina. aðan
koma svör, þar opnast fyrir hið óvita. Á þessum

breytingatímum sem við lifum er lífsnauðsynlegt
fyrir okkur að gefa rými fyrir dulúðina. Rökta með
okkur þá afstöðu að við vitum svo fátt og það er svo
margt sem okkur er ekki tlað að vita. Reynum ekki
að skilja hin hinstu rök lífsins, heldur að meðtaka
og upplifa.

Nú stæð þegar við göngum í skógi, skulum við skynja
og meðtaka og minna okkur á að í lífinu, líkt og í
skóginum, er ekki allt sem sýnist.

Mynd: Brynjólfur Jónsson

HEITIR POTTAR

ÚRVAL AUKAHLUTA
GLASABAKKAR, HÖFUÐFÚÐAR,
ÚTVÖRÐ, HAFAR, HITAMELAR O.F.L.

TREFJAR EHF.

Örnvegurinn 29, Hátekkur • Sími: 550 0100 • Fax: 550 0120
post@trefjar.is • www.trefjar.is

Hörfar lúpínan?

Dæmi úr Heiðmörk

Inngangur

Alaskalúpínan er nýlegur landnemi á Íslandi. Hún var flutt til landsins frá Alaska árið 19⁹⁰, af Hákon Bjarnasyni, þáverandi skógráttarstjóra. Hákon var mikill áhugamaður um ræktun, og hvort sem tilgangur hans í upphafi var að finna góða jurt til landgræðslu eða ekki, kom fljótlega í ljós að lúpínan er tilvalin landgræðsluplanta. Hún vaxur hratt og vel á gróðursnauðu landi, er uppskerumikil og framleiðir köfnunarefni á rótum sínum sem kemur henni og öðrum jurtum í nágrenni við hana til góða. Lúpínan hefur hins vegar skapað sér ákveðnar óvinsældir vegna þess hve útlit hennar er framandi meðal íslenskra jurta. Hún er hávaðin og áberandi í landslagi með sinn dökkgrænna blaðlit og sterkbláu blóm. Erfitt er þó að leggja mat á nytsemi lúpínunnar út frá persónulegum skoðunum manna um fegurð hennar eða hve vel hún fellur að einstakri náttúru Íslands.

Eigameiri rök gegn henni eru að hún er sterk og ágeng jurt sem verður einráð í landi og eyðir öðrum rýrari gróðurlendum svo að líffræðilegur fjölbreytileiki tapast. Í náttúrulegum heimkynnum sínum í Alaska er lúpínan landnemi á svæðum sem hafa orðið fyrir jarðraski en hörfar síðan fyrir öðrum fjölbreyttari gróðri með tímanum. Ef lúpínan hegðar sér eins á Íslandi er ljóst að notkun hennar hér er hætteminni og hún á þá meiri rétt á sér en margir hafa talið.

Í lokaverkefni mínu í landafræði, sem unnið var upp úr 1990, rakti ég útbreiðslusögu lúpínunnar á völdum svæðum í Heiðmörk eftir loftmyndum. Markmiðið var að leita svara við spurningum um hegðun lúpínunnar í íslenskri náttúru. Rannsóknarspurningarnar lutu að því hve hratt lúpínan breiddist út á ógrónu landi, hvort hún breiddist inn á gróíð land og hvort greinanleg merki væru um að hún hörfaði af landi. Íð skoðun loftmyndanna kom í ljós að lúpínan dreifðist hratt yfir ógróíð land, lítil merki voru um að hún myndi fótfestu á grónu landi, en einnig komu fram greinanleg merki um að lúpí-

ínan væri farin að hörfa af landi sem hún hafði áður lagt undir sig.² Niðurstöðurnar voru þó ekki það afgerandi að þær dygðu einar og sér til að sannfæra efasemdameinn um að lúpínan hörfaði af landi.

Þegna heitrar umræðu um kosti og galla lúpínunnar að undanfögnu hafa ýmsir skorað á mig að endurtaka rannsóknina og meta breytingar á útbreiðslu lúpínunnar á gamla rannsóknarsvæðinu á þeim tuttugu árum sem liðin eru. Éil að koma til móts við þessar áskoranir kortlagði ég hluta af gamla rannsóknarsvæðinu á ný sumarið 2010. Þessa nýju kortlagningu bar ég síðan saman við fyrri niðurstöður og kannaði hvaða breytingar hafa orðið. Aðstæður til að gera rannsókn sem þessa eru mun betri í dag en árið 1990, þóði hvað varðar aðgengileg gögn og tölvubúnað. Éil dæmis hefur fyrirtækið Loftmyndir ehf. tekið góðar lágflugsloftmyndir af Heiðmörkun á árlega síðan 1999 og hefur fengist gódfúslegt leyfi til að nota þær myndir í þessari grein. Éil samanburðar við þessar nýju myndir var

1. mynd. Yfirlitsmynd af rannsóknarsvæðinu við Sauðaás.

Höfundur Daði Björnsson

einnig fengin svarthvít loftmynd frá 19 1 hjá Landmálum Íslands.

Það sem á eftir fer eru niðurstöður úr þessari könnun. Ég hef fylgst með svæðinu af og til síðustu tuttugu ár og þekki það vel. Myndirnar tala sínu máli og útskýringar fylgja eftir því sem við á. Þessar niðurstöður eru innlegg í umræðuna um nytsemi og áhrif alaskalúpunnar á Íslandi og von mín er að þú nýtist til að taka skynsamlegar ákvarðanir um framtíðarnotkun hennar.

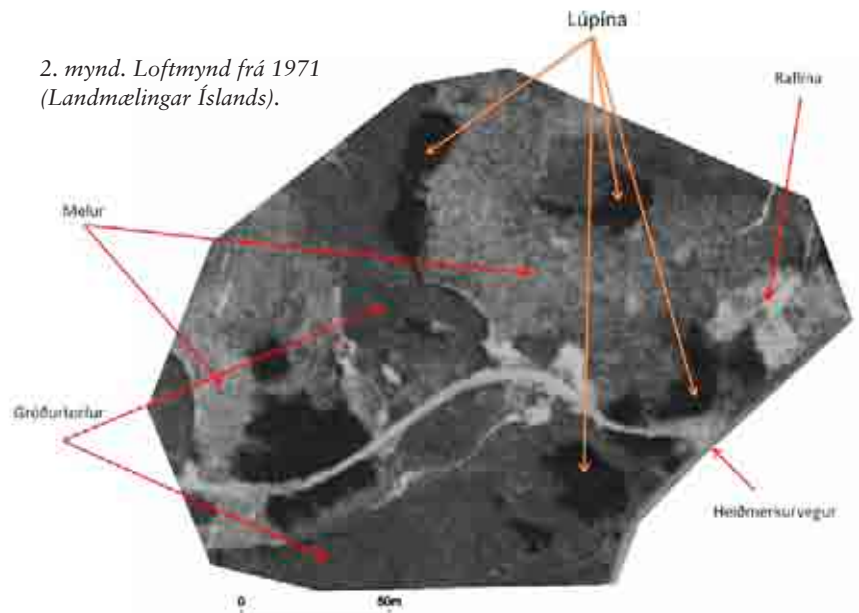
Rannsóknarsvæðið

Svæðið er 2 hektara svæði í daldragi austan við Sauðaás, ekki fjarri þeim stað sem hliðið inn í Heiðmörkina var áður fyrir. Þetta svæði var valið því lúpína á sér

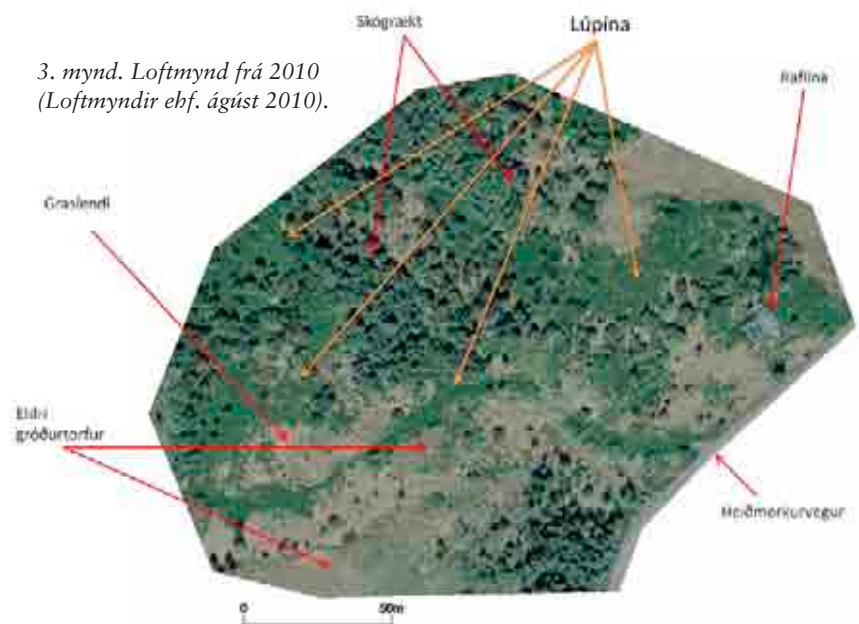
einna lengsta sögu þarna sem landgröðslujurt á Íslandi. Ennfremur eru reglulega teknar loftmyndir af svæðinu vegna nálægðarinnar við Reykjavík. Lúpína var fyrst sett í svæðið 19 91 þar sem hún var sett í gróðurlitla, uppblásna mela milli gróðurtorfa. Á næstu árum var henni síðan sáð víðar um svæðið.

Á loftmyndum frá árinu 1963 má sjá stakar plöntur vaxa á melunum en á loftmynd frá 19 1 sést að lúpína hefur myndað nokkrar þéttar breiður (sjá 2. mynd).

2. mynd. Loftmynd frá 1971 (Landmælingar Íslands).

3. mynd. Loftmynd frá 2010 (Loftmyndir ehf. ágúst 2010).

Myndin frá 19 1 er svarthvít og því erfiðari í greiningu en nýrri litmyndir en greinilega má samt sjá gróðurtorfur rofabörð með melum á milli og lúpínubreiðurnar sem dökka fláka. Samkvæmt fyrri rannsókn minni á svæðinu lagði lúpínan síðan undir sig allan melinn. Það tók hana um tuttugu ár og hámarksútbreiðsla hennar var um 2,1 hektari um eða laust eftir 19 . Á þeim tíma fyllti hún því allt melasvæðið en dreifðist lítið sem ekkert inn á gróðurtorfurnar, sem þöktu um 0,9 hektara. Árið 1990 var lúpínan enn nýr einráð á svæðinu en greinilega farin að hverfa og gísna á þeim svæðum sem hún nam fyrst þ.e. um 20 árum eftir að hún myndaði þar þéttar breiður.²

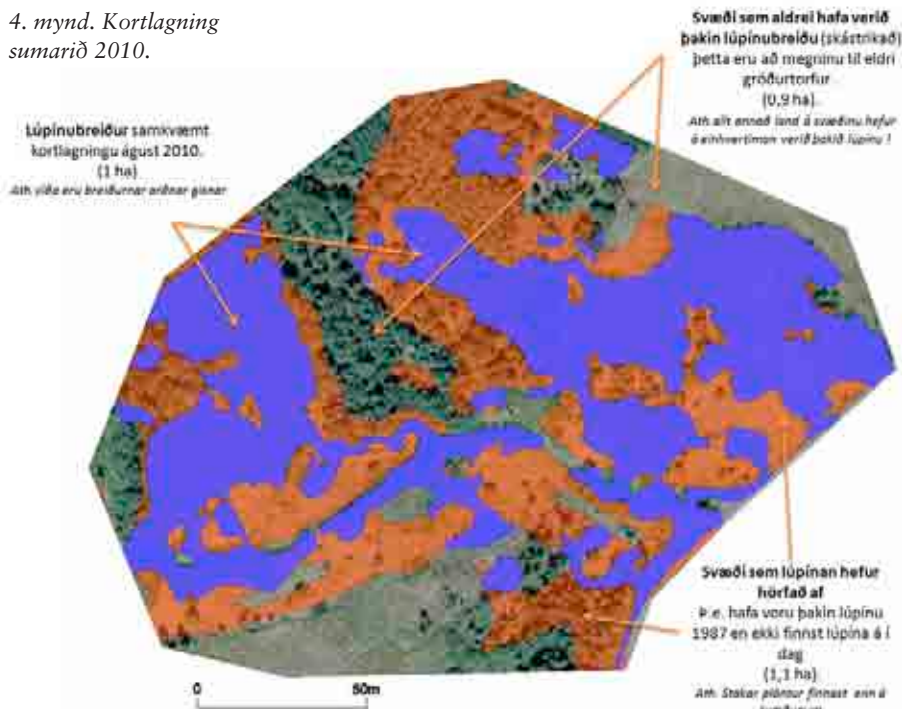
Á myndinni má sjá hvernig svæðið leit út sumarið 2010. Ef það er borið saman við myndina frá 19 1 sést glögg að svæðið er gjörbreytt. Nú er það þéttvaðið gróðri og búið að planta trjáum í stóra hluta þess. Sérnir eru dökkgrænir brúskar sem kasta

skugga, djúpgreenu flákarnir eru lúpínubreiður og á milli eru grasi og inn svæði. Hvergi er að finna mel eða ógróinn blett.

Kortlagning svæðisins sumarið 2010

Í ágúst 2010 gekk ég um svæðið og kortlagði með aðstoð loftmyndanna. Dregnar voru útlínur lúpínubreiðanna og gömlu gróðurtorfunum fylgt. Í tölum er niðurstaðan af kortlagningu svæðisins frá sumrinu 2010 sú að af þessum þremur hekturum er í dag 1,0 hektari þakinn lúpínubreiðu, 0,9 hektarar eru eldri gróðurtorfur sem lúpínan hefur enn ekki náð útbreiðslu á og 1,1 hektari er land sem lúpínan þakti áður en hefur nú horfið af. Lúpínan hefur því hörfað af helmingi þess lands sem hún hafði áður myndað þéttar breiður á og þróunin, sem sást í eldri rannsókninni,² hefur greinilega haldið áfram. Á myndinni eru umrædd svæði sýnd sem skyggðir fletir.

4. mynd. Kortlagning sumarið 2010.

Hvernig líta svæðin út sem lúpínan er horfin af ?

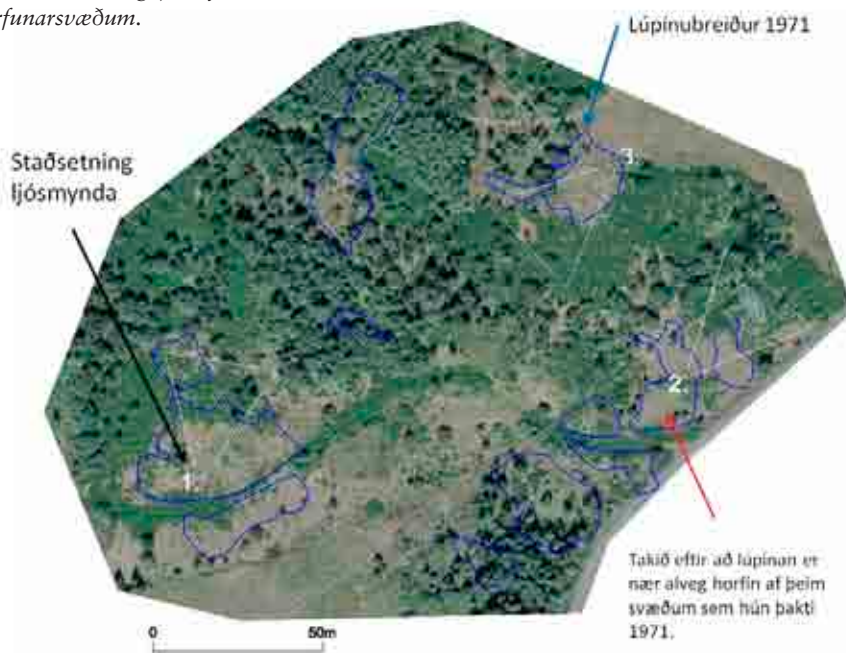
Ef gengið er um svæðið í dag er erfitt fyrir óvant auga að greina hvað var melur eða gróðurtorfa áður fyrr. Sjálfsagt hugsa margir sem þarna fara um hve ágeng lúpínan er í vel grónu landi en átta sig síður á því að

þar er hún að láta undan. Landið sem lúpínan skilur eftir sig er gras og blómlendi með um það bil 10 cm þykku moldarlagi ofan á gamla melnum. Þetta er til að láta aðra um að lýsa einkennum landsins nákvæmlega, hugsanlega geti það verið áhugavert verkefni fyrir áhugasaman náttúrufróðing. Ljósmyndir segja

meira en mörg orð og því tók ég nokkrar ljósmyndir á þeim svæðum sem lúpinan hefur hörfað af. Á mynd er staðsetning ljósmyndanna sýnd, ásamt útlínunum lúpinubreiðanna 1971 til viðmiðunar. Ljósmyndirnar fylgja í kjölfarið.

eir sem eru áhugasamir og vilja sjá fleiri myndir af svæðinu geta fundið þær á eftirfarandi vefslóð:
<https://picasaweb.google.com/anndadi/LupinaSauAasAgust2010>

5. mynd. Staðsetning ljósmynda af hörfunarsvæðum.

Svæði 1.

Svæði 2.

Svæði 3.

Má sjá dæmi um hörfun víðar í Heiðmörk ?

Svarið við þessari spurningu er einfaldlega já. Ef bornar eru saman nýjar og eldri loftmyndir má víða í Heiðmörk sjá greinileg merki um að lúpínan hafi hörfað. Þetta er því hér í lokin fylgja með þrjú dæmi sem sýna svæði í nágrenninu, annarsvegar eins og þau litu út árið 1999 og hinsvegar sumarið 2010.

Þú hefur ekki farið og skoðað viðkomandi svæði en samanburður við kortlögðu svæðin og löng reynsla mín af túlkun loftmynda skilur ekki eftir nokkurn vafa í mínum huga. Ljósu flekkirnir sem komnir eru

inn í lúpínubreiðurnar á 2010 myndunum er upptökt land sem lúpínan hefur hörfað af. Myndirnar til vinstri eru frá árinu 2002 en þær til hægri frá árinu 2010.

Heimildir

1. Andrés Arnalds. 1999. Rannsóknir á Alaskalúpínu. Ársrit Skógráttarfélags Íslands 1999, 1: 1-21.
2. Daði Björnsson. 1999. Útbreiðsluhættir alaskalúpínu í Heiðmörk raktir eftir loftmyndum. Jöflit RALA nr. 192.

Þrjú dæmi um hörfun lúpínu í Heiðmörk.

Aðferð við að laga skóg að landi

Byggð á greiningu á ellefu sjónrænum breytum

Íslendingar hafa og geta l. rt margt af öðrum þjóðum. Eitt d. mi um það er að við getum felld erlendar leiðbeiningar um að laga skóg að landi að sérkennum íslenskrar náttúru og íslenskum aðst. ðum. Í þessari grein er tekið mið af skoskum greiningaraðferðum.

anda þarf hugmyndafr. ðilegan undirbúning áður en í slíkt íslenskt matsferli er farið. Mikilv. gur liður í því er að ná samstöðu um það með þjóðinni hvernig við viljum að ásýnd landsins sé. Líklegt er að mörg sjónarmið séu uppi og talsvert skiptar skoðanir, en ef tekst að samr. ma hugmyndir um skilega ásýnd skóga og lands áður en umtalsverð skógr. kt hefst, getur það skipt sköpum. Mistök í stefnu um skógr. kt eru alltof dýr, og þó h. gt sé að fella alla þá skóga, sem kalla m. tti mistök í landslaginu, þá eru slíkar aðgerðir allt of kostnaðarsamar og ólíklegt að samstaða náist um slíkar aðgerðir.

Skotar gróðursettu mikinn skóg eftir seinni heimsstyrjöldina. egar skógurinn ó. og dafnaði fóru barrtrén að verða meira áberandi en menn gerðu ráð fyrir. Í framhaldi af þessu fóru Skotar að vinna í því að fella skóginn betur að landinu. Sérfr. ðingar mátu aðst. ður og komu með ýmsar lausnir sem síðar voru notaðar sem viðmið við nýr. ktun. Í leiðbeinandi viðmið Skota verður vísað þar sem það á við í þessari grein.² Skotar eru mörgum áratugum á undan Íslendingum í að laga skóg að landi vegna þess hversu snemma þeir fóru í umtalsverða skógr. kt.

Lítill hluti Íslands er va. inn náttúrulegum birki-skógi eða um 1 prósent undir 00 m h. ð. R. ktað land er um 2 prósent og h. gt er að auka það rúmlega þrisvar sinnum.¹ Markmið landshlutaverkefna í skógr. kt er að auka skóginn og er langtíamarkmið að hann þeki láglandis.⁹ R. ktunaráform sem þessi koma smám saman til með að breyta ásýnd landsins á mörgum stöðum í skógarsv. ði eða, þar sem margs konar r. ktun er stunduð, í eins konar landbúnaðarlandslag.

Nú á dögum er túnr. kt algengust í sveitum landsins. Kornr. kt fer va. andi og þar skiptir plöntun

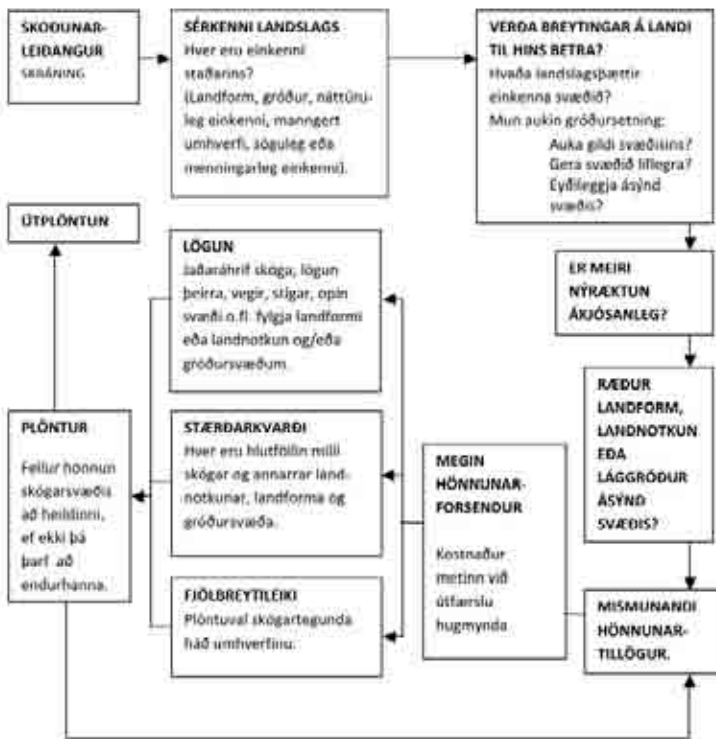
skjólbelta miklu máli, og einnig sem vörn gegn jarðvegsfoki. Skjólbelti skipta reyndar miklu máli í allri landbúnaðarr. ktun sem skjól fyrir dýr, tún og akra sem og til að afmarka og undirstrika akra, garða, tún o.fl.¹² Notkun skjólbelta fer jafnt og þétt va. andi en er engu að síður umfangslítill enn sem komið er. Skjólbelti geta fallið vel að öðrum skógarsv. ðum, þar sem hluti landsins er notaður fyrir skógarlundi eða skógr. kt. etta g. ti litið svipað út og við sjáum í dönsku landslagi. Í r. ktun okkar er oft litið til erlendra fyrirmynda og n. rt kast er að líta til Skotlands. Landslagið víða í Skotlandi og á Íslandi er mish. ðótt fjöll, heiðar, dalir og margt annað er líka keimlíkt.

Mat á hönnunarferli fyrir nýplöntun

Skotar nota jafnan hönnunarferli sem er tvíþ. tt. Annars vegar er um að r. ða að laga nýr. ktun skóga sem best að þeim aðst. ðum sem fyrir eru við hönnunina. Hins vegar er metið hvort staðsetning skóga falli að heildarásýnd landslags. Ef svo telst ekki vera þarf að breyta hönnuninni eða jafnvel að taka afstöðu til þess hvort skilegt sé að h. tta við verkefnið.

Gagnasöfnun fyrir mats- og hönnunarferli fyrir nýplöntun⁷ hefst áður en lagt er af stað í vettvangsferðir. etta fellst t.d. í að safna saman skráðum og óskráðum heimildum, loftmyndum og kortum er ná til viðkomandi sv. ðis. Gögnin eru síðan metin og reynt að átta sig á því hvaða sjónarhorn þurfi að skoða sérstaklega í vettvangsferðum og hvað sé mikilv. gast. Meta þarf það sem er einkennandi í landslaginu og taka skal því tillit til í hönnun skógarins. egar byrjað er á að skilgreina hverjir eru einkennandi þ. ttir í landslagi er heppilegast að byrja á að gera skissur og skrá lýsingar af sv. ðinu. anda þarf til verka og nákv. mni er nauðsynleg. Betra er að nota ljósmyndir frá útsýnisstöðum, meta hvaða sjónarhorn eru mikilv. gust og gera ráðstafanir í samr. mi við það.

Höfundar Kolbrún Oddsdóttir, Trausti Valsson og Birgir Jónsson

1. mynd. Mats- og hönnunarferli fyrir nýplöntun.⁴

ftast er byrjað að skrá niður einkennandi landform. Landform eru samsett úr mörgum einingum eins og t.d. flatlendi, aflíðandi eða bröttum hlíðum, klettum, hömrum, tindum eða h. óttu landslagi.

firleitt má greina einhver áberandi sérkenni í landslagi. il d mis eru árfarvegir og hólmar einkennandi fyrir sléttlendið í Landeyjum.¹⁰ Áður en Markarfljótið var veitt í einn árfarveg voru þessi einkenni mjög sterk. Nú eru þau svolítið að hverfa þar sem árfarvegir gróa upp og sv. ðið verður einsleitara. Mesti h. ðamismunur er 2 " metrar að undanskildum einstaka h. ðum og hólum. ið Markarfljót er víðáttan mikil, fjallasýnin sterk og ekki svo fjarl. g. egar horft er til sjávar er sjóndeildarhringurinn þannig að landið er minnsti hlutinn af útsýninu. estmannaeyjar standa upp úr haffletinum og setja sterkan svip á útsýnið til sjávar en himinhvolfið er langmest áberandi af sjóndeildarhringnum þegar horft er til hafs.

Íbúar sjá fjölbreytni og kunna að meta hana en gestum finnst þetta ef til vill aðeins flatneskja. Á svona sv. ði yrði talsverð skógr kt eitthvað sem hyrfi vegna heildarst. rðar sv. ðisins. Á hinn bóginn, ef heilu jarðirnar yrðu teknar undir skógr kt mundu n stu nágrannar tapa talsverðu útsýni og mörgum

þ tti eflaust skarð fyrir skildi ef skógurinn skyggði á estmannaeyjar eða fjallasýnina.

Gróðursv. ði eru ýmist náttúruleg eða manngerð. ið greiningu þarf að skrá lögun gróðursv. ða sem og árstíðalitina. Náttúruleg sv. ði á Íslandi eru einkum lyngmóar, mýrlendi, úthagi, kjarr og uppblásin gróðursnaud sv. ði, sandar, aurar, fjörur o.s.frv. Manngerð sv. ði eru tún og nánasta umhverfi b. ja. Skrá þarf lögun og lit á ökrum, túnum og annarri r ktun. Skotar leggja mikla áherslu á að skrá þann trjágróður sem finnst á sv. ðunum, hann getur nýst á ýmsan hátt eins og t.d. til rýmismyndunar eða að ramma inn landslagseiningar.

Náttúruleg sérkenni eru oft steinar, klettabelti, ár og vötn, sem auka á fjölbreytni landslags. Meta þarf hversu miklu máli þessi einkenni skipta og hvort þau standa ein og sér eða hvort einkennin endurtaki sig. Einkennin geta verið sv. ðisbundin

eða dreifð um st. rri landsv. ði. Skoða þarf og skrá afstöðu þessara sérkenna til annarra einkenna í landi sem og að meta st. rðarhlutföll þeirra.

Skrá þarf staðsetningu bygginga og skoða samhengi þeirra við landslagið ásamt öðrum mannvirkjum, eins og t.d. vegum. Meta þarf mikilv. gi bygginga því þ. r geta stundum verið menningarleg kennileiti. Byggingar þurfa sitt rými og getur það rými verið misjafnlega stórt eftir aðst. ðum og fer jafnframt eftir notkun bygginganna. Byggingar geta valdið sjónr. nni togstreitu, en með trjágróðri er stundum h. gt að hylja hluta af heildarmynd þeirra og þannig milda ásyndina.¹² Manngerð einkenni í landi eru mikilv. g og taka þarf tillit til þeirra í allri hönnun. il sveita er þetta eru oft þráðbeinar línur, t.d. vegir, skurðir og girðingar.

Skilgreining breyta fyrir greiningu og mat á skógræktarverkefnum

Skoska greiningar- og matsaðferðin er m.a. hugsuð til að ná aukinni samfélagslegri sátt um skógr kt. Sem aðferð fagmanna miðar hún að því að finna leiðir til að laga skóg betur að landi. Grunnurinn í aðferðafr. ðinni er skilgreining á sjónr. num breyt-

2. mynd. Einingum afmarkaðra einsleitra skógarsvæða fjölgar á Íslandi. Mynd: Suðurlandsskógar

um. Þrýstun breytunnar sem skoðaðar eru við mat á sjónrúmum áhrifum skóga, eru stöðvarðir og lögun. En það eru fleiri sjónrúm breytur í skosku aðferðinni sem vert er að skoða og spyrja hvort þú kunni e.t.v. líka að hafa veruleg sjónrúm áhrif hérlandis.

Breytur sem þessi grein leggur áherslu á að við skoðum nánar eru: fjöldi eininga, staðsetning, stefna, stefna við áttum, stöð, lögun, millibil, áferð, þéttleiki, litur, tími, birta, atriði sem leiða augað og atriði sem kyrra augað. Hér á eftir verða breytunnar skilgreindar og eiginleikum þeirra lýst á svipaðan hátt og Simon Bell, skógráðgjafi og landslagsarkitekt gerir í bók sinni „*Elements of visual design in the landscape*“. Sumar breytunnar eru skoðaðar með hliðsjón af því hvaða áhrif þú hafa, eða getu haft, á ásýnd skóga í því menningarlandslagi sem við búum við hér á landi.

Fjöldi eininga

Eining er, eins og orðið segir: ein stök eining, en þegar þeim fjölgar mynda einingarnar heildir. Hægt er að telja einingarnar og skoða hvort þú raðist saman t.d. eftir jöfnum tölum eða oddatölum.

Skógarreitir eru yfirleitt afgirtir og má því oft líta á þá sem sérstakar, afmarkaðar, oft nánast rétt-hyrndar einingar í landi. 2. mynd. Auðveldara er að laga eitt skógræktarsvæði að landi, en að laga marga skógarreiði að umhverfi, því að þá þarf að taka mið af samlegðaráhrifum skógræktarsvæðanna og öll hönnun verður flóknari.²

Hér á landi er á mörgum stöðum víðsýnt og yfirleitt fátt sem skyggir á útsýnið annað en umlykjandi fjöll. Íðast hvar er langt á milli þessa. Gróður er jafnan lágvaðinn. Lóðrétt form, eins og t.d. girð-

ingastaurar sem skilja ræktuð tún frá beitarlöndum, eru því áberandi og skilja landsvæði mjög sterkt að.

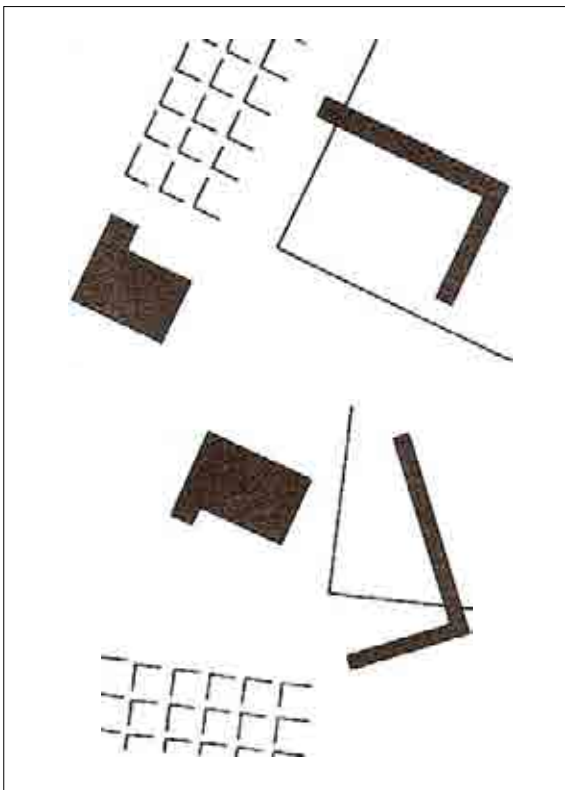
Þetta verður tillit til þess við alla hönnun hve landið er berskjaldað og inngríp geta orðið afdráttarrík. Hér er mikilvægt að muna að hávaðar trjátegundir skógarsvæða eru rýmismyndandi og geta jafnframt skyggt á útsýni og þannig breytt ásýnd umhverfisins.

Þegna ofangreindra atriða þarf að vanda til staðsetninga þegar skógarreitum er valinn staður, hvort sem þeir eru einn eða fleiri.

Staðsetning

Beinar línur geta dregið að sér verulega athygli hvort sem þú ert lóðréttar, láréttar eða hallandi, eða eins og Simon Bell segir: „Línur sem leiða augað valda óróleika eða spennu háð því hvernig þú ert staðsettar.“² Lóðrétt stefna mannvirkis er sérstaklega áhrifamikil þegar megin línuna ber við himininn, eins og tilfellið er með Hallgrímskirkjunni í Reykjavík.

Í staðsetningu nýrra mannvirkja í landi fer oft vel á því að taka mið af nálægum mannvirkjum sem og öðrum áberandi byggingar- eða landslags-einingum. Byggingar í landbúnaði tengjast oft innbyrðis og þarf að taka mið af láréttum og lóðréttum línunum húsanna. Milli húsa skapast oft svæði, sem eru ýmist opin eða lokuð rými. Svæði sem þessi geta líka afmarkast af girðingum eða gróðri. Þel getur oft farið á því að tengja rétt-hyrndar skógarreiði til hliðar eða ofan við þetta við húsaþyrpinguna á einhvern hátt. 3. mynd. Þannig má draga úr spennu sem afmarkaðir gróðurreitir geta valdið, sérstaklega ef togstreita myndast við lögun skóga og leiðandi útlínur lands. Landlínur eins og hér er um rætt, eru sérstaklega áberandi í beitarlandslagi.

3. mynd. Einingum eins og byggingum eða limgerðum má raða saman á óteljandi veginum. Mynd: S. Bell⁷

Stefna

Athygli okkar er leidd áfram frá einum stað til annars um fyrirbrigðið landslagseininguna mannvirkið, sem við erum að skoða - meðvitað eða ómeðvitað á „fyrirskrifaðan hátt“. Athygli okkar, sjón okkar, fylgir gjarnan hlykkjóttum stefnugefandi línunum í landi, t.d. vegum eða árfarvegum, þar til þeir

4. mynd. Vegir eru stefnugefandi. Í leiðbeiningunum er mælt með því að planta lauftrjám í jaðri barrskóga við vegi, vötn og læki. Mynd: S. Bell²

loks hverfa úr augnsýn. mynd. Beinar línur draga einnig að sér athygli okkar, hvort sem þær eru lóðréttar, láréttar eða hallandi, eða eins og S. Bell segir: „Línur í landi eru stefnugefandi og bjóða áhorfanda að skoða samspil þeirra eininga sem eru hluti af landslaginu“.² Áberandi útlínur forma gefa stefnu og hafa jafnan mikil áhrif á sjónskynjun okkar, eins og t.d. ytri mörk skóga eða útlínur hella og fjalla. Þel getur farið á því að framkvæmd skógrækt eða mannvirki taki mið af stefnugefandi línunum í landi.

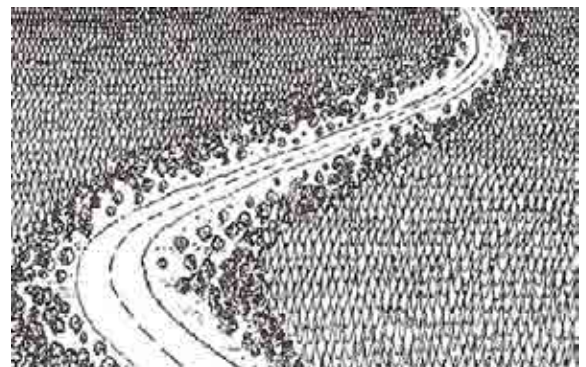
Stefna við áttum

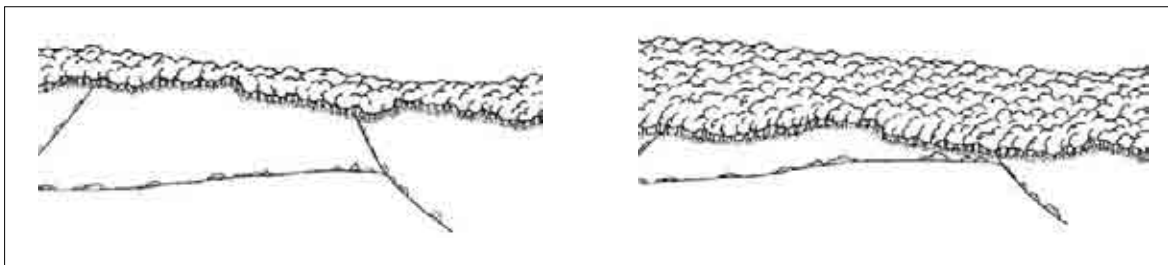
Stefna við áttum miðast við ákveðna staðsetningu. Með hjálp áttavita er hægt að ná áttum, en G-S-málingar gefa okkur nákvæmari upplýsingar um staðsetninguna með því að gefa upp hnit. Í borgum nota margir einnig kennileiti til að miða út staðsetningu, t.d. til að tapa ekki áttum á göngu. Þetta á landi geta fjöllin sagt til um hvar ferðalangurinn er staddur því að þar skyggir byggð ekki á fjallasýn né heldur skógar, þ.e.a.s. fram til þessa. Það getur verið að vegna þarfar okkar Íslendinga að vita áttirnar viljum við, öðrum þjóðum fremur, varðveita sem best þá fjallasýn sem við búum við og þekkjum.

Í undirbúning skógræktar þarf að skoða vandlega slíkt sjónarhorn umhverfis það svæði sem hefja á nýrktun skóga á.

Stærð

Stærð er málíkværði á hæð, breidd eða lengd. Með málíngum og samanburði er hægt að meta og skoða stærðarhlutföll. mynd. Íðmið stærðar eru mismunandi. Þannig notast sumar þjóðir stundum við kvarða, sem tengjast líkamanum, eins og þumlunga og fet.² Stundum eru líka ýmis huglög gildi tengd

5. mynd. Vinstra megin er búið að planta í um þriðjung lands og hægra megin hefur verið plantað í tvo þriðjunga. Margir telja að stærð skógarreits þurfi mjög að taka mið af staðsetningu og rými í því landi sem skógurinn vex í. Mynd: S. Bell³

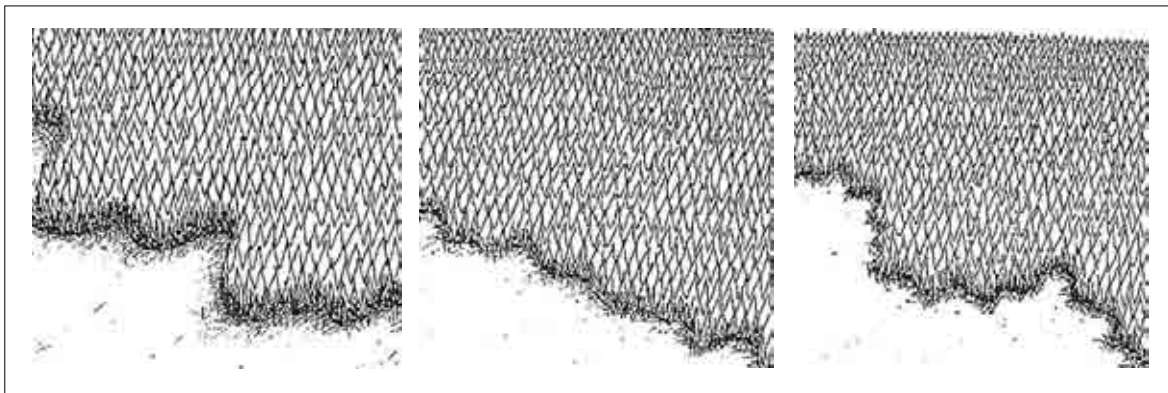
st rðum. annig er það sem er smátt í sniðum, og hefur þannig minni áhrif á umhverfið, stundum talið kvenlegt. Á hinn bóginn er það sem er stórt og mikilfenglegt oft talið karlmannlegt.

Í sérstökum tilfellum þarf að gæta mikillar varúðar. annig gerist það t.d. of oft að sitkagreni eða skógarfura er gróðursett neðan við kletta og klappir.

Þegar svo trén vaxa upp hverfa þessi einkenni í landi oft algerlega. Í þessu tilfelli eins og svo mörgum öðrum gildir því að „í upphafi skyldi endinn skoða“ og hyggja að því þegar útplöntun er ákveðin að gróðursetja ekki trjátegundir sem fullvaxnar skyggja á það sem hefur verið augnayndi t.d. kletta og klappir eða annað það sem þykir einkennandi fyrir

byggð og landslag. Á þetta er ítarlega bent í skosku hönnunarleiðbeiningunum. Þú muna þarf einnig að velja trjátegundir í samræmi við stærð rðarkvarðann í landslaginu.

Þú þarf að því að fjarlægð áhorfandans breytir miklu um hvernig fólk upplifir skógarjaðar 6. mynd. Í skosku hönnunarleiðbeiningunum eru athyglisverðar tillögur um mismunandi útfærslur á mjúkum útlínunum skógarjaðars miðað við mismunandi fjarlægðir. Gott er að hafa í huga að stærð landslags eykst því fjær sem áhorfandinn er og því hvar hann stendur, því þá verður sjónarhornið víðara.

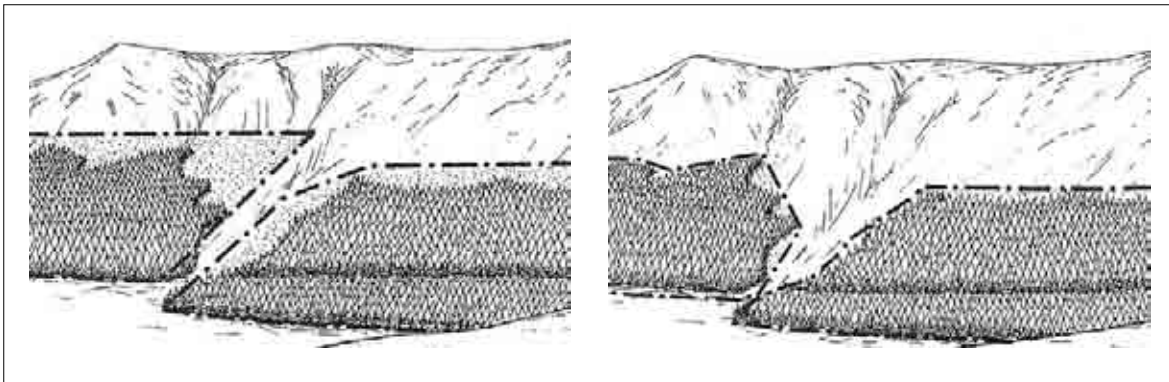

6. mynd. Á teikningunni t.v. virðist jaðarinn ekki vera beinn, en ef horft er úr meiri fjarlægð, verða áhrif jaðarsins eins og á miðmyndinni. Huga þarf þá að því að gera skörðin í jaðrinum djúpri, eins og sjá má á teikningunni lengst t.h. Mynd: Forestry Commission⁴

Lögun

Íð skynjum form eða lögun svæðis með því að greina jaðar svæðis eða útlínur svæðisins.² Lögun getur ýmist verið regluleg eða óregluleg. Í þessu samhengi er mikilvægt að skoða form þau sem eru í náttúrunni og samræma þau þeirri uppbyggingu sem er að eiga sér stað, eins og t.d. nýrktun skóga. Ef

heildarsvipur lands er sterkur getur það orsakast af því að lögun forma sem í náttúrunni eru, er síendurtekin. mynd. Skosku leiðbeiningarnar undirstrika mikilvægi þess að skógarsvæðið endurspegli lögun þeirra forma sem sjá má í umhverfinu, og skal tekið undir það hér.

7. mynd. Til vinstri er dæmi um hvernig lega girðingar getur tekið mið af landlínunum og til hægri má sjá skóg sem tekur mið af náttúrulegum formum. Mynd: Forestry Commission⁴

ið erum oft ekki meðvituð um það þegar við horfum á landslag, að sjón okkar leitar uppi lögum sv. Það. Ef lögunin er röng les hugurinn það sem „gerviaðlögun“ að landi. Þetta þekkjum við frá að horfa á suma hornrétt skógarreiti í fjallshlíðum á Íslandi. mynd. Náttúruleg og óregluleg lögun skóga fellur hinsvegar betur að landi. Mikilv. gt er að taka tillit til þessarar sjónr. nu breytu lögunar, þar eð hún kallar fram mikil tilfinningaleg viðbrögð hjá fólki og er því ein mikilv. gasta breytan.² Mikilv. gt er því að skoða vel lögun þeirra skógsv. Það sem á að planta í, til þess að gróðurinn fái notið sín og að hann sé í sátt við menn og umhverfi.

Millibil

Millibil er það bil sem myndast milli eininga og skilur þ. r. að. Bilið getur ýmist verið jafnt, eða mismunandi eftir aðst. ðum, og geta millibilin verið ómissandi hluti af mynstrinu.²

Í skógr. kt er millibil mikið notað sem viðmið í útplöntun. Sé markmiðið að r. kta bolvið er haft sem

minnst bil milli plantna og raða. 9. mynd. Sé milli-bil milli plantna aukið eykst birtan og trjákrónan breiðkar. Ákvörðun um bil milli plantna hefur áhrif á útlit skógarins sem og notkun. Góð birta getur svo breytt samsetningu jurta í skógarbotninum tegunda-fjöldinn eykst og skógurinn verður almennt ákjósanlegri til útivistar. Í náttúrunni getur bil milli plantna verið nokkuð jafnt þótt útkoman verði óregluleg vegna samkeppni þeirra um birtu, raka og n. ringu.¹¹

Áferð

Áferð byggist m.a. á síendurtekningu eininga. St. rð og bil milli eininga ákvarðast af því hversu gróf eða fínleg áferðin er og áferðin breytist þar að auki með meiri fjarl. gð.

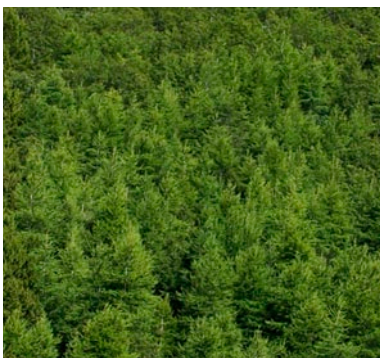
Mikill mismunur er á áferð gróðursv. Það. 10. mynd eftir því hvort þau einkennast af birki, greni, lerki eða furu tegundum sem hafa mismunandi lögun og greinabyggingu. Greinum birkitrjáa svipar t.d. ekki til þéttra greinakransa sitkagrenis. á eru stofnar trjáa ýmist sléttir eða hrjúfir og laufblöð eru

8. mynd. Einkenni efri jaðars skógræktarsvæðis í Biskupstungum. Mynd: Oddur Benediktsson

9. mynd. Millibil milli plantna eru ýmist regluleg eða óregluleg. Sums staðar er plantað í plógför, eins og í þessu tilfelli. Landið jafnar sig á nokkrum árum. Mynd: Suðurlandsskógar

10. mynd. T.v. sést birki í fjallshlíð, fyrir miðju stafafura og lengst t.h. sést áferð á túnnum, skógrækt og móum. Myndir: BJ, nema lengst t.h. sem er birt með leyfi Suðurlandsskóga

11. mynd. Aspír í jaðri greniskógar í Skorradal. Þéttleiki aspanna er mismunandi. Mynd: KO

fjölbreytt og mismunandi að gerð. Áferðin verður sem sagt til úr mismunandi efnisþáttum plöntunnar og afstöðu þeirra innbyrðis.² etta í sameiningu er sú heild og sú „áferð“ sem við skynjum.egar ný skógar ktarsvði eru skipulögð getur verið áhrifaríkt að blanda saman mismunandi trjategundum með hliðsjón af áferð trjategunda.

Þéttleiki

Þéttleiki trjáa breytist við það að millibili er breytt 11. mynd. Með auknu millibili sjást einstök tré betur, útlínur þeirra verða greinilegri og samspil ljóss og skugga nýtur sín betur.

Litur

Breytan eða orðið „litur“ er notaður til að lýsa ein- kennum þess ljóss sem endurkastast frá yfirborði efnis á meðan aðrir litir litrófsins hverfa inn í efniviðinn. Styrkleiki þess ljóss sem endurvarpast er ást af eiginleikum efniviðarins. Mikilvægt er að skilja hvernig hægt er að lýsa litum og eiginleikum þeirra og því hvaða aðferðir má nota til að ná árangri í lita- samsetningum. Mismunandi þekkt litakerfi notum við jafnan til viðmiðunar og litur er vissulega breyta sem hefur mikil sjónræn áhrif.²

Mörgum finnst andstæðir litir eiga vel saman, eins og t.d. rauðir haustlitir reynitrjáa við græn

12. mynd. Skuggi og birta við Hreðavatn. Mynd: Ólafur Oddsson

lit sitkagrenisins. Ekki má gleyma samspili á tlaðra skógarsvæða við það litaspil sem fyrir er í ríktuðu eða óríktuðu landi. Litur barrskóga breytist lítið eftir árstíðum en flestur annar gróður breytir um lit eftir því hvort er vor, sumar, haust eða vetur.

Þegar birtan er mikil verður liturinn sterkari en þegar birtuskilyrði eru verri verður liturinn mattari, dekkri eða jafnvel hverfandi. Brúnn litur birkistofna er hverfandi á veturna þegar hann ber við ljósbrúnan lit túnanna 11. mynd. Litur barrtrjáa er dekkri dökkgræn litafloitur sem getur farið vel, þar sem skuggi er hluta úr degi. Þetta getur t.d. landslaginu aukna dýpt þar sem dökkgræn litur barrtrjáanna er ekki ólíkur skugganum sem annars varpast á viðkomandi landsvæði 12. mynd.

Birta

Litur er háður birtu og birtumagni og því meiri sem birtan er því sterkari er liturinn. Það dregur úr gegnum ljóss og krafti þegar mikill raki er í lofti, og þá minnkar jafnframt skyggnið, oft svo mjög að margt af því sem venjulega ber fyrir augu hverfur. Birta er sýnilegi hluti geisla sem streyma frá sólu niður til jarðar þar sem birtan endurkastast til og frá og lýsir upp umhverfi okkar. Birtan gerir okkur kleift að greina lögun hluta, form þeirra, lit og áferð. Ef ljósmagnið er mikið, varpar hluturinn skugga þeim megin sem sólin skín ekki.² Þegar birtan dreifist, vegna þess að sólin hverfur á bak við ský, minnkar skugginn og áhrif þrívíddar minnka. Það mikla birtu ber meira á útlínunum fjalla og þau verða, myndrænt séð, sem tvívíð. Er þetta algengt hérlendis.

Mish þótt land getur skyggt á sólargeisla úr austri, suðri eða vestri 12. mynd. Í hringþóttu landslagi skín því mismikil birta á landið. Sum svæði njóta því birtunnar aðeins hluta úr degi. Dróttir í lands-

laginu skerpast vegna samspils birtu og skugga. Í Skotlandi er varað við því að staðsetja byggingar þar sem lítill birtugettur, t.d. norðan megin í hlíðum.²

Svæði með góðum ríktunarskilyrði teljast t.d. hlíðar, sem snúa vel við sólu, og eru í skjóli fyrir ríkjandi vindáttum. Í norðlögum löndum þykja hlíðar sem snúa í norður, síðri ríktunarsvæði, enda ekki jafn sólrik og hlý.

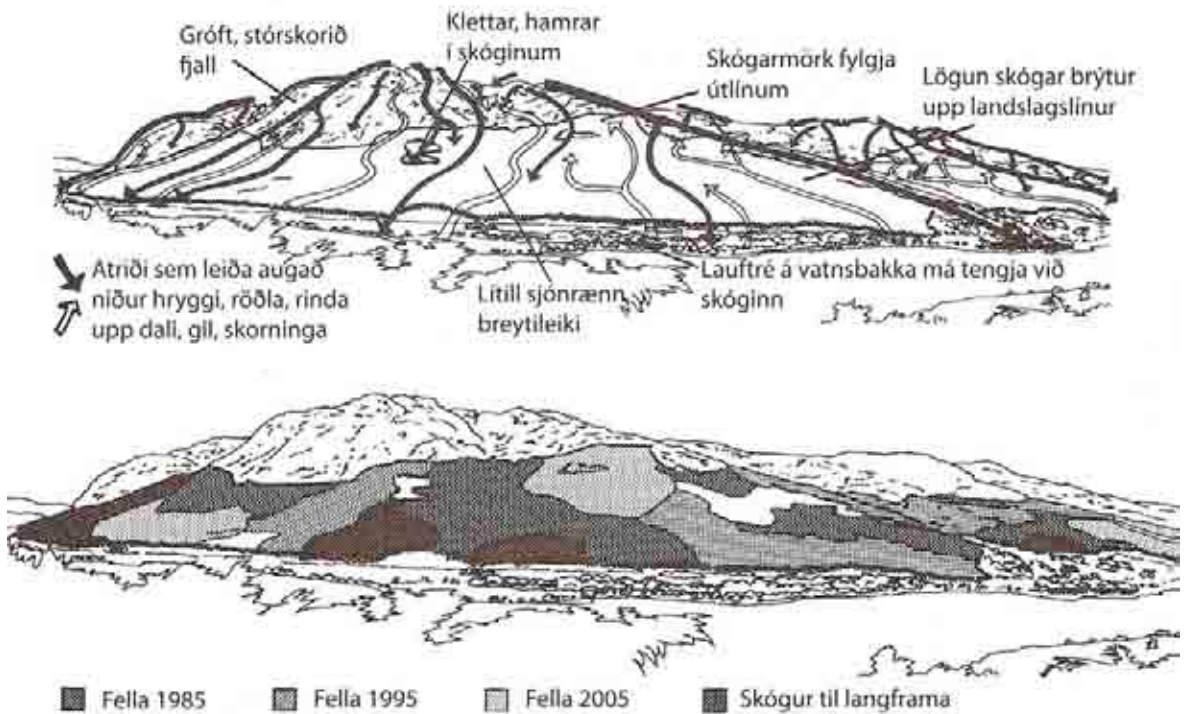
Atriði sem leiða augað

Landform eru samsett úr mörgum einingum sem halla á ýmsa vegu. Sjón okkar leitast við að fylgja halla og fer eftir ákveðnu hreyfingarferli. Augað leitar niður eftir útlínunum fjalla og hryggja og síðan upp eftir skorningum. Þetta er oft ekki meðvitað heldur virðist undirmeðvitundin bregðast við sjónrænu „áreiði“ í landslagi á þennan hátt, og augað heldur stöðugt áfram að „leita“.²

Þegar byggingum eða háspennulínunum er valinn staður efst á hringdarhryggnum truflar það okkur þegar sjónin vildi helst ferast niður eftir hringinni.⁶ Gagnstítt þessu virðist aukið jafnvægi myndast þegar byggingu er valinn staður, annað hvort í jaðri rýmisins eða fyrir miðju þess. Svona „lögma“ um upplifanir okkar eiga að hafa áhrif á hönnun.² Skoðað þarf fjalllendi sem umlykur framkvæmda- eða ríktunarsvæðin, og skrásetja og skynja þær línur í landi sem leiða augað og taka mið af þeim þegar verið er að hanna, t.d. skógarsvæði.

Tími

Íminn ákvarðast af afstöðu jarðar á ferð um himinhvolfið. Allir þættir náttúrunnar breytast með tímum og ásýnd lands einnig. Breytingar verða á mislögum tíma. Sumar breytingar gerast fljótt en aðrar á lengri tíma. Ekki er hægt að sjá dagamun á veiti

13. mynd. Nauðsynlegt er að taka mið af landformum og greina, t.d. með hliðsjón af aðdráttarafla á augað, hvaða línur í fjalli draga augað niður að fjallsrótum og eftir hvaða línunum augað leitar upp eftir. Skógar sem laga sig eftir þessu mynstri, virðast falla frekar að væntingum þeirra sem njóta þess að horfa til fjalla. Mynd: Forestry Commission⁵

trjáa. Munur sést hins vegar milli ára, og munurinn er að sjálfsögðu enn meiri þegar miðað er við áratugi. Sumar tegundir lifa í öld en aðrar í nokkrar aldir. Líftími trjáplantna er því ði mismunandi. Nokkuð skýr skil verða í tíma milli árstíða og milli ára og eru slík skil góð m lieining þegar verið er að lýsa breytingum á ástandi plantna og skóga.

Mótun heilda

Ef náttúrulegur skógur er skoðaður sést að trén va a best þar sem jarðvegurinn er myldinn, n ringarríkur og h filega rakur. ar sem gróðurlagið er farið að þynnast verður lengra bil á milli trjáanna, og við tekur lágva nari gróður. Heildarásýnd sv ðis verður til vegna samspils margra þátta eins og t.d. jarðvegs, raka og halla lands. Í umhverfi sem er í jafnv gi virðist allt eðlilegt og ekki verður vart við togstreitu.

14. mynd. Í fjarska sjást barrtré sem koma til með að hækka og breyta ásýnd þessa svæðis. Mynd: Lauri Dammert

15. mynd. Haukadalsskógur. Mynd: Oddur Benediktsson

il að skapa samræmi, þegar verið er að búa til við skógar- og landslagið, þarf að greina allt rættunarlandslagið, t.d. stærð og form akra, túna, beitarlands sem og náttúrusvæða umhverfis. Skoða þarf hvort einhver form eða mynstur eru áberandi í landi og undirstrika þau þegar valkostir á nýr rættunar- og landslagi eru fundnir. Erlendis er einnig tekið mið af byggðamynstrum og lagt upp úr því að móta eina samrofa heild sem tengir ólíka þætti, stærðir og mismunandi stefnur.

Ásýnd sveita landsins er stöðugt að breytast og smám saman taka fleiri og fleiri svæði á sig blátt rættunarlandslags. Skógar, skógarreitir, skjólbelti og trjálundir verða rýmismyndandi og til verða misstór rými milli skóganna. Gróðurými eru nokkuð sem t.d. Skotar og Danir hafa þróað í gegnum aldir, og lagað að sínum búskaparháttum og náttúru.

Þegna skorts á slíkri þróunarsögu á Íslandi þarf að reyna að búa til sýn sem sátt er um sátt um eins konar rættunarlandslag og útlitseinkenni framtíðarinnar.

að búsetulandslag sem hér hefur verið ráðandi hefur einkum tekið mið af þörfum bændna, eins konar beitarlandslag sem víðast er í jafnvægi, og hefur heildaryfirbragð sem all víðtæk sátt er um. Landslag á Íslandi einkennist sem sagt af lágum gróðri og þessi gróður þekur flest þau landform sem til eru á Íslandi, þ.e.a.s. á láglendi. Þetta leiðir til þess að fátt annað en fjöllin byrgja okkur sýn. Hér á landi er því víðsýnt og það eru gæði sem við Íslendingar og flestir erlendir ferðamenn meta mikils.

Skógarreitir og aðrar framkvæmdir sem stinga í stúf við landslagið geta valdið ferðalöngum togstreitu þegar ferðast er um landið. Þegna þess hve víðsýnt er þörfum við öðrum þjóðum fremur að styðjast við landslagsgreiningar og sjónrænar breyt-

ur þegar verið er t.d. að laga nýr rættun skóga að landi okkar. Ef reglunum sem eru tíundaðar í þessari grein yrði fylgt gæti skapast aukin sátt um skógar rætt hér á landi.

Heimildir

1. Arnór Snjóbjörnsson, Drífa Hjartardóttir, Eiríkur Blöndal, Jón Geir Einarsson, Jón Þór Eggertsson og Ólafur Halldórsson. 2010. Skýrsla nefndar um landnotkun - athugun á notkun og varðveislu rættlands. Sjávarútvegs- og landbúnaðarráðuneytið, Reykjavík. 2 bls.
2. Bell, S. 1997. Elements of visual design in the landscape. E. & N Spon, London. 212 bls.
3. Borge, J.E., Brekke, K., Hagerup, H. og Smage, K. 2007. Norge - Lys og landskap. Aschehoug, Oslo. 100 bls.
4. Forestry Commission. 1992. Lowland landscape design guidelines. K. Forestry Commission. 60 bls.
5. Forestry Commission. 1997. Forest landscape design guidelines. K. Forestry Commission. 10 bls.
6. Guðmundur M. Hermannsson. 1997. Sjónræn og tilfinningaleg áhrif mannvirkja. Lokaverkefni vor 1997. Verkefnið deild, umhverfis- og byggingarverkfræðiskor Háskóla Íslands. 6 bls.
7. Haukur Ragnarsson. 1990. Skógar rættarskýrði á Íslandi. Í: Haukur Ragnarsson ritstj. Skógar rættarbókin. Skógar rættarfélag Íslands, Reykjavík. 1- 9 bls.
8. Lucas, R. 1991. The Design of Forest Landscapes. Oxford University Press, Oxford. 100 bls.
9. Magnús Jónsson. 26. okt. 1997. Borgareyrar, Rangárvallasýsla, Vestur - Eyjafjallahreppur. Ræfnastofnun, Reykjavík.
10. Molles, M. 2010. Ecology - concept and application. McGraw-Hill, New York. Bls. 1- 100.
11. Isen, J.A. 1997. Lanter i Miljøet. Orlaget grönt miljø, København. 200 bls.
12. Rasmussen, S. E. 1997. Mæt at opleve arkitektur. GE Gads orlag, København. Bls. 106-120.

Skógurinn

í bókmenntum

Nú stendur yfir alþjóðlegt ár skóga. Sameinuðu þjóðirnar hafa hvatt aðildarríki sín til að láta málefni skóga til sín taka. Merki ársins er hannað um þemað „etta gerir skógurinn fyrir þig“. Þar er maðurinn í sjónarmiðju og dregin athygli að öllu því gagni og gleði sem hafa má af skógum. Skógar eru til margvíslegra nytja og líka til yndisauka, friðs lír staðir og stundum dularfullir þar sem gaman er að reika um og skynja hversu maður og náttúra renna saman, mynda lífríka einingu sem ekki má rjúfa.

Skáld og rithöfundar hafa fjallað um skóga með ýmsum hætti. „Hverfum aftur til náttúrunnar“ var ákall Rousseaus á átjándu öld. ðnbýltingin fjarlægði manninn náttúrunni og þegar menn skynjuðu að þeir voru ómeir að slitna úr samhengi við hana, tóku borgarbúar að þrúa samneyti við óspillt umhverfi, leituðu þar hvíldar og endurnæringar.

Í byrjun tuttugustu aldar hreifst ungt fólk af hugsjónum ungmennafélagshreyfingarinnar. Hún hafði að kjörorði „ríktun lands og lýðs“. Guðmundur Guðmundsson orti kvæði tileinkað þessari hreyfingu og nefndi það ormmenn Íslands. Jón ríðfinnsson samdi lag við kvæðið sem oft heyrðist sungið á fyrri árum þótt minna fari fyrir því í seinni tíð. Kvæðið hefst svo:

*Vormenn Íslands, yðar biða
eyðiflákar, heiðalönd.
Komið, grænum skógi að skrýða
skriður berar, sendna strönd.*

Þetta var ort um skógríkt til nytja. Hér verða hins vegar dregin fram nokkur dæmi um skáldskap þar sem lýst er unaði af dvöl í skógum eða ótta sem hún vekur. Þaðinn túlkar kvæði níttjándu aldar skáldsins Steingríms Þórsteinssonar, Skógarhvíldin:

*Nú vakna ég alhress í ilmandi lund
sem ómar af vorfugla kliði,
hér fékk ég að sofna þeim blíðasta blund
við blæinn sem þaut upp í viði.*

*Þar undir mér breiddist hin iðgræna jörð,
en yfir guðs blásalur heiði,
og hádegissólin mér halda nam vörð,
er hvíldi ég und skyggjandi meiði.*

*Svo fjær var mér heimur með sorgum og synd,
er svaf ég á forsælu beði,
mig hræddust ei fuglar né fagureyg hind,
í friðarins sakleysi og gleði.*

*Upp glaður nú rís ég af grösugum blett
og geng meðan endist mér dagur,
minn hugur er kátur og hjartað er létt,
og heimurinn víður og fagur.*

Á sömu árum og ungmennafélögin fóru eldi um hugi skufólks þar sem stórt norðna höfunda norska sagnameistarann Knut Hamsun. Hann var mikill uppáhaldshöfundur þessa unga fólks. Ein sú saga hans sem mest hreif var þá sem út kom 1909, en var þýdd á íslensku af Jóni Sigurðssyni frá Kaldadarnesi 1922, einum stílfasta Íslendingi sinnar samtíðar. Þessi saga hefur undirtitilinn „Blöð úr fórum ómasar Glahns liðsforingja“. Hér rekur Glahn minningar sínar um sumarið á Hálogalandi „þar sem alltaf er eilífur dagur.“ Á hefst hann við í kofa í skóginum, nýtur náttúrunnar af sínum innstu kenndum og stundar veiðar. Hann er óútreiknanlegur náungi, enda var það meginmark Hamsuns á þessum tíma að varpa ljósi á hið „óafvitaða sálarlíf“, sem ekki lýtur röklegum lögmálum, og þar er ein frágasta lýsing þess. Skynjun náttúrunnar er túlkuð

Höfundur Gunnar Stefánsson

Mynd: Daniel Bergmann

hér með listrænni og áfengari hitti en annars staðar getur að lesa í bókmenntum. Svo hefst tuttugasti kafli sögunnar:

Fyrsti dagurinn í skóginum.

Ég var glaður og máttfarinn, öll dýr komu á móti mér og horfðu á mig, á lauftrjánun voru pöddur, og járnsmiðir skriðu um veginn. Hittumst heilir! hugsaði ég. Skógurinn gagntók mig, ég grét af ást og varð allshugar feginn, hugurinn varð allur að einni þakkargerð. Góði skógur, heimilið mitt, hér sé guð, á ég að skila til þín frá hjartanu í mér.... Ég staldra við, sný mér í allar áttir og nefni grátandi fugla, tré, steina, gras og mýrar með nafni, lít í kringum mig og nefni þau hvað eftir annað. Ég horfi til fjalla og hugs: Já nú kem ég! Eins og ég væri að svara kalli. Þarna urpu smyrlar hátt uppi, ég vissi um hreiðrin þeirra. En hugur minn sentist um langa vega þegar mér komu í hug smyrlarnir á eggjum uppi í fjöllum.

Samtímamaður Hamsuns var Einar Benediktsson, djúpstætt skáld sem birtir í mörgum kvæðum sínum samband mannsins við hulin rök tilverunnar og skynjun tíma og minninga. Í Hafbliku 1906 er kvæði af þessu tagi. Að nefnist Skógarilmur og hefst svo:

Ég byrgist við runnalimið lágt.
Í lognkyrrð öll hlíðin glitrar.
Sólin sér hallar frá hádegisátt.
Ég hlusta á skógarins andardrátt
og ilmbylgjan um mig titrar.

Hún streymir og ber á brott minn hug
til baka, til liðinna daga.
Mér gleymast árin mín tug eftir tug,
mér tíminn finnst horfinn sem örvar flug
og allt sem ein augnablikssaga. –

Síðan minnst skáldið stundar í sakleysi skunnar er hann lá í felum í skóginum. Nú ber ilmbylgjan honum „hið liðna, hið horfna sem liðið er“, björkin sem hann byrgðist forðum við er brennd og „drengirnir dánir flestir.“:

Mynd: Daníel Bergmann

*En nú er minn hugur þó heill og frjál,
ég hlusta, þá náttúran þegir.
Ég veit hvað stenst eyðingu axar og báls.
Minn andi er vaknaður til sín sjálfs
og vængirnir vaxnir og fleygir.*

Hjá Einari Benediktssyni er skógarilmurinn til-
efni til að hugleiða breytingar tímans og þroskaferil
mannsins. Hjá öðru nýrómantísku skáldi, Huldu, er
hin skáldlega skynjun á kyrrð skógarins einráð og
brugðið upp fögrum myndlíkingum til að túlka hana
í fáum línunum - þetta er frábær náttúrulýrik. Ljóðið
heitir Skógarkyrrð:

*Eins og ljósálfasnekkjur, er liggja við strengi,
liljur á vatninu hvítar blunda;
skuggarnir horfa um akur og engi
augum svörtum úr fylgsnum lunda.
Allt bíður – bíður í ró
eftir brosi mánans í kyrrum skóg.*

Í kvæði Steingríms Þorsteinssonar hér að framan
var minnst á „fagureyga hind“. En hindin getur líka
vakið óróa, jafnvelt tryllt unga sveina sem dveljast í

skóginum. Jónas Hallgrímsson kvað í Sórey á Sjá-
landi ljóð á dönsku, Eftir assembléen. Þar segir frá
því að ástarguðinn Erós varpaði gylltum knetti sem
kom í enni unga mannsins og tryllti hann. Eftir það
ddi hann friðlaus um skóginn og leitaði að sinni
hvítu yndisfögru hind sem tíð er langt undan. Þetta
minni um hindina í skóginum sem táknar hér aug-
ljóslega ástina sem svo erfitt er að höndla, kemur líka
fyrir í kvæði sem se tán ára piltur kvað og lét ekki
fyrir almennings sjónir fyrir en á efri árum. Skáldið
er Einar lafur Sveinsson, kunnastur sem einn
helsti fróðimaður þjóðarinnar í fornþekktum. Í
ljóðum hans, útgefnum 1967 stendur Gamalt kvæði,
ársett 1911. Það hefst svo:

*Í gegnum skóginn hann gengur,
í gegnum myrkvan skóginn.
Völvan gól honum grimman söng,
hún gól og hún kvað: „Um árin löng
skaltu elta þá hind sem hleypur um skóginn,
sem hleypur um dimman skóginn.“*

Síðan lýsir kvæðið því hversu þessi álög völunnar
knýja sveininn áfram, hann reynir sífellt að veiða

hindina og hleypur um galdraskóginn. Hann fellir hindina sem auðvitað er m r og þá tryllist hann „og ðir um auðan skóginn, í hann örvita flýr um skóginn,“ en losnar aldrei undan hinum „reiðu“ álögum.

Á efri árum sagði Davíð Stefánsson frá því að skógurinn og lífið í honum hefði löngum verið sér hugst tt. tlaði hann að yrkja ljóðabálk um það efni. Hann hafði gert drög að honum, en þau týndust með einkennilegum h tti. En upp úr þessu orti Davíð stutt ljóð, Skógarhind, sem stendur í bókinni Í dögun. etta er fallett og viðkv mnislegt kv ði um s rða hind sem leitaði felustaðar langt inni í skóginum til að mega deyja ein. En skógurinn getur orðið ungum mönnum h ttulegur staður. m það er fjallað í fr gu kv ði Davíðs sem hann kvað ungur og stendur í Svörtum fjöðrum. ar er ort um skógardísina eða nornina sem átti kofa í skóginum:

*Hún hét Abba-labba-lá.
Hún var svört á brún og brá
og gerði alla vitlausa
sem vildu í hana ná.
Á villidýrablóði,
á villidýrablóði
lifði Abba-labba-lá.*

Mynd: Daníel Bergmann

ngi maðurinn kallar á hana, hún kemur hlaupandi, bítur hann og sýgur úr honum blóðið. En afturgenginn hrópar hann og varar „veslingana“ við Abba-labba lá. etta er mynd af háska þeim sem í skógum býr og oft má kynnst í vintýrum. Nornin í kökuhúsinu sem t ldi til sín Hans og Grétu er d mi um það.

Hans og Gréta, yrnirósa og önnur slík vintýri um ógn og h ttur í skógum eru upprunnin í ýskalandi. Í því landi bjó líka það íslenska skáld sem við hyggjum n st að, Jóhann Jónsson. Eftir hann er þunglyndislegt kv ði, Landslag, sem auðsjáanlega á r tur sínar á þeim slóðum:

*Í skóginum sefur vatnið,
hjá vatninu sefur gömul borg.
Og silfurhvítt sumarregnið
seytlar af blaði á blað
í þrúðgri, þögulli sorg
- af blaði á blað.*

*Og gamla borgin við vatnið
í villipyrunum hulín stóð.
Og dimmrauðar drúptu rósir
um dyr og múr,
sem hnigi þar hálfstorknað blóð,
- um dyr og múr.*

*Í skóginum úti við vatnið
ég viknandi leit hina gömlu borg,
sem hlýddi“ eg á hálfgleymda sögu
frá horfinni tíð
um örlög og sára sorg,
- frá horfinni tíð.*

*Í skóginum úti við vatnið
ég veg minn gekk hljóður um grafin torg.
Og silfurhvítt sumarregnið
seytlaði af blaði á blað
í þreyttri, þögulli sorg
- af blaði á blað.*

Skógurinn hefur því ýmislegan bl í íslenskri ljóðlist sem v nta má. Enda býr hann yfir mörgum leyndardómum það er einmitt hið dularfulla sem gerir hann aðlaðandi fyrir þá sem um hann reika og þar með þá sem yrkja og skrifa um hann.

Að lokum skulum við líta til tveggja ljóðskálda og eins höfundar í óbundnu máli sem yrkja og skrifa um

skóginn og eiga það sameiginlegt að tengjast Borgarfjarðarhéraði, upprunnir þar og eða hafa alist þar upp. Snorri Hjartarson var mikill náttúruunnandi eins og gjörvallur skáldskapur hans vottar. Náttúrutignun er áberandi í fyrri ljóðum hans, einatt túlkuð með hástemmdum málkuþrungnum hitti og litríkum orðum. Dæmi um það er Jófadalir í Kvíðum. Í tveimur seinni bókum hans, Lauf og stjörnur og Hauströkkrið yfir mér, er miklu sparlegri og dulari framsetning. En þráin til samlifunar og nánast sameiningar með náttúrunni, er engu síður áberandi.

Í Laufi og stjörnum verður hér tekið ljóðið *Þú á græna skóga*:

*Ég vil hverfa langt
langt inn á græna skóga
inn í launhelgar trjáanna*

*og gróa þar tré
gleymdur sjálfum mér, finna
ró í djúpum
rótum og þrótt
í ungu ljósþyrstu laufi*

*leita svo aftur
með vizku trjáanna
á vit reikulla manna.*

orger Sveinbjarnarson kveður í ísum um drauminn skemmtilegt ljóð sem á yfirborðinu er um skógardýr. Hér er það veiðibráðin sem talar. Hún er kannski karlmaðurinn sem hefur orðið altekinn af ást á konu. Þetta er býsna sérkennilegt ástarljóð, í senn alvarlegt og hnyttið. Ljóðið *Bráð*:

*Augu þín glóðu
er þú stökkst
út úr skóginum.*

*Skuggi þinn féll þungur
yfir hug minn
og ég fann
að feldur þinn var mjúkur
og munnur þinn heitur.*

*Og blóð mitt
rann*

*tómláta slóð
milli trjáanna*

*sem stóðu eftir
annarlega hljóð*

*er þú hvarfst
aftur inn í skóginn.*

Mynd: Brynjólfur Jónsson

Mynd: Brynjólfur Jónsson

Í ritum í óbundnu máli kemur skógurinn oft við sögu, en hér hefur ekki verið gerð leit að slíku í íslenskum skáldsögum. Í þess stað skulum við líta á minningaþátt sem Sveinn Skorri Höskuldsson ritaði og birtist í árbók erðafélags Íslands 1997. Þetta var á fimmtugsafmæli félagsins og var hópur rithöfunda og frændimanna beðinn að leggja til efni sem fallið gæti undir fyrirsögnina Landið og heimahagar. Sveinn Skorri ritaði persónulegan þátt um heimahaga sína í Skorradal og ber þátturinn hið nýrsta nafn „Landið og skógurinn“. Þetta tvennt er hið mikla kennimark Skorradals. Þráðsögn Sveins Skorra er afbragðsgóð, rituð af þeirri nokkuð upphöfnu stíllífrótt sem hann iðkaði löngum. Hann ólst upp frá þriggja ára aldri í atnshorni í Skorradal og markar sögu sinni svið á þeim „hluta“ ram-Skorradals sem er landareignin í atnshorni og þó nánar til tekið atnshornshlíðin með skógi sínum og vatnið fram undan henni.“ Sveinn Skorri lýsir þessu sviði og bregður upp skýrum myndum úr ferðum sínum þar og störfum á skudögum. Hér er svipmynd af skóginum:

Hugstæðastur er mér Vatnshornsskógurinn á sumrin í stinningsgolu og sólskinu. Þegar

vindsveipirnir svipta til krónum trjáanna undir sól að sjá verða þar öll litbrigði frá gljáa silfurs yfir í hvítgrænt, blágrænt, dimmgrænt og svart. Samtímis ymur öll laufharpa hlíðarinnar með ólýsanlegum hvíslandi niði, þar sem golan leikur á strengi trjáanna.

Um leið verður annað sjónarspil á vatninu með hvítfextum bárum og endalausum ljósbroti í bláma þeirra. Niðri við fjöruna yfirgnæfir niður öldunnar því þyt skógarins, en í hæfilegri fjarlægð uppi í brekkunni mynda þessar tvær hljómsveitir náttúrunnar slíkan samhljóma konsert, sem í engum stað öðrum verður heyrður né heldur séð sú sínfónía líta í hvítu, bláu og grænu, er þar getur að líta.

Þessi stutta og nokkuð handahófskennda yfirferð sýnir eftir hve miklu er að slíkjast þegar leitað er mynda úr skóginum í bókmenntum okkar. Enda segir það sig sjálft, þar sem skógur er mannum jafnan nærri. Hann hefur í ómunatíð verið þáttur í lífi fólks í blíðu og stríðu, nýrt tilfinningalíf þess, verið þáttur í sagnauði þess og yndi. Svo mun verða áfram.

Íslenskur skógarviður

Inngangur

Í þessari grein er fjallað um nýtingu skógarviðar í víðu samhengi annarsvegar og tengslum skógr ktar og smíðakennslu í skólum og handverki hinsvegar, séð frá b jardyrum greinarhöfundar. að er fátt sem jafnast á við útivist í íslensku skóglendi, veðurfarið og birtan hér á landi eru slík að nánast hver stund í skóginum er upplifun. rekar fátt er um eiginlega skógarfugla í íslenskum skógum því getur þögnin ein orðið stórkostleg upplifun. Eins er það upplifun þegar skógurinn skilar sínum hljómkviðum sem í tónleikahúsi v ri. egar þýtur í laufi og ómur af söng músarrindilsins berast um skóginn er lundin létt eins þegar daggardropar falla í sífellu á lygnum

þokukenndum morgni og geislar sólarinnar skína í gegn með fyrirheit um góðan dag. ið sem búum á Sn fellsnesi og estfjörðum erum ekki óvön því að sjá erni í og við birkiskógana okkar. Í Sauraskógi í Helgafellssveit má oft sjá marga erni sama daginn b ði saman og í sitthvoru lagi enda óvíða eins stutt milli óðala arnanna eins og við sunnanverðan Breiðafjörð. Skógar hafa frá örófi alda verið uppspretta vintýra, ljóða og söngva og svo mun verða um ókomna framtíð. að eru ekki allir sem átta sig á mikilv gu starfi skógr ktarfélaganna í landinu. Í mínum huga er eitt atriði umfram önnur sem segir eiginlega allt sem segja þarf um skógr kt það er að öllum almenningi í landinu stendur til boða að

Höfundur Trausti Tryggvason

geta án áreitiss gengið til skógar sér til án gju og yndisauka hven r sem er á landsv ðum sem skipta þúsundum hektara lands. Í gegnum árin hefur verið allmikill núningur milli skógr ktarmanna og ekki skógr ktarmanna ef svo má að orði komast. Skógr kt er nú einu sinni þannig að alltaf er h gt að ganga til baka og skila landinu í svipuðu ástandi og það var. firleitt eru menn ekki að setja út á r ktun lauftrjáa stórra sem smárra, en sígr n tré eins og fura og greni fara fyrir brjóstíð á mörgum, nema um jólaleytið, þá eru þessi gr nu tré nefnd jólatré og prýða n r hverja stofu landans og þykir mikil upphefð í því að geta gengið til skógar og felst sitt jólatré með eigin hendi. á fer ekki mikið fyrir skoðunum og fullyrðingum þessara einstaklinga sem að öllu jöfnu mála skráttann á vegginn hvað varðar skógr kt. Jólatré koma til með að prýða stofur landsmanna um ókominn tíma. Leiða má líkum að því að r ktun þeirra skili b ði félagsv num og fjárhagslegum ávinningi. að er nú einu sinni svo að það eru einmitt þessir gr nu skógarlundir sem létta svo mörgum lífið í skammdeginu. Skógarlundum með borðum og bekkjum á vegum skógr ktarfélaganna fer fjölgandi ár frá ári. að má að mestu þakka mörgum samstarfsverkefnum sem Skógr ktarfélag Íslands hefur staðið fyrir með ýmsum aðilum, t.d. okasjóði, en okasjóður hefur verið ötull við að styrkja skógr ktarfélög við umhirðu skógarlunda og gerð áningarstaða. tikennslustofur verða til ein af annarri í skógarlundum skógr ktarfélaganna og oftast en ekki með styrk frá ofangreindum aðilum. Munurinn á hefðbundnum skógarlundi og útikennslustofu er nokkur. Skógarlundurinn er tlaður öllum sem vilja ja og dvelja í honum. tikennslustofan er til kennslu eins bekkjar eða hóps í senn, með öðrum orðum líkast því sem gerist í hefðbundnum skólastofum og eða námskeiðum. Aðal tilgangurinn með útikennslustofum er að brjóta upp hefðbundna kennslu til að gera námið meira spennandi. Skógr ktarfélagin geta ef vilji er fyrir hendi séð til þess að nemendur skólanna séu fr ddir um helstu umgengnisreglur er varða skógr ktarsv ði og þá sérstaklega hvað varðar útikennslustofur, skógarlundi og stíga viðkomandi sv ðis. Í tengslum við útikennslustofur og heimsóknir barna og unglunga, allt frá leikskóla og upp úr, þá er tilvalið að hafa samstarf við félag eins og uglavernd, fá l rða sem leikna til að koma og segja frá dýra- og fuglalií á n rliggjandi skógarsv ði og tengja það fugla-

Fuglahús í útikennslustofunni í Grensás.

húsaverkefni, sem er spennandi verkefni fyrir börn á öllum aldri. uglahúsaverkefni felur í sér að sett eru upp nokkrar gerðir af fuglahúsum fyrir mismunandi tegundir fugla eins og skógarþröst, maríuerlu, músarrindil og stara, svo eitthvað sé nefnt. Síðan fylgjast börnin með húsunum um einhvern tíma. Í tengslum við fuglahúsaverkefni er sjálfsagt að planta mismunandi tegundum af berjarunnum og trjám til að auka komur fugla á skógarsv ðið sem gleður jafnt unga sem aldna.

Ilmbjörkin, lífsins tré

Ilmbjörkin, okkar helsta nytjatré gegnum aldirnar, er í daglegu tali kölluð birki, en í sumum landshlutum skógarviður. Ilmbjörkin, sem er harðgert og ljóselskt tré, ve ýmist sem tré eða runni. Allt frá landnámi og fram á okkar daga hefur ilmbjörkin gegnt mikilv gu hlutverki í lífi okkar Íslendinga. alið er að við komu landnámsmannanna hafi landið verið skógi va ið. Sjálfsagt hefur gerð trjánna verið svipuð og sjá má í dag, þ.e. skógarnir hafa verið að mestu kjarr með stöku stórvö nu tré á milli. Í Eyrbyggju segir frá því er órólfur mostraskegg fór til Íslands „hann tók ofan hofið og hafði með sér flesta víðu þá er

Tálgað í Sólgerði.

þar höfðu verið“.essi frásögn undirstrikar að ekki hafi trén verið ýkja háva in á Íslandi á þeim tímum og vissara hafi þótt að hafa með sér við til skála- og hofgerðar.órólfur reisti hof sitt að Hofstöðum í Helgafellssveit, svona um miðbik þess svðis þar sem Skógrktarfélag Stykkishólms heldur úti starfsemi sinni í dag.

Allt frá landnámi hafa skógarnir verið höggðir niður til smíða og í eldivið til kola- og járngerðar. Leiða má líkum að því að fljótlega hafi einnig farið að sjá á trjágróðrinum vegna ofbeitar.rá því snemma á söguöld eru til góðar ritaðar heimildir um viðarkolagerð.Í Eyrbyggju er getið um skóga í Seljabrekkuum n rri atnsdal í Helgafellssveit. Sagan greinir frá því að Snorri goði og heimamenn hans komu að igfúsi bónda í Drápuhlíð við kolagerð í Seljabrekkuum og drápu hann þar. Ef við látum hugann reika aftur í aldir til þess tíma er menn stunduðu kolagerð og smíðjur voru við hvern b , þá fóru menn „eldsnemma“ á f tur og kveiktu upp í smíðjunni til að smíða nytjahluti eins og hnífsblöð, ljái, skeifur, rek-

nagla, lokur og hjarir, svo eitthvað sé nefnt. il að geta smíðað úr járn á öldum áður þurftu menn að vinna það. Járngerð eða rauðablástur var tímafrekt verk og mikinn skógarvið í formi viðarkola þurfti til að br ða járníð úr mýrarrauða. Í Egilssögu er getið um járngerð Skallagríms sem var járnsmiður mikill og hafði rauðablástur mikinn á vetrum í Rauðanesi á Mýrum. Segja má að járngerð hafi verið einn fyrsti iðnaðurinn hér á landi. iðarkol voru einnig notuð um langan tíma við gerð svartpúðurs. Ekki er ljóst hvort tjörugerð hafi verið mikið stunduð hér á landi gegnum tíðina en auðvelt er að gera birkítjöru úr berkinum og eru notaðar svipaðar aðferðir við tjörugerðina og járngerðina. il tjörugerðar að einhverju marki þarf mikið magn af berki í tjörugerðina sjálfa, sem og trjávið til upphitunar, en tjörugerð í smáum stíl er skemmtileg viðbót til að fullgera smíðisgrip.

Alla tíð höfum við notað ilmbjörkina til ýmissa smíða. Hún var lengi vel notuð til húsagerðar. St rstu trén voru notuð í rafta, og jafnvel þau alst rstu í m níasa, ofan á raftana var lagt hrís og

Hvað ungur nemur gamall temur.

torfið þar ofan á. Hellugrjót var víða notað við þakgerðina þar sem það var til staðar. Hellurnar sem notaðar voru báru þá mismunandi nöfn eftir því hvar þær voru notaðar við þakgerðina eins og veggheilla, upsahella og þakhella og torfið lagt þar ofan á. Mór hefur einnig um langan aldur verið notaður hér á landi. Mór eru þykk jarðvegslög úr plöntuleifum eins og ilmbjarkar, fjalldrapa, gulvíðis og fífu. Þessi jarðvegslög, sem gjarnan eru 2–3 m á þykkt, hafa orðið til í tímans rás og segja okkur

Trausti Marel sagar niður eldivið.

Gott er að eiga hnifa til skiptanna.

sína sögu af gróðurfari fyrri alda. Mórinn er einnig nefndur reiðingur enda mótorfur notaðar undir klifbera á hestum. Mórinn var notaður hér áður fyrir við t.d. hleðslu á þarveggjum. Í gömlu þjóðunum sem voru byggðir úr umhverfi sínu var lifandi þak og í þeim flökti lifandi ljós. Þrá því menn fóru að steypa hús hér á landi og fram undir 1900 var mór notaður til að einangra vegg í búðarhúsa og var þá talað um að þetta eða hitt húsið væri einangrað með reiðingi og þar sem náttúran var hvað ríkust notuðu menn marhálms til einangrunar ofan á loftbitana. Mór þykir ómissandi enn þann dag í dag við að reykja kjötafurðir eins og hangikjöt og bjúgu, sem og fiskafurðir eins og reyktan silung eða lax. Þá er einnig ómissandi að hafa með viðarbúta af ilmbjörk til að fá réttu lyktina og bragðið af vörunum. Mór hefur verið, og er enn, notaður til fatagerðar, t.d. í innlandi þar sem afurðin er nefnd torfull. Torfullin er frekar dökk ásýndum og nokkuð gróf viðkomu og „ilmar“ á sérkennilega viðfelldinn hátt.

Blöð og börkur ilmbjarkarinnar voru mikið notuð til litunar, einkum á vaðmáli, sem var um langan tíma ein helsta útflutningsvara okkar Íslendinga. Stuttar greinar voru notaðar í vendi til að sópa gólf sem og til ögunar þegar uppeldi barnanna gekk ekki sem skyldi. Þá var, og er enn, gert jurtaseiði af ungum blöðum og berki trésins. Birkisafi er ágætis afurð ilmbjarkarinnar en safanum er tappað af trjánunum snemma vors og fram í sumarbyrjun. Þær berki birki-trjánna er unnið þýðingarmikið efni til lyfjagerðar og tengdra nota. Efnið nefnist betulin og er sérlega mikilvirkt í baráttunni við krabbamein, áblásturs-sótt herpes og alnemi. Í þeim löndum á norður-hjaranum sem hafa nýttjað birkið sem mest var og

Beint úr skóginum.

er börkurinn mjög þýðingarmikið og verðm tt efni. Smíðaðir voru barkarbátar kanóar úr berkinum, hann notaður í húsakynni indíána Norður-Ameríku, í margskonar ílát, fléttaða skó og listmuni, svo eitt-hvað sé nefnt. Rótarrenglurnar eru mjög verðm tar en þ r eru notaðar til að flétta margskonar hluti, eins og skálar og töskur. Algengt var og er að nota ilmbjörkina til smíða á ýmis konar húsbúnaði, nytjahlutum og skrautmunum, eins og í rúmfiðlar, aska, bolla, sleifar, ausur, hnífsskefti, rokka, ruggustóla, skíði, prjónastokka, fatatölur, n lur, hálsmen og stöku hljóðf ri. Einstaklega fallegir smíðisgripir fást úr rót ilmbjarkarinnar, smákvistóttum hluta trésins og þar sem sveppur hefur myndað fallegar víur.

Fjalldrapi

jalldrapinn er lágva inn runni, óh fur til smíða vegna sm ðar, ág tur til beitar og hefur svipaðan l kningamátt og birkið.

Víðir

Íslensku víðitegundirnar eru grasvíðir oft kall-aður smjörlauf , grávíðir, loðvíðir og gulvíðir. tla má að mestar nytjar af þessum tegundum hafi frá

Fuglahúsaþyrping við Silfurgötu.

landnámi verið að beita búsmalanum á þ r. r eru ekki vel fallnar til smíða nema í smáum stíl og alls ekki grasvíðirinn, eins er grávíðirinn frekar lágva inn. Loðvíðir n r hins vegar allt að tveggja metra h ð og gulvíðirinn n r að teygja sig upp í fulla fimm metra við bestu aðst ður. r gulvíði og loðvíði er auðvelt og skemmtilegt að tálga smá nytjahluti. Snemma á vorin þegar börkurinn losnar er auðvelt að nytja hann til að snúa saman bönd og reipi. íðitegundirnar hafa um aldir verið notaðar í l kningaskyni með góðum árangri.

Ílmreynir

Íslenski ílmreynirinn verður ekki svo háva inn úti í íslenskri náttúru en n r samt auðveldlega -6 metra h ð. að má smíða marga góða nytjahluti úr reyni-trjám. að má velta því fyrir sér hvort reynirinn hafi verið frekar vannýttur hér á landi vegna þess að mikil helgi hvíldi á honum hér á árum áður og mátti hvorki höggva hann né skerða. egar horft er til handverks eru allmikil verðm ti fólgin í sprot-unum er va a upp með trénu. essir sprotar sem eru afar sterkir voru notaðir til að gyrða tréílát eins og mjólkur-, súr- og drykkjarkönnur, litlar tunnur og

Flöskupptakarar smíðaðir úr birki úr Sauraskógi.

önnur ílát tengd matvélum. Sprotarnir eru klofnir að endilöngu með þumalfingri til að fá þessar sterku gjarðir sem voru svo settar utan um tréílatin og lúst saman með því að tálga og eða skera til lás sem gefur sig ekki svo auðveldlega. Ímreynirinn hefur allmikinn lúkningsmátt.

Blæðsp

Ekki er vitað til þess að blæðspin hafi verið notuð til smíða enda ekki á hverju strái. En ef smíðugur bútur fengist er ekki vafamál að það væri hagnat að töfra fram fallega smáhluti til gagns og gamans.

Sveppir tálgaðir úr birki.

Birkilyklakippur smíðaður úr birki úr Sauraskógi.

Einir

Hér á landi er einirinn lágva inn runni og ekki hefur til smíða vegna smíðar. Á Norðurlöndunum og víðar þar sem einirinn verður stórrí er hann mikið notaður í nytjahluti. Smíðisgripir úr eini eru yfirleitt látnir njóta sín án þess að bera á þá olíur eða málningu vegna þess hve göfugan ilm leggur af viðnum. Berin eru frábær afurð sem krydd í matargerð eða vínframleiðslu. Eins má nota grein og grein með sunnudagslambasteikinni svona til tilbreytingar. Einirinn hefur allmikinn lúkningsmátt.

Ölhæna á steini.

Verkefni ungra nemenda við Grunnskólann í Stykkishólmi.

Skógaruglur, verkefni nemenda við Grunnskólann í Stykkishólmi.

Fatatala smíðuð úr birki úr Grensás.

Aðrar trjátegundir

Margar trjátegundir hafa verið fluttar til landsins gegnum árin. Íl eru ágætir heimildir um innflutning á trjáfrumum á árunum um og upp úr 1900. Í Vestur trjátegundirnar sem hafa verið fluttar inn til landsins og fengist til að vaða og dafna má nota meira og minna til smíða. Ekki verður fjallað sérstaklega um þessar innfluttu tegundir en aðeins minnst á þrjár þeirra. Lerki sem rekavið höfum við notað til smíða um aldir og svo í seinni tíð úr stórfelldri ríktun innanlands. Lerkið er mjög góður smíðaviður hvort sem það er notað úti eða inni. Lerkið er einstaklega veðurþolið, þolir miklar raka- og þurrkbreytingar og er endingargott. Í nytjahluti sómir það sér vel, en gulrauði liturinn er ákaflega fallegur og viðurinn slípast einstaklega vel. Aspir umfram aðrar viðartegundir gefa fallegan ljósan lit sem má nýta sér við fjölbreyttar smíðar á nytjahlutum. Aspir eru að öllu jöfnu frekar óheppilegar til utanhússbrúks. Íllirinn, sem reyndar flokkast sem runni, er eiginlega eins og njóli að innan mjög auðvelt er að draga út innri vaðarlög og eftir situr í hendi holur efnisbútur sem má t.d. nota í hljóðfari eða aðra þá smíðisgripi þar sem þessir eiginleikar njóta sín.

Aðgengi að efniviðnum

Þyristur þá sem ekki þekkja til hefur um langt árabil verið hægð að ganga að því sem vísu að fá ýmsar afurðir skógarins hjá Skógrækt ríkisins. Að öglum í njóskadal hafa verið á boðstólum þurrkuð barkarlaus birkitré til smíða, birki og lerkiplattar og af og til viðarkol til eldsmíða. Á Hallormsstað hefur verið hægð að fá ágætis birkiborðið og á nýr öllum

stöðvum Skógr ktar ríkisins bði birki og barrvið sem eldivið. Hjá skógr ktarfélögunum um land allt fellur árlega til mikið magn af viði sem af einhverjum ást ðum er lítið sem ekkert notaður, hvorki til smíða né sem eldiviður. Hgt er að nota allt sem til fellur hjá skógr ktarfélögunum stórt sem smátt bði til smíða og annarra verka í skólum landsins og hjá handverksfólki. ið hjá skógr ktarfélögunum þurfum ekki að horfa þannig til hlutanna að við fáum peninga fyrir hverja spýtu sem við látum af hendi, þótt úr verði verðm ti. Horfum til þess hverjir hafa staðið við bakið á okkur í starfinu. Er það ekki þjóðin öll sem hefur styrkt skógr ktarstarfið á margvíslegan og óeigingjarnan hátt gegnum árin ið þurfum ekki að láta koma að skuldadögum við eigum að hvetja skóla og handverksfólk til að koma til okkar og fá þann efnivið sem til fellur og með því skila til baka einhverju af því sem að okkur hefur verið rétt. að er svo allt annað mál þegar skógr ktarfélag fer að vinna afurðir skógarins líkt og Skógr kt ríkisins gerir, þá þarf að koma eitt-hvað fyrir vinnuna. il að svo geti orðið sárvantar t ki og tól til að forvinna þann efnivið sem til fellur hjá skógr ktarfélögunum og innan tíðar einnig hjá skógarb ndum sem og garðeigendum. Að hafa ekki vélakost til að grófvinna efniviðinn stendur skógar-

nytjum á Íslandi fyrir þrifum. Leysa má þessi mál með samvinnu þeirra sem að skógr kt á Íslandi koma eins og Skógr kt ríkisins, skógr ktarfélaganna og stjórnnum Landshlutabundnu skógr ktarverkefnanna, t.d. með því eiga saman og fara með vélasamst ðu um landið á fyrirfram ákveðnum tíma til að saga, fletta og búta skógarviðinn. Annar mjög áhugaverður möguleiki er að koma upp sameiginlegri skógarvinnslustöð fyrir afurðir skógarins í líkingu við fyrirt kið Matarvirkið á Hvammstanga. Skógarvinnslustöðvarnar yrðu þá ein á hverju sv ði Landshlutabundnu skógr ktarverkefnanna. Ef við skoðum markmið Matarvirkisins og fyrir hverja þau eru sett fram og yfirf rum þankaganginn yfir á skógarúrvinnslustöð þá opnast n r óendanlega margir skemmtilegir möguleikar við skógarnytjar. að má hverjum ljóst vera að skógarafurðirnar okkar þurfum við að nýta sem best og á vitr nan hátt. ið eigum að tileinka okkur starfsh tti stórra sem sm rri sögunarmylla sem starfr ktar eru um allan heim. ið eigum ekki að byrja á því að brenna því sem til fellur heldur eigum við að nýta það besta úr trjánum til smíða alveg niður í sm stu einingar þar sem því verður við komið og það sem ekki er h gt að smíða úr er þá brennt. annig sýnum við r ktunarstarfinu virðingu við h fi.

Nemendur safna efnivið til smíða.

Skóli og skógarnytjar

eir skólar sem eru þannig í sveit settir að geta látið nemendur ganga til skógar til að s kja efnivið til smíða með tilheyrandi útivist og fr ðslu eru öfunds-verðir. ftar en ekki verður birkíð fyrir valinu sem smíðaviður, mest vegna þess að barrtrén gefa frá sér mismunandi mikla trjákvöðu harpi sem á til að fara í fót nemenda með viðeigandi erfiðleikum við að ná blettunum úr. Í skólum landsins er fátt um vél-ar til að forvinna skógarviðinn eftir að hann kemur í hús, eins og stórar bandsagir. B ði stórar og litlar bandsagir eru einu sinni þannig úr garði gerðar að það er ekki nema á f ri þjálfaðra einstaklinga að vinna við þ r svo vel fari.

að mundi ra óstöðugan að telja upp öll mögu-leg verkefni tengd skógarnytjum, en einfalt verkefni fyrir yngsta stigið er t.d. að brenna einfalda mynd í birkisneið með brennipenna, svo má þróa það áfram og gera erfiðara. Góð regla er að halda berkinum á efniviðnum eins og kostur er, sem gefur smíðisgrip-unum notalegt útlit og þ gilega tilfinningu. Í mörg-um skólum fara nemendurnir út á haustin í n sta umhverfi skólanna til að safna laufblöðum sem þeir svo þurrka. Snoturt er að líma eitt þurrt birkilaufblað í haustlitum á birkisneið sem svo er hengd upp. Litlar skreyttar birkisneiðar sem klemmur eru límdar á til að halda utan um minnismiða eða með álímdum segli í sama tilgangi er einfalt og fljótlegt verkefni. Smá vasar með allavega tilbrigðum eru einfaldir að gerð. Kertaskreytingar ýmiskonar eru vins-lar þegar komið er upp í eldri bekkina, sem og að saga út hálsmen og n lur. Á miðstigi er tilvalið að byrja að kenna nemendunum að tálga í ferskan við. Góð tálgunarverkefni fyrir byrjendur eru til d mis að tálga sveppi, álfa, smjörhnífa, snaga og servíettuhringi, sem svo er h gt að útf ra í lítill fuglahús. Á góðum degi, hvort sem er að vori eða hausti, er tilvalið að fara út og tálga, t.d. í útikennslustofu eða í skógarlundi. egar miðstigi lýkur eru ýmis st rri verkefni tilvalin, eins og að smíða frumlegar klukkur og lampa, saga út myndverk í platta, og búa til hluti með bútasmiði, en þá er fyrirfram söguðum viðar-bútum raðað saman í myndverk eða skartgripi, sem svo er h gt að lífga uppá með s börðum gler- og postulínsbrotum eða litmiklum steinum sem víða eru við hvert fótmál. el má hugsa sér að hafa marg-þ tt fuglahúsaverkefni sem valáfanga 9. 10. bekkjar grunnskóla. li það í sér að hanna fuglahús fyrir fugla sem halda sig á ákveðnu sv ði. aláfanginn

mundi í fyrstu fela í sér vettvangsferð á skógar-sv ðið, þá t ki við léttur áfangi tengdur líffr ði þar sem fjallað er um skóginn, skógarsv ðið og dýralíf þess. Svo k mi að hönnunarþ ttinum þar sem nemendur hönnuðu sitt fuglahús að þeirri tegund fugla sem þeir veldu sér. Síðan v ri teikniáfangi sem lyki með því að hver nemandi fullteiknaði sitt fuglahús.

á t ki smíðin við og að lokum yrðu fuglahúsin sett upp á skógarsv ðinu sem valið var í upphafi. egar fuglahúsin v ru sett upp v ri tilvalið að yngri nemendur og jafnvel nemendur úr leikskóla fengju að vera með og taka þátt í uppsetningu fuglahúsanna, með því er grunnur lagður til komandi ára.

Að lokum

trúlega margir Íslendingar vinna að einhverskonar handverki. Í hugtakinu handverk felst að viðkomandi einstaklingur vinni að smíði hluta fyrir sig og sína, ellegar til að selja við sérstök t kif ri, eða sé með framleiðslu í smáum stíl og hafi þá einhverja innkomu sem munar um. ólk sem vinnur að handverki úr skógarafurðum skiptist gjarnan niður í handverkshópa, eins og t.d. élag trérennismiða og élag áhugafólks um tréútskurð. á má nefna handverkshópa sem starfa víða um land og vinna úr margvíslegum efnum og halda úti galleríum. Mikilv gi smíðakennara grunn- og framhaldsskólanna verður seint ofmetið. Í þessum skólum er lagður grunnur að handverksþekkingu landsmanna.

Útskorið gjafakort.

Fullkomnasta skógarplöntustöð landsins!

Barri hf rekur fullkomnustu skógarplöntustöð á Íslandi að Valgerðarstöðum 4 í nágrenni Egilsstaða.

Barri er leiðandi fyrirtæki í innleiðingu nýjunga á sviði skógarplönturæktunar og hefur byggt sérhannaða kæli- og frystigeymslu fyrir skógarplöntur.

Til sölu verða í vor ýmsar tegundir skógarplantna bæði í pappakössum af frysti og bökkum með plöntun yfirvetruðum á hefðbundinn hátt.

Barri hf. rekur Gróðrarstöðina á Tumastöðum í Fljótshlíð.

Á Tumastöðum verða til sölu flestar tegundir skógarplantna og pottaplöntur sem eru ræktaðar hjá fyrirtækinu.

Barri selur og sendir skógarplöntur um allt Ísland auk Færeyja og Grænlands.

Ræktunargeta Barra er allt að 130 þúsund fjölpottabakkar á ári.

www.barri.is • barri@barri.is

Barri hf. Valgerðarstaðir 4 • 701 Egilsstaðir • sími: 471 2371 / 899 4371
Tumastaðir • 861 Hvolsvöllur • sími: 481 3171

Skógrækt Sigurðar O. Björnssonar að Sellandi í Fnjóskadal

Sigurður við eitt af hæstu lerkitrjánnum sínum um miðjan sjötta áratuginn.

Selland er innst í Fnjóskadal vestanverðum, um 200 m yfir sjó. Þar skiptast á hallalausir stórgerðir hrísmóar og háir brattir hólar með blásnum kollum. Þundirlendið liggur austan undir bröttu fjalli en austan við niðar Fnjóskáin.

Miklar sagnir fara af stórvöðnum skógum í Sellandi til forna eins og víðar í Fnjóskadal. Í dag mis segir í Fnjóskdalasögu að Eggert Sellandsbóndi hafi á ofanverðri 1. öld selt nokkrum böndum eyfirskum

Sellandsmóa til skógarhöggs og þeir gjöreytt skóginum svo jafnvel þeirrar tíðar fólki blöskraði. Árið 1112 var þar raftviðarskógur. Einnig segir að birki-límið hafi slegist saman yfir höfðum ríðandi manna er farnar voru reiðgötturnar á Ásunum norðan Sellands upp úr 1100. Þröfnir bera einnig vitni um stórvaðinn skóg eins og t.d. ímburhöfði, ímburlág og Skógar-nes. Margir hafa borið bríður á að svo stórvaðinn skógar hafi verið til á Íslandi en engra vitna þarf við og þegar þeir fara inn í Reykjaskóg, sem er ófriðaður sjálfsprottinn skógur á Bleiksmýrardal, einum km innan við Selland, þar lýkst límið saman yfir bílslóðina, hátt yfir bílunum er þar aka um.

Árið 1906 keypti Sigurður O. Björnsson á Akureyri Selland til skógræktar. Þar óaðeins eitt tré á jörðinni. Þar það gömul björk er ótrú út úr brattri brekku syðst í landareigninni. Sennilega hefur hún átt skóga sína á 19. öld því hún var orðin svo sver um miðja 20. öld. Þundir snjóþýngslunum hefur hún orðið að láta því neðsti hluti stofnsins lá með brekkunni en er ofar dró sveigðist hann í boga upp á við. Þetta tré féll um 1910.

Árið 1916 var lokið við að girða af um 200 ha sem var mest allt undirlendi jarðarinnar og árið eftir var byrjað að gróðursetja. Þar öllu til tjaldað svo koma mikið sem mestu niður. Þölskyldan vann mikið að gróðursetningu. Gróðursetning varð ágæt aukabúgrein unga fólksins á nálguðum og svo voru fengnir flokkar frá skógræktinni til starfa. Árið 1919 gróðursetti norskt skógræktar fólk skógarfuru og heitir sú plöntun Norðmannareitur. Þar veit nú einn af myndarlegri skógarfurulundum á landinu að mér skilst, sem þó er skertur af furulúsafaraldri upp úr miðri síðustu öld. Aftur kom norskur flokkur að gróðursetja 1920.

Sigurði auðnaðist að stunda þetta mikla áhugamál sitt í 20 ár og höfðu þá verið gróðursettar hátt í 100.000 plöntur í Sellandi. Eins og skógræktar fólk veit, var miklum mun seinlegra að planta á þeim tímum en nú. Þá fór maður á undan og hakaði aflanga

Höfundur Þór Sigurðsson

Árið 1951 gáfu skógræktarmennirnir Einar G. E. Sæmundsen, Hákon Bjarnason, Skarphéðinn Ásgeirsson og Árni Bjarnarson Sigurði lund með þúsund plöntum og þennan áhöggna stein í 50 ára afmælisgjöf.

holu og annar kom á eftir með berrótarplöntur í blautum striga og setti niður. Bjúgskóflurnar komu einhvern tíma nálgt 1960 og var það fljótlegra. Stafplöntunin kom ekki til fyrr en á síðustu árum Sigurðar. Tala má að margfalt fleiri plöntur hefðu farið í jörð í Sellandi ef stafplöntunin hefði komið til fyrr og þar af leiðandi minni afföll en afföll voru gífurleg í Sellandi á þessum tíma.

Eegar Sigurður varð sjötugur, heiðraði Skógræktarísins hann með því að gefa honum 10.000 plöntur í afmælisgjöf. Honum auðnaðist þó ekki sjálfum að koma þeim í jörð, því það árið missti hann heilsuna og dó rétt tætt árið.

Skógræktin í Sellandi var gífurleg barátta og vörðað miklum áföllum eins og áður segir. Kom þar margt til. Selland er erfitt land til skógræktar. Það

liggur í 200 m hæð yfir sjó þannig að vor- og haustfrost eru tíð, t.d. féllu kartöflugrös á flatlendi þrjú ár í röð í júlí á 10. áratugnum. Þarna er mjög þurrlegt og snjópungt. Sérstaklega verða miklar snjóskemmdir í suður- og vesturbrekkum og er eins og tréni tili aldrei að standa upp í snjó. Þetta og gildleika til að standast snjóinn. Hins vegar

Gefendurnir: Skarphéðinn, Sigurður, Hákon og Árni; líklega hefur Einar tekið myndina.

Séð ofan af Bakkaselsfjalli austan Fnjóskadal og vestur yfir Selland. í baksýn sjást fjöllin vestan Eyjafjarðar yfir Sellandsfjall.

eru sumarhitar miklir í Fnjóskadal og kyrrviðrasamt.

Mjög fljótt fór furulúsin að láta til sín taka og voru fyrstu lúsugu trén brennd en það hafði náttúrulega enga þýðingu og árin á milli 6 og 10 var öll skógarfura úðuð reglulega með eitri tví umferðir á sumri. Ekki er gott að segja hvort þessi úðun hefur

haft einhver áhrif til að hefta lúsina, en ekki varð þess vart að lúsugum trjám fækkaði svo nokkru nánar. Sigurður ákvað því að hætta úðun, ekki síst vegna óvissu um hver auka slæm áhrif eitrið hefði á náttúruna. Miklum hluta skógarfurunnar eyddi lúsin eins og annars staðar á Íslandi. Þar það tilfinnanlegt tjón því mest áhersla var lögð á plöntun hennar í upphafi

og fram yfir 1960. Líklega hafa verið gróðursettar yfir 110.000 skógarfurur í Sellandi, um fjórðungur allrar plöntunar þar. Í dag virðist skógarfuran vera komin yfir þennan vanda og ber lítið á lúsugum trjám núna. Ekki verður heldur séð að tré drepist lengur af völdum lúsarinnar. Algildir skógarfurulundir eru víða um Selland en hún veð miklu hægari en hin fyrstu árin. Á voru árssprotarnir iðulega um 20–25 cm. Árið 1969 mældist fjörutíu og tveggja cm árssproti og margir um 10–15 cm. Ísast hefur lúsafaraldurinn dregið úr veðti skógarfurunnar.

Horft ofan af fjalli yfir Seland árið 1955. Sér yfir í Bakkaselsland, sem er í eigu Skógræktar ríkisins.

Horft suðaustur yfir Sellandsmóa árið 1947, hvergi tré að sjá.

Sellandsbjónin Sigurður og Kristín árið 1955.

rén frá 19 9 eru nú komin vel yfir m. Stafafurur sem plantað var um 10 árum seinna, inn á milli í lundinn frá 19 9, eru að ná skógarfurunni á h þina. Skógarfuran hefur ekki svepp að fylginaut eins og stafafuran, ef til vill er það orsök óg fu hennar. Síðast var skógarfuru plantað í Sellandi 1962.

Mikil áhersla var einnig lögð á síberíulerki og byrjað að gróðursetja það 19 6, en það hefur reynst illa, sérstaklega á flatlendi og kelur reglulega. au eru margstofna og varla til beinva in tré. Helst er að þau fáu sem lifa verði skemmtilegir skúlptúrar.

arla þýðir neitt að gróðursetja lerkið á flatlendi og var það bara sett í halla eftir 1960. Skemmtileg mynd eftir Sigurð Blöndal af þessu lerki í Sellandsmóum er í bókinni Íslandsskógar, 100 ára saga, á bls. 22, þar sem það breiðir úr sér eins og lágva nir runnar. etta sama lerki er í dag þriggja til fimm metra hátt og er enn að deyja, hugsanlega úr átu er s kir í kalsárin og eru innan við 0 eftir af þessum 10.000 trjáa lundi. Á öðrum stöðum í Sellandi, í brekkum, er jafn gamalt síberíulerki orðið

1 m hátt og hefur staðið sig miklu betur og er á sumum stöðum beinva ið. ess má geta að á Belgsá, n stu jörð norðan Sellands, fer nú fram tilrauna-plöntun austan ár á vegum Skógr ktar ríkisins með lerki. að er gróðursett í örfoka land, b ði í halla og hallalausa mela, það ve vel og að mér sýnist sáralítil afföll, ef nokkur.

Allt annað mál er með lerkið, sem plantað var um miðjan . áratuginn í Sellandi og g ti verið það, sem kallað er rússalerki, það ve hratt og beint og áfallalaust, reyndar í halla. Í lundi frá 196 eru tré orðin um 10 m á h ð og ág tlega beinva in.

Greni var líka gróðursett í miklum m li, mest rauðgreni. að hefur va ið áfallalítið en afar h gt. Sennilega er moldin ekki nógu frjó og jörð of þurr. Á bestu stöðum er rauðgreni frá 19 0 komið í hálfan

Af Sjónarhól 1952. Hvergi stendur hrísla upp úr snjó.

10. metra þar hvar stuðnað er ákaflega misjafnt. Sumar eru að byrja að vera núna, búnar að vera að koma sér upp í 100 cm í hálfa öld.

Rátt fyrir þetta mikla móttíð í skógræktinni, var aldrei bilbug að finna á Sigurði og síðustu árin sem hann var við heilsu, lét hann planta og plantaði sem aldrei fyrr. Bjartsýni hans var alltaf mikil og má segja litla sögu þar að lútandi þó í gamni hafi verið sögð. Þinur hans er Gísli hét heimsótti hann í Sellandi. Að mun hafa verið um 1960 og þá sagði Gísli við Sigurð er þeir skoðuðu plöntunina „Heldurðu Sigurður að verði nokkurn tíma nokkuð úr þessu“. „Já Gísli minn, við eigum báðir eftir að geta falið okkur á bak við stofnana á þessum trjám“ svaraði Sigurður að bragði. Þess má geta að Gísli var afar digur maður. Hverdur er ég um að ekki finnist í Sellandi stofn sem falið gæti Gísla og varla Sigurð sem þó var frekar grannur.

En mikið er landið orðið fagurt og skjólað.

Mest áhersla var lögð á stafafuru og greni eftir 1960. Stafafuran var mjög vel og afföll engin nema það sem hefur brotnað undan snjó. Lundirnir elstu, frá 1910, eru komnir yfir 10 m og stórasti lundurinn, sem er frá 1960, er kominn í um 10 m.

Stafafuran hefur tvímálaust reynst langbesta skógræktartréð í Sellandi.

Blágreni og hvítgreni frá þessum sama tíma voru miklum mun hvargar, en áfallalítið. Að er mikið að sækja í sig veðrið núna frá aldamótum og virðist ársvöturinn hafa aukist mjög mikið. Örtur grenisins er og miklu ójafnari en stafafurunnar. Stafafuran og lerkið sá sér nú út í stórum stíl í Sellandi. Stafafura hefur fundist þar sjálfstáin í um kílómetra fjarlægð frá nýsta lundi. Skógarfura virðist ekki þroskað í Sellandi. Óer eitt tré sem er ráðgáta og vel langt frá skógarfurulundunum og ekki inni í neinni annarri plöntun. Að fannst á seinni hluta níunda áratugarins utan í melkolly og er orðið um þriggja metra hátt nú.

Birki úr Bjarstaðaskógi var einnig plantað og hefur það verið með ólíkindum hvargt þó í góðu landi sé. Svólítið var prófað að setja niður birki frá gróðrarstöðinni í aglaskógi en af

Vetrarmynd í dag.

Horft suður yfir Sellandsmóa árið 1958. Þarna sést hvar Sigurður er búinn að láta herfa land fyrir plöntun.

Því eru afar mikil afföll og ve það einnig h g t. Íl d mis voru gróðursettar 000 birkiplöntur frá öglum 19 9 í marflatt engi og eru til ein tré af því í dag og ekki merkileg. Hinar plönturnar dóu fljótlega. Á sama stað er þó svolítill skógarfurulundur í ág tu standi, sem lifað hefur lúsina af. Hinsvegar er sjálfspróttið birki allsstaðar í Sellandi og ve það hratt og beint, mikið hvítbarka. r hafa hafist upp úr lynginu um 19 0.

Sigurður varði öllum tíma sínum sem gafst í skógr ktina, fylgdist með ve tinum og skráði m lingar af nákv mni, bar á plöntur og skráði það einnig nákv mlega hjá sér. Hann klippti fjalldrapa og víði frá og sló með orfi og ljá frá plöntum, þar sem sinan ó og tlaði að k fa. á gekk hann á lerkiraðirnar og

tíndi maðk af toppunum þegar komu maðkplágur og klippti til margtoppa tré. Hann klippti kaltoppa af skógarfuru og kl ddi toppana í litla plastpoka en varð að taka þá af 1" dögum seinna því topparnir u u svo hratt. Á þessum 1" dögum höfðu þeir va ið um 1 cm. essa tilraun gerði hann bara einu sinni eða tvisvar. Lítil skjól smíðaði hann og setti norðan við plöntur, þar sem mestur var berangur og eitthvað gerði hann af að setja tjörupappab tur og móflögur með plöntum til að hindra samkeppnisvö t.

Hann kom sér fljótlega upp gr ðireit og sáði þar til lerkis, rauðgrenis og skógarfuru. orið 19 1 voru svo gróðursettar fyrstu plönturnar úr þessum gr ðireit, það voru nokkur hundruð fjögurra ára fr beðsplöntur af lerki frá Síberíu Hakaskoya . Árið 19 6 voru n st settar niður plöntur úr þessum fr beðum. á var Ísleifur á öglum búinn að hafa þ r í fóstri dreifsettar í tvö sumur. etta voru 9" 00 lerki og 1 00 skógarfuru.

Sigurður var frumkvöðull í að herfa land fyrir gróðursetningu. Á því byrjaði hann 19 og lét hann herfa 10 1 ha í allt og gróðursetti í þá auk þess gróðursetti hann mikið í plógrásir eins og víða var gert.

Í dagbók skrifar Sigurður athugasemd árið 19 ", er hann hefur plantað 6" lerkiplöntum frá Sellandi í staðinn fyrir dauðar frá Hallormsstað í 1000 plantna lund frá 19 1, að þ r hafi verið stórar og fallegar Hallormsstaðarplönturnar og rótarendarnir á

Sigurður sagar arinvið 1966.

Sellandsmóar til vesturs árið 1967. Allar plöntur gular eftir mikið áfall.

Sama sjónarhorn 26. júní 1988.

Úr Sellandi 1967. Sér norður allan Fnjóskadal, allt til Dalsmýnnis.

Sami staður til suðurs 1987. Sér inn á Bleiksmýrardal efst til vinstri.

flestum þeim dauðu hafi verið bognir upp sennilega vegna óvandaðrar gróðursetningar. Dánarorsökin hefur þó sennilega frekar verið of langur flutningur á plöntunum og kal. Hann segir ennfremur að lerkíð frá Sellandi frá 1911 standi sig mun betur. „Þar þeim þó plantað í flag og frusu margar upp, en voru reistar við sumarið eftir og hlúð að þeim.“ Munurinn er sem sagt sá að Sellandsplönturnar voru komnar í jörð aftur klukkutíma eftir að þær voru teknar upp.

Birkið fór að láta á sér kríla fáum árum eftir að landið var friðað og hefur verið feikivel og eru varnir upp lundir um alla landareignina og upp fyrir miðjar hlíðar í fjallinu. Mest er þetta hið beinvarna ljósþarka birki, sem getur verið upp í hálfan metra á ári og jafnvel meira. Hæstu trén eru komin upp undir 10 m hæð og varð sem sagt ekki hægar en barrviðirnir þarna.

Íðirinn hefur verið mikið upp í Sellandi á þessari hálfu öld. Er sumstaðar orðið illfjórta um víðiflesjurnar þar sem gulvíðirinn verð þannig en svo ver hann líka lóðrétt í runnum eru þeir ákaflega fallegir og sumir orðnir í m háir.

Laust upp úr 1900 bárust frá skógræktinni mýralerkiplöntur í tilraunaskyni. Þær voru settar niður víða í Sellandi og í misjafnt land. Er skemmst frá því að segja að þær sem voru settar niður í flatt land dóu allar strax en þær sem fengu stað í brekkum eða mishóttu landi dafna ágætlega. Þær hæstu eru nú komnar í um fjögurra metra hæð.

Lúpínu var fyrst plantað í Sellandi 1960 í melkoll lítinn en um 1990 var farið að flytja plöntur þaðan í aðra mela og börð. Hagar hún sér þannig í Sellandi að hún fer yfir allan melinn og hverfur svo að mestu en skilur eftir sig gróðurþekju annars gróðurs, en í jöðrum melanna þar sem moldarbörðin eru, lifir hún áfram í þétu stóði. Í gróðu land fer hún lítið. Birkið skir mjög hratt í kjölfar lúpínunnar. Það stoppar í stóðinu og verð síðan upp í skjóli lúpínustilkanna og nýtur góðs af mun frjórri jarðveginum sem lúpínan skilur eftir sig. Einnig fóru lerkiplöntur er gróðursettar voru í örfoka melana og áttu erfitt uppdráttar, að varð vel eftir að lúpínan breiddi sig út í kringum þær. Þessir melkollar, er ekkert höfðu breyst alla síðustu öld nema hvað þeir færdust heldur út vegna rofs, eru farnir að minnka vegna þess hve birkið er farið að skíða á þær í kjölfar lúpínunnar.

Sigurður Blöndal segir að afgerandi sé hve Sigurður var stór í sniðum í skógrækt sinni, stórhuga og mikilvirkur og að hann muni líklega vera sá Ís-

Fögur sjálfsáin björk. Mikið er um sjálfsáð beinvaxið birki í Sellandi.

lendingur, sem lagt hafi mest eigið fé til skógræktar hér á landi.

Í dag er svo komið í Sellandi að öll verk sem unnin eru við skógræktina eru grisjun, og dugar hvergi nærri til. Birkilundirnir sjá reyndar um að grisja sig sjálfir þó gaman sé að grípa í að snyrta sum fallegustu trén. Gífurleg vinna liggur í að grisja stafafurulundina, sem standa sig svo vel að náttúran hefur ekki náð að grisja úr þeim svo nokkru nemi. Selland er algjörlega sjálfbær með timbur, aðallega stafafuru. Ef hinar gömlu girðingar veru enn við líði væri það margfalt magn af stauraviði sem lundirnir gæfu af sér en girðingarnar eru orðnar óþarfar því fé hefur fækkað mjög í njóskadal og skógurinn orðinn svo varinn að hann er ekki í neinni hættu frá sauðkindinni og svo hefur hann breitt sig svo langt út fyrir gömlu girðingarnar og verð sem óðast þar. Ekki væri vandi að byggja sumarhús úr þeim víði sem til félli úr stafafurugrisjun ef flettisög væri til

Séð norður yfir Selland árið 1972, yfir í Belgsárland sem er í eigu Skógræktar ríkisins.

Sama sjónarhorn 26. júní 1988.

Sumarið 2008. Grisjun í lerkilundi frá 1968.

staðar. Arinviður sem mikið er notaður í Sellandi er að sjálfsögðu bara sóttur upp í skóg en í gamla daga voru renglurnar sóttar út í aglaskóg eða órðarstaðaskóg og eftir eitt snjóflóðið í Belgsárfjalli var Sellandsmönnum boðið að s kja eldivið í kjölfar þess. Renglurnar voru síðan sagaðar niður heima í Sellandi.

Sjaldan er það svo að maður standi einn er hann vinnur mikið verk. annig var því einnig varið með Sigurð. Eiginkona hans, Kristín Bjarnadóttir, var hans stoð og stytta í skógr ktinni þó áhuginn v ri fyrst og fremst hans. Hún gróðursetti mikið og hjálpaði við alla vinnu við skógr ktina, reitti arfa úr fr - beðum og ýmislegt, sem til féll. Hún eldaði fyrir stóra hópa, sem komu til gróðursetningar í Sellandi. g hún hafði allan veg og vanda af gestum og gangandi, því gestagangur var mikill í Sellandi, svo Sigurður g ti varið sem mestum tíma við plönturnar sínar.

Hver er svo ávinningurinn af allri þessari fyrirhöfn og kostnaði ar hann einhver itað er að v ntningar Sigurðar voru að geta selt jólatré og hugsanlega við í einhverri mynd, en þ r stóðust ekki. Hins vegar skilaði hann jörðinni til eftirkomenda sinna stórkostlega miklu betri og fallegri en hún var er hann tók við henni. Skógr ktin var hans hjartans áhugamál.

Í stafafurulundi frá 1965.

Misheppnuð tilraun

til að eyða lúpínu með sauðfjárbreit

1. mynd. Horft til Bæjarstaðarskógar yfir fyrrverandi eyrar Skeiðarár. Enn mótar fyrir háum rofabörðum „Bæjarstaðartorfunnar“, sem nú eru gróin og komin inn í miðjan skóg.

Alaskalúpína (*Lupinus nootkatensis* Donn. ex Sims) var fyrst sett í rofabörð við Bæjarstaðarskóg (1. mynd) árið 1954 til að bjarga skóginum frá eyðingu af völdum jarðvegsrofs.¹ Hún breiddist hægt út í fyrstu og liðu því nokkrir áratugir þar til útbreiðsla hennar varð áberandi.² Lúpínan fékk fyrst tækifæri til að dreifast niður á eyrarnar í botni Morsárdals eftir að skriða féll í gegnum Bæjarstaðaskóg í ágúst 1982. Hún var fljót að klæða raskið eftir skriðuna og komst þannig niður úr skóginum.³ Höfundur heimsótti Bæjarstaðarskóg í fyrsta sinn árið 1981. Þá var lúpínan ekki farin að breiðast út á eyrunum, en litlar birkihríslur voru þar á strjálingi nálægt skóginum. Flestar voru þær skriðular og engin náði mittishæð.

Höfundur Pröstur Eysteinnsson

Höfundur heimsótti B jarstaðarskóg aftur í júní 199 . Á 1 árum hafði lúpínan breiðst út yfir nokkra hektara í dalbotninum eftir sama mynstri og birkið og annar gróður, þ.e. hún fylgdi gömlum vatnsfarvegum en á milli þeirra var enn gróðurlaust land. Aðeins n st skóginum var nokkuð samfelld lúpínubreiða. Birkihríslur voru mun meira áberandi en 19 1 og voru þ r beinva nar þar sem þ r u u innan um lúpínu og sumar komnar í rúmlega mannh . á var sú skoðun búin að ryðja sér til rúms að ekki v ri við h fi að innfluttar plöntutegundir y u í þjóðgörðum og tilraunir hafnar til að hefta frekari útbreiðslu lúpínunnar, einkum með sl tti og notkun illgresiseiturs.

orið 200 hófst ný tilraun til að eyða lúpínu í Morsárdal, að þessu sinni með sauðfjárbreit. Átti Ragnar rank Kristjánsson, þáverandi þjóðgarðsvörður í Skaftafelli, hugmyndina og var hún unnin í samstarfi mhverfisstofnunar og Landgr öslu ríkisins. Hólf 19 ha var girt á eyrunum fyrir neðan B jarstaðarskóg og kindur hafðar þar frá 2 . maí til . júlí 200 . Seinna sama mánaðar birtist frétt um tilraunina í Morgunblaðinu þar sem m.a. kom fram að: *Tilraunin...virðist ætla að takast vel og skila miklum árangri.* Sú yfirlýsing reyndist ótímab r.

ilrauninni var síðan haldið áfram og hafa um 0 6 kindur verið hafðar í hólfinu á hverju sumri síðan.⁶ Hins vegar hafa engar niðurstöður tilraunarinnar verið birtar og svo virðist sem ekki hafi einu sinni verið fylgst með framvindu gróðurs í beitarrhólfinu. að er því spurning hvort „tilraun“ sé réttnefni á því sem þarna hefur verið gert.

Efni og aðferðir

ann 2 . september 2006 gerði höfundur dagsferð í Skaftafell. eður var eins og best verður á kosið, bjart og stillt. Birkið var enn allaufgað og ekki komið í fullan haustskrúða. Lúpínan var gr n, enda ekki búíð að frysta. Ákveðið var að ganga löngu leiðina, frá tjaldsv ðinu yfir Skaftafellsheiði og gömlu göngubrúna yfir Morsá, sömu leið og farið var 19 1 og 199 . Á þeirri leið f st mjög gott útsýni yfir Morsárdal og B jarstaðarskóg. ann 22. september 2011 var ferðin svo endurtekin í jafngóðu veðri en að þessu sinni var gengið yfir Morsárdal frá bílast ði við Böltu.

Í b ði skiptin var beitarrhólfíð skoðað þvert og endilangt. Einnig var sv ði norðan hólfins skoðað og gengið upp í B jarstaðarskóg. eknar voru myndir af því sem við blasti. Jafnframt var lýsing á því sem fyrir augu bar skrifuð á staðnum. pphaflega hafði höfundur hugmyndir um að afmarka reiti, telja lúpínuplöntur og birkihríslur innan þeirra og meta skemmdir þannig að h gt yrði að meðhöndla tölfr ðilega. Hins vegar reyndist ástandið slíkt að tölfr ðileg úttekt var ónauðsynleg og eru því ljósmyndir látnar tala sínu máli í þessari skýrslu.

Niðurstöður 2006

Stór hluti sv ðisins innan beitarrhólfsins var ógróinn, þ.e.a.s. með ósamfelldum gróðri eyranna: aðallega smávö num túnvingli og öðrum melaplöntum 2. mynd . Á nokkrum stöðum mynduðu þessar tegundir ásamt grámosa samfelldan mosamóa. Samfelldar lúpínubreiður voru í farvegum og á nokkrum

2. mynd. Svæði innan beitarrhólfsins 2006, með dæmigerðum gróðri eyranna þar sem lúpína hafði ekki náð að breiðast út. Allar birkihríslur voru gjörbitnar af kindum.

3. mynd. Allir grasmóar voru snöggbitnir innan beitarhólsins 2006. Utan girðingar má sjá eyrarrós innan um grasið, en hún var horfin innan girðingar.

4. mynd. Allt birki innan beitarhólsins var bitið eins hátt og kindur náðu 2006.

stöðum voru nýjar lúpínugrður að koma sér fyrir. Í farvegum óungur birkiskógur, þéttastur n. st. B. jarstaðarskógi en aðeins hríslur á strjálíngi fj. r. ar sem lúpínan og birkið u. u. saman var birkið háva ið og beinva ið samanborið við birki utan lúpínusv. ða. Norðvestur horn girðingarinnar lá um gras- og runnlendi þar sem lúpína hafði verið slegin nokkrum árum áður og var ekki lengur einráð.

rá Skaftafellsheiði mátti sjá muninn á gróðri innan og utan beitarhóls þar sem óbitið gras hafði myndað sinu utan þess. Einnig mátti sjá mun á birkinu innan og utan girðingar tilsýndar. egar komið var að girð-

ingunni mátti glögglega sjá í hverju þessi munur var fólgin. Allt gras var snöggbitið innan beitarhólsins og allt birki bitið. Hvergi sást laufblað á birki sem kindur hefðu getað náð í. mynd. Birkið sem orðið var nógu háva ið var lauf- og sprotahreinsað upp í bith. ð sauðfjár en lágva nari hríslur voru gjörsamlega aflaufgaðar og í sumum tilvikum nagaðar niður. mynd. Nokkrir gulvíði- og loðvíðirunnar voru innan beitarhólsins og voru þeir gjörbitnir eins og birkið. mynd. il samanburðar var trjágróður utan beitarhólsins allaufgaður. 6. mynd.

jórar tegundir háplantna innan beitarhólsins

5. mynd. Allur víðir var bitinn upp í topp 2006.

6. mynd. Trjágróður utan beitarhólsins var óbitinn 2006.

voru ekki nauðbitnar: kr kilyng, sortulyng, brennisóley og lúpína. Lúpínubreiðurnar voru þó gisnari en tla mtti þrátt fyrir að lúpínan væri allaufguð og ummerki um beit á henni lítil. mynd. Annar gróður innan um lúpínuplönturnar var hins vegar nauðbitinn. Hið gisna yfirbragð lúpínubreiðanna virtist vera afleiðing þess að kindurnar tróðu sér í gegnum lúpínuna til að ná til annars gróðurs sem ó með henni frekar en teljandi beitar á lúpínunni sjálfri. ngar lúpínuplöntur utan breiðanna voru óbitnar. Einu staðirnir þar sem lúpínan var á undanhaldi var undir þétu birki, bæði innan og utan beitarhólsins. mynd.

Á leiðinni til og frá beitarhólfinu gekk höfundur fram á nokkrar litlar lúpínugróður og stakar plöntur. Þó margar skemmdar af völdum fiðrildalirfa, sennilaga ertuyglu. gluskemmdir fundust ekki innan beitarhólsins.

Engin hvönn sást innan beitarhólsins, en hún var áberandi í brekkurótinni fyrir neðan Björnsstaðarskóg. Eins og með birkið og víðinn var hvönnin mun hávaðari þar sem hún ó inn í lúpínu en þar sem lúpínuáhrifa gætti ekki.

Niðurstöður 2011

Á þeim fimm árum sem liðu milli heimsókna á svæðið hafði ýmislegt breyst. Að sem kom e.t.v. mest á óvart var að lúpína hafði ekki breiðst út og litlu gróðurnar utan aðal lúpínusvæðisins voru horfnar. Stafar það væntanlega af betra skipulagi en áður á því að halda lúpínunni í skefjum, þ.e. að uppræta hana jafn öðum á nýjum fundarstöðum.⁶ Á hafði austurgafli girðingarinnar verið tekinn niður, enda voru Heitulækjir búnir að breyta um farveg og runnu nú í gegnum beitarhólfid með tilheyrandi erfiðleikum í viðhaldi girðinga.

Innan girðingar var litla breytingu að sjá á útbreiðslu gróðurs. Gróðurlitlir melar voru enn áberandi, sem og mosi og gras í gömlum farvegum. Lúpínubreiðurnar voru enn á sínum stöðum og yfirleitt þéttari en 2006. mynd. Á voru nýjar lúpínugróður að koma upp á stöku stað. mynd. Mestu breytingarnar voru á trjágróðri, bæði jákvæðar og neikvæðar.

Skemmst er frá að segja að allt birki innan beitarhólsins sem ekki hafði náð u.þ.b. tveggja metra háð þegar beartilraunin hófst árið 200 var dautt 11. mynd. Sömu sögu var að segja um víði. At-

7. mynd. Lúpínubreiðurnar voru frekar gisnar 2006, en ekki var að sjá að plönturnar væru áberandi bitnar.

hyglisvert var að stór hluti dauðu birkihríslanna var hærri en kindur náðu upp í, en þó greinilega bitinn upp í topp 12. mynd. Svo virðist sem kindurnar hafi lagt grannar hríslur niður til að ná til efstu sprotanna. Athugun á því hvort bitna birkið væri að endurnýja sig með teinungi leiddi í ljós að slíkt var algjör undantekning og einungis á hríslum sem voru með sveran stofn 1. mynd.

8. mynd. Lúpínan var farin að hopa í skugga þéttasta trjágróðursins 2006.

Birkið varðist beitarálagi mun betur þar sem það óþéttar, en var þar uppkvistað upp í um 1, m háð. Í þéttasta skóginum var lúpína víkjandi, en gras, hrútaber og sóleyjar mynduðu botngróðurinn 1. mynd. Í ögn gisnari skógi, þar sem lúpína var enn til staðar, var birkið í miklum veitti og voru hestun meira en 1. mynd.

Áhugavert er að bera saman gróðurframvindu innan og utan beitarhólsins í norðvestur horni þess, þar sem tilraunir voru gerðar með að slá lúpínuna nokkrum árum áður en beitarhólfid var girt. Innan beitarhólsins var þar nú snöggvað gras, nánast óbreytt að sjá frá 2006, og lúpínuplöntur og birkihríslur á víð og dreif. Innan beitarhólsins var hávaðið og frjálst berandi gras, þéttur trjá- og runnagróður, og lúpínan miklu minna áberandi 16. mynd. Framvinda þar var langt komin með að mynda birkiskóg og hlutverk lúpínunnar orðið lítið. Á átíu hún ekki lengur möguleika á að breiðast út. Innan beitarhóls var gróður hins vegar mun rýrari og getur lúpínan aftur orðið þar ríkjandi sé henni ekki haldið í skefjum, t.d. með því að grafa hana upp eins og gert hafði verið á svölutlu svæði.

9. mynd. Lúpínubreiðurnar innan beitarhólsins voru þéttari 2011 en þær voru 2006. Myndin er tekin á svipuðum slóðum og 7. mynd.

10. mynd. Nýjar lúpínubreiður voru enn að koma sér fyrir innan beitarhólsins 2011.

11. mynd. Allt birki innan beitarhólsins sem ekki hafði náð um 2 m hæð þegar tilraunin hófst var dauðt 2011.

12. mynd. Sumt dauða birkið var nokkuð hátt, en nógu grannt til þess að kindur gátu lagt það niður og bitið toppana.

13. mynd. Endurnýjun með teinungi var afar sjaldgæf og einungis á tiltölulega sverum stofnum.

14. mynd. Í þéttasta hluta ungskógarins í beitarhólfinu er botngróður birkiskóga tekinn við af lúpínunni.

15. mynd. Hæstu birkibrislurnar vaxa vel þar sem lúpína er enn til staðar og eru orðnar rúmlega fimm metra háar.

Á öðrum stað norðan beitarhólfsins hafði greinilega verið eitrað, sennilega með Roundup og fyrir all löngu síðan. Þar var lúpína einnig víkjandi fyrir þéttnu og háu grasi en einnig nokkuð um dautt birki, þó minna en í beitarhólfinu 1. mynd.

Þess ber að geta að skemmdir á lúpínu af völdum ertuyglu voru mun meira áberandi haustið 2011 en 2006, þó innan og utan beitarhólfsins. Munur á ertuyglu og sauðkind er hins vegar sá að yglan virðist lítinn áhuga hafa á birki.

Umfjöllun

Lúpínan var eflaust nokkuð bitin af sauðfé innan beitarhólfsins. Hins vegar náðu kindurnar hvorki að eyða henni þar sem hún var fyrir né að koma í veg fyrir að nýjar gróður mynduðust. Gamla breiddur í beitarhólfinu héldu velli og voru þéttari 2011 en 2006 ef eitthvað var. Nýjar lúpínuplöntur geisluðu af hreysti. Sama verður ekki sagt um ungar birki- og víðiplöntur, sem allar voru mikið bitnar og margar drepnar af síendurtekinni beit. Þá má tala að ýmsum tegundum tvíkímblaða jurta hafi verið útrýmt innan beitarhólfsins.

Þetta hefði mátt vita. Rannsóknir gerðar á Rannsóknastofnun landbúnaðarins á 9. áratug síðustu aldar leiddu í ljós að kindur voru ekki líklegar til að kjósa að éta lúpínu umfram annan gróður. Þegar eingöngu lúpína var í boði sultu þær frekar. Þá kom fram að meltanleiki lúpínu er minnstur fyrirpart sumars en eykst eftir því sem líður á sumarið. Af því leiðir að kindur vilja lúpínu síst fyrirpart sumars þegar hún er viðkvæm fyrir beit. Seinni part sum-

16. mynd. Beitarhólfsgirðingin liggur um svæði þar sem lúpína var slegin um 1995. Ekki þurfti beit til þess að gróðurframvinda færðist af lúpínustiginu yfir í gras- og runnlendi.

ars, þegar kindur vilja hana frekar, er hún ekki eins viðkvæm fyrir beit. Kindur tína upp frá plöntur af lúpínu og koma þannig í veg fyrir að hún breiðist út fyrir girðingar, en þú ráða ekki niðurlögum lúpínu sem búin er að koma sér fyrir, a.m.k. ekki án þess að ganga harkalega á annan gróður í leiðinni.

Þetta staðfestir Ívar Guðlaugur Ingvarsson í B.S. verkefni sem unnið var 2010.⁶ Þar skrifar hann að: *Þegar á heildina er lítið sést lítið á lúpínunni innan girðingarinnar þrátt fyrir mikla beit. Í tilraunagirðingunni má glögglega sjá að þótt kindunum þyki lúpína góð stökum sinnum þá fái þær fljótt leið á henni þegar hún er orðin aðaluppistaða fæðunnar. Tegundarfjölbreytni gróðursins þarna er mun minni en á öðrum beitarsvæðum og mikill munur er á kindunum sem þarna eru og annarstaðar. Samkvæmt Hólmfríði Guðlaugsdóttur, eiganda kindanna eru þær bæði rýrri og kraftminni en edlilegt þykir.*

Á seinni árum tilraunarinnar er ekkert orðið eftir af birki og víði innan beitarhólfisins sem kindurnar geta nýtt sér og teljandi gras er aðeins að finna á mjög litlu svæði. Kindurnar svelta frekar en að éta mikið af lúpínu.

ramvinda án lúpínu eða sauðfjárbeitar á eyrunum í Morsárdal er í átt að birkiskógi með víði. Sumstaðar myndast fyrst mosabembur eða grasmóar og má tala að þau gróðurlendi haldi lengi velli, einkum á rýrari blettum, en að trjágróður nemi þar land fyrir eða síðar. ramvindan gengur hraðast þar sem skilyrði eru best, þ.e. í farvegum og við farvegsbakka, en mun hæggar á milli þeirra.

Útbreiðsla lúpínunnar fylgir sama mynstri og útbreiðsla annars gróðurs. Hún nemur fyrst land í farvegum, en melana milli þeirra nemur hún á mun lengri tíma. Áhrif lúpínunnar á framvindu eru ekki einhlítar. Hún dregur úr frostlyftingu og eykur frjósemi, sem eykur líkur á að aðrar plöntur komi sér fyrir, en veitir þeim jafnframt mikla samkeppni um birtu.⁹ Þar sem hún nær að mynda þéttar breiður drepur hún lágvaðar, ljóselskar plöntur undan sér og á meðan hún er hvað öflugust eiga margar aðrar plöntutegundir erfitt uppdráttar. Stakar plöntur sem þó komast uppúr lúpínunni, t.d. birki, víðir og hvönn, njóta góðs af niturnámi hennar, vaða hraðar og keyra framvindu á næsta stig, t.d. ungskóg eða hvannstöð, hraðar en ella.

17. mynd. Utan beitarhólsins þar sem tilraun var gerð með úðun Roundup fyrir allmörgum árum var gras einnig orðið ríkjandi umfram lúpinu en nokkuð sá á birkinu, þó minna en í beitarhólfinu.

18. mynd. Birkiskógur með víði og hvönn á fyrrverandi eyrum neðan Bæjarstaðarskógar. Hér var þétt lúpínubreiða um og eftir 1990.

19. mynd. Framvinda á samskonar landi innan og utan beitarhólsins síðan 2005 hefur leitt þennan mun af sér. Hér var engin lúpína til að auka vaxtarhraða birkisins og því gátu kindurnar eytt því gjörsamlega.

Nú st. B jarstaðarskógi, þar sem birki var búið að sá til sín áður en lúpínan breiddist út, er nú þéttur ungskógur og lúpínan að hopa í skugga birkisins eða jafn vel horfin 1. mynd. Þá má að það verði útkoman á sv. Þínu öllu þegar upp er staðið. Lúpína sem kemur sér fyrir á undan öðrum gróðri g. ti h. gt á því að birki nemi land í upphafi en eykur hraða framvindu þegar birkið kemst uppúr henni. Þ. regn birkis úr B jarstaðarskógi virðist n. gja til þess að það verði að lokum raunin. Ekki er ljóst hvort heildaráhrif lúpínunnar verði að h. gja á eða flýta fyrir framvindu til birkiskógar en hún breytir því ekki að sú framvinda verður.

Svo virðist sem sláttur á lúpínu geti flýtt fyrir þessari framvindu, ekki með því að eyða allri lúpínu, en með því að gefa öðrum gróðri t. kif. ri til að koma sér fyrir. Þar koma grastegundir gjarnan sterkt inn ekki síður en trjágróður. Eitrun með Roundup hefur svipuð áhrif en drepur trjágróður í leiðinni. Sauðfjárbætt gerir síður en svo sama gagn. Þ. vert á móti, þá eyðir hún gróðrinum sem líklegastur er til að taka við af lúpínunni, þ.e. trjágróðri og hávö num jurtum, og heldur grasi snöggu 19. mynd. Sauðfjárbætt g. ti jafn vel lengt þann tíma sem lúpínan er ríkjandi í gróðurfari.

Eftir se. ár eru niðurstöður þessarar beitaráráðunar þ. r. að: 1. beitin drepur birki, víði og e.t.v. fleiri tegundir og 2. hún útrýmir ekki lúpínunni. Ekki verður heldur séð að áhrif sauðfjárbættar séu á einhvern hátt betur í samr. mi við þá stefnu að „náttúran þróist eftir eigin lögmálum“ en áhrif lúpínunnar. Þ. vert á móti beinir beitin framvindu í allt aðra átt með því að eyða þeim tegundum sem taka við af lúpínunni og öðrum lágvö. num gróðri.

Skemmdir á birki og víði innan beitarhólsins eru svo miklar að ekki er forsvaranlegt að halda tilrauninni áfram. Þ. atnajokulsþjóðgarður og Landgr. Þ. sl. n. ttu því að gera þessa tilraun upp og taka niður girðinguna. Þ. ilraunin hefur skilað öllum þeim niðurstöðum sem hún mun skila, nefnilega þeim að beitin gagnast ekki til að hefta lúpínuna eins og vonast var til og hún gerir jafnframt það ógagn að tefja fyrir framvindu til skógar. Þ. að að halda tilrauninni áfram í þeirri von að hún gefi einhverjar aðrar niðurstöður þjónar engum tilgangi öðrum en afneitun á staðreyndum.

Í B jarstaðarskógi má sjá fyrrverandi rofabörð, enda var hugtakið „torfa“ yfirleitt notað til að lýsa skóginum á árum áður.¹⁰ Sú lýsing á ekki lengur við sbr. 1. mynd. Þ. ppgr. Þ. sla með lúpínu stöðvaði

frostlyftinguna í rofabörðunum, sem gaf birkinu t kif ri til að nema þar land 20. mynd . á hefur skógurinn breiðst út á melana í brekkunum umhverfis gamla skóginn og niður á eyrarnar í dalbotninum. ar hefur birki og víðir náð góðum ve ti, sem ekki hefði orðið án lúpínunnar. Lúpínan er nú óðum að hörfa undan birkinu á stórum sv ðum umhverfis gamla skóginn, hafandi gegnt sínu hlutverki eins og til var tlast af þeim sem komu henni þar fyrir. að tókst að bjarga B jarstaðarskógi frá eyðingu og enginn vafi leikur á að þar gegndi lúpínan lykilhlutverki.

Af myndum og lýsingum að d ma^{1,7,10} er ljóst að þessi framvinda til skógar hefur aðallega átt sér stað á síðustu 0 árum. eir sem halda því fram að lúpínan hopi seint eða ekki og að hún skilji eftir sig

„sviðna jörð“ fara með rangt mál. Lúpínan er hlekkur í gróðurframvindu sem endar í öflugri gróðri en var fyrir á viðkomandi stað. ilji menn flýta fyrir framvindu af lúpínustiginu er besta leiðin til þess að koma trjágróðri fyrir, hugsanlega samfara sl tti á lúpínunni en síður með því að úða eitri og síst með beit. ilji menn skapa snöggt og rýrt gróðurlendi er það h gt með viðvarandi beit, en slíkt er fráleitt í þágu náttúruverndar.

Lúpínan gegnir mikilv gu hlutverki við uppgr ðslu lands og endurreisn skóglendis. ími er til kominn að h tta að fjargviðrast yfir henni, en leyfa henni að vinna sitt verk, í Morsárdal sem annars staðar.

20. mynd. Fyrirverandi rofabarð í jaðri gamla Bæjarstaðarskógar. Hér nam lúpína land uppúr 1982 en er nú löngu horfin. Jaðar hins nýja Bæjarstaðarskógar fylgir henni út á eyrarnar fáir hann til þess tækifæri.

Heimildir

- Guðjón Jónsson. 1996. B jarstaðaskógur í 1 0 ár. Skógr ktarritið 1996: 116-12 .
- órunn étursdóttir 200 . Notkun fjarkönnunar við mat á gróðurfarsbreytingum. Ráðunautafundur, 200 , 2 6-2 .
- Sigurður Blöndal. 19 6. B jarstaðaskógur: Íslensk skóglendi 2. Ársrit Skógr ktarfélags Íslands 19 6: 9-2.
- Ragnar rank Kristjánsson 2006. Sauðfé í þágu náttúruverndar ilraun til að stöðva útbreiðslu lúpínunnar. jölrít og fyrirlestur á NASL fundi.
- Morgunblaðið. 200 . Íslenska sauðkindin bjargar þjóðgarði. <http://www.mbl.is/mm/gagnasafn/grein.html> grein id 10299 0. Skoðað 20. 10. 2011.
- Ívar Guðlaugur ngvarsson. 2011. tbreiðsla Alaska-lúpínu í r fum í Austur Skaftafellssýslu. BS ritgerð, Líf- og umhverfisvísindadeild, erkfr ði- og náttúruvísindasvið Háskóla Íslands: 9 bls.
- Regína Hreinsdóttir. 2011. pplýsingar í tölvupósti. Jóhann órsson og lafur Guðmundsson. 199 . óðrun á Alaskalúpínu. Ráðunautafundur 199 : 29 - 00.
- Ása L. Aradóttir. 2000. Birki og Lúpína: Samkeppni eða samvinna Skógr ktarritið 2000, 1. tbl.: 9- .
- ngólfur Davíðsson. 19 . Komið í B jarstaðaskóg 19 1. Ársrit Skógr ktarfélags Íslands 19 : - .

Skógarferð til Skotlands haustið 2011

Eitt af einkennum hálandanna er sér nautgripakyn, „Highland cattle“. Mynd: RF

Skógrktarfélag Íslands hefur í á annan áratug staðið fyrir almennum frðsluferðum til útlanda og í ár var stefnan tekin á hálöndin í Skotlandi. Ferðin var skipulögð í samráði við skógfrðinginn og Íslandsvininn Aleander „Sandy“ Robertson, sem er mörgu skógrktarfólki hér að góðu kunnur, en hann hefur komið margsinnis til landsins í ýmsum erindagjörðum. Nstu nágrannar okkar fyrir sunnan reyndust vinslir, en alls voru það ferðalangar sem héldu til Skotlands þann 2. október, en ferðin var alls átta dagar og var komið heim þann 2. október. Sandy var leiðsögumaður í ferðinni, en auk hans sáu Einar Gunnarsson, Skógrktarfélagi Íslands, og Kristján Baldursson, ferðaskrifstofunni re, um fararstjórn og Aðalsteinn Sigurgeirsson, Skógrkt ríkisins, sá um túlkun.

Höfundur Ragnhildur Freysteinsdóttir

Ferðasaga

erðin hófst á flugi til Glasgow sunnudaginn 2 . október. ar tók skoska sumarið á móti hópnum með rigningu, en þetta sumar mun hafa verið sérlega rigningasamt í Skotlandi. Stigið var upp í rútu og stefnan tekin norður til höfuðstaðar hálandanna, nverness. Á leiðinni norður var áð tvisvar til að ferðalangar g tu aðeins teygt úr sér. yrsti viðkomustaður var við alkirk Water Wheel, en það er hringsnúandi skipalyfta sem tengir saman orth and lyde og nion skipaskurðina og er nú vins ll ferðamannastaður. Einnig var komið við í b num itlochry, sem er vins ll ferðamannab r og hefur verið það síðan iktoría drottning kom þangað um 1 0. il nverness var komið að kvöldlagi, en þar var gist n stu þrjár n tur.

Mánudagur 26. september

essi dagur var helgaður eyjunni Skíð Skye . eðrið hafði skánað til muna frá deginum áður og var orðið þurrt og fór meira að segja að skína sól. Sem d mi um hversu rigningarsamt sumarið hafði verið benti annar bílstjórinn fólki sérstaklega á að taka myndir

Skipalyftan í Falkirk er mikið mannvirki og óvenjuleg hönnun. Mynd: RF

Við Loch Ness. Almennir vegir í hálöndunum eru víða nokkuð þröngir og aðkomuvegir enn þá frekar, sem gerir það að verkum að rútur komast ekki að sums staðar. Þar getur auk þess trjágróður sem slútir yfir verið til vandkvæða. Mynd: RF

af þessu bjarta á himninum, því það hefði lítið sést um sumarið Dagurinn byrjaði annars á akstri meðfram Loch Ness vatninu og gátu ferðalangar svipast um eftir skrímslinu Nessie um leið og ekið var hjá. Reyndar var víða erfitt að sjá út á vatnið fyrir trjám og var ekki laust við að mörgum þ tti full þörf á að grisja aðeins á nokkrum stöðum, þannig að h gt v ri að sjá óhindrað út á vatnið inn á milli.

yrsti viðkomustaður dagsins var við Eilean Donan kastalann. Kastalinn stendur úti á smáeyju í Loch Duich vatninu, tengdur við land með brú. Hann var upprunalega byggður á 1 . öld, en að miklu leyti eyðilagður á 1 . öldinni og svo endurgerður á 20. öld.

rá kastalanum var ekið til Kyle of Lochals og farið þar á brú yfir til Skíðs. Brúin er tiltölulega nýleg en hún opnaði 199 og var byggð sem hluti af einkaframkv mdastefnu stjórnvalda. Brúin var mjög umdeild á sínum tíma vegna hárra vegatolla um hana. Eftir miklar deilur, handtökur á fólki sem neitaði að borga og mörg málaferli, lauk málinu með því að skoska þingið samþykkti að kaupa brúna árið 200 og aflagði um leið gjaldtöku. Á Skíð var ekið til ortree, sem er st rsti b r eyjunnar, og var þar haft hádegishlé.

ví n st var haldið til baka til meginlandsins og stefnan tekin aftur á nverness. Nokkur stutt stopp voru á leiðinni, við Glengarry útsýnisstaðinn, í ort Augustus og við rÁuhart kastalann. ví miður sást takmarkað til hans, því þetta seint á deginum var

Eilean Donan kastalinn stendur skemmtilega úti á smáeyju og er einn af mest mynduðu kastölum Skotlands. Mynd: RF

búið að loka fyrir aðgang að honum og trjágróður byrgði nokkuð sýn.

Priðjudagur 27. september

Byrjað var á að heimsækja Glenrd viskíverksmiðjuna í Muir of rd, þar sem farið var yfir ferlið við að búa til þessa eina frágustu afurð Skotlands og fengu ferðalangar einnig að smakka á framleiðslunni. Vínst var haldið til bjarnarins Dingwall íngvalla, en hann er einn af mörgum „íngvöllum“ sem finnast á

Bretlandseyjum. Svo skemmtilega vildi til að á sama tíma og hópurinn var þar á ferðinni var í gangi fundur aðila hinna ýmsu íngvalla á Bretlandseyjum, í Noregi, reyjum og fleiri stöðum og þar á meðal fulltrúi íngvallaþjóðgarðs. Í Dingwall var þingstaður til forna, en lítil ummerki sjást um hann nú, bara ein súla sem reist var til að marka hann og stendur hún í miðju bílastæði. Þrá Dingwall var haldið aftur til Inverness, þar sem hópnum var gefinn frjáls tími það sem eftir var dags.

Eyjan Skíð er ekki eins skógi klædd og meginlandið næst henni, en þó hefur þar verið gróðursett töluvert, inn á milli akra og heiðalandslags. Mynd: RF

Skíð er eitt höfuðvigi geliskunnar í Skotlandi, eins og sjá má á því að öll vegaskilti þar eru bæði á gelísku og ensku (og gelísku að sjálfsgöðu fyrst!). Mynd: RF

Miðvikudagur 28. september

nverness var kvatt að morgni og stefnan tekin suður á bóginn, en nú stóð til að aka um „Big ree ountry“ land hinna stóru skóga. Yrst var ekið að lendum hertoganna af Atholl, en skógr ktarfram-tak þeirra á 1 . og 19. öldinni gaf þeim viðurnefnið „lanting Duke s“ eða „Gróðursetningahertogarnir“, enda voru gróðursett um 2 milljón barrtré fyrir tilstilli þeirra á milli 1 . og 1 . 0. Ekið var að Blair Atholl kastalanum og haldið í gönguferð um skógarlund þar, Diana s Grove, en þar eru mjög há tré, meðal annars risaþinur sem talinn er vera n st h sta tré Bretlandseyja, t þir 6“ m á h ð.

ví n st var ekið um airngorms þjóðgarðinn til Dunkeld. ar voru sett niður lerkitré 1 . til að fá fr fyrir hinar viðamiklu gróðursetningar sem síðar urðu. Eitt þessara trjáa lifir enn og stendur það við enda Dunkeld dómkirkjunnar. Er það tré „móðir“ milljóna lerkitrjáa í Skotlandi. Eftir að tréð var heimsótt var svo ekið til Aberfeldy þar sem ferðalangar fengu hádegishlé. Gafst þar tími til að fá sér hádegismat og jafnvel kíkja á Birks of Aberfeldy, skógarsv ði meðfram Moness Burn ánni, en það hefur verið vins lt útivistarsv ði í n r tv r aldir.

r á Aberfeldy var farið til ortingall, en þar má finna eitt elsta tré í heimi, ývið sem stendur í kirkju-garðinum þar. Mat á aldri trésins er á bilinu . -9 þús- und ár, en erfitt er að aldursgreina það þar sem hár aldur trésins og skemmdarverk á því í gegnum tíðina hafa leitt til þess að stóra hluta þess vantar. rá or-tingall var svo haldið til smáb jarins Drymen, sem var gististaður hópsins n stu þrjár n turnar.

Minnismerki um gamla þingstaðinn í Dingwall. Það var ekki laust við að íslenskum ferðalöngum fyndist honum heldur lítill sómi sýndur með því að nota hann sem bílastæði. Mynd: Guðjón Jensson

Við Blair Atholl kastalann eru mörg stór og tignarleg tré. Mynd: RF

Hópurinn við David Marshall Lodge. Mynd: RF

Fimmtudagur 29. september

Þessi dagur var tileinkaður uen Eliabeth 2. drottningi af Bandaríkjunum og nágranni. Byrjað var á að fara til gestamiðstöðvarinnar David Marshall Lodge, rétt utan við Aberfoyle, þar sem David Robertson og Hugh Layden hjá skosku skógstjórninni tóku á móti hópnum og fræddu ferðalangana um stofnunina, málefni skógræktar í Skotlandi, helstu áherslur og vandkvæði í skógrækt. Kom skýrt fram í erindum þeirra hversu mikil áhersla er lögð á að skógrækt njóti almenns velvilja í samfélaginu, að hún sé fjölbreytt, þar sem aðstæður og áherslur geta breyst og að hún sé vel skipulögð, eða eins og Hugh komst að orði lauslega þýtt : „það sem sett er niður í dag er skógurinn sem fólk sér eftir 60 ár“.

Þá David Marshall Lodge var ekið um Duke's Pass til Loch Katrine vatnsins. Í Duke's Pass voru skustöðvar Sandys, en hann fæddist og ólst upp í þorpi sem byggðist upp í kringum mikla grjótnámu sem þar var. Enn má sjá leifar námunnar, en byggðin er öll farin utan eins húss og myndi engum ókunnugum detta í hug að á svæðinu hefði verið heilt þorp

TIL VINSTRI: „Móðir“ milljóna lerkitrjáa í Skotlandi, um 270 ára gamalt lerkitré. Ef vel er að gáð má sjá kollana á ferðalöngunum við tréð, sem gefur hugmynd um stærð þess. Mynd: RF

fyrir rúmri hálfri öld. Við Loch Katrine hitti hópurinn svo Liz Shortall og Russell Lamont frá skosku skógstjórninni og sögðu þau nánar frá svæðinu og verkefni sem er í gangi um friðun og endurheimt skóglendis kringum vatnið, en það er mjög mikilvægt, þar sem neysl vatn Glasgow borgar kemur þaðan.

Að fræðslu þeirra lokinni gafst tími til að ganga meðfram vatninu og skoða skóginn í kring, áður en kom að siglingu á vatninu. Í kaffileytið var stigið um borð í hið hundrað ára gamla gufuskip

Russell Lamont, David Robertson og Liz Shortall segja frá Loch Katrine svæðinu. Mynd: RF

Sir Walter Scott og farið í klukkutíma siglingu um vatnið. Naut skógurinn í haustlitunum sín vel séð frá skipinu.

Að siglingu lokinni var aftur stigið upp í rútu og haldið til Drymen. Í kvöldið var haldinn skoskur hátíðarkvöldverður, sem hófst með því að sekkjapípuleikari leiddi gesti inn í matsalinn. Máltíðin samanstóð af ýmsum skoskum réttum skoskri súpu, lambal ri og „cranachan“, sem er hefðbundinn skoskur eftirrétur. Að sjálfsgögðu var einnig boðið upp á þjóðarréttinn haggis skoskt slátur og voru tveir herra menn úr hópnum dubb-

aðir upp í skotapils til að fylgja haggis-inu inn og út úr salnum samkvæmt siðvenju. Á milli rétta blés svo sekkjapípuleikari í pípurarnar og ung snót dansaði hefðbundinn skoskan dans.

Föstudagur 30. september

Þessi dagur var trjádagurinn mikli, en tveir grasa-garðar voru þá heimsóttir. Byrjað var á að heims- kja Ardkinglas Woodland Garden. Garðurinn er í skjóls líli hlíð, alls um 10 hektarar að stærð og með fjölbreyttan trjágróður. Meðal annars er þar safn stórra og mikilla trjáa og er eitt þeirra hafa sta tré

Skógrækt í Skotlandi

Skotar, líkt og við Íslendingar, glímdu við nýrri algjöra skógaeyðingu. Þeir tóku hins vegar mun fyrir og fastar á þeim málum heldur en hér var gert. Ítarlega umfjöllun um þau mál má finna í grein eftir Jón Geir étursson í 1.tbl. Skógræktarritsins 1999.

Skotland, eins og Ísland, var skógi þakið eftir lok síðustu ísaldar. Með tilkomu akuryrkju og búfjárhaldi, fyrir um 1000 árum, hófst hágfara eyðing skóga í Skotlandi. Skógaeyðing jókst mikið með iðnvæðingunni á 19. öld og þegar kom fram á 20. öld komu einnig til breyttir búskaparhættir, en sauðfjárbúskapur jókst þá mikið, sem hafði áhrif á endurnýjun skóganna. Stofnar villtra beitardýra hafa einnig stækkað mikið, sem hefur bæði leitt til skemmda á skógum og minni endurnýjun.

Ekja skóga er talin hafa náð lágmarki í Skotlandi um miðja 19. öld. Á þegar voru einstaka menn farnir að huga að endurheimt skóglenda með friðun og nýrktun og hefur verið lögð mikil áhersla á endurheimt skóglendis síðan. Skógrækt á stærri skala hófst að ráði á 19. öld, þegar margir efnaðir jarðeigendur hófu skógrækt á jörðum sínum. Í fyrri heimsstyrjöldinni ráku Bretar sig svo á að þá vantaði skógastríðsrekstur gerði innflutning timburs erfiðari eða ómögulegan, auk þess sem viðarkol voru enn víða nýtt til hitunar. Stra eftir stríð voru því skógræktarlög sett og var Ríkisskógræktin orestryðommission stofnuð í kjölfarið. Ríkisskógræktin stóð á nýstu áratugum fyrir töluverðri skógrækt í Skotlandi, sérstaklega á löndum í eigu ríkisins. Mest var gróðursett af sitkagreni, en einnig töluvert af stafafuru, rauðgreni og döglingsvíð. Skógrækt jókst svo mikið eftir seinni heimsstyrjöldina og var mest áhersla lögð á gróðursetningu fljótsprottinna timburskóga. Á 20. áratugnum var komið á opinberu styrkjakerfi til skógræktar og færdist þá mest af nýskógrækt frá ríkinu yfir til einkaaðila. Bæði voru í boði styrkir til einstakra landeigenda og eins gátu þeir sem ræktuðu skóg fengið ræktunina dregna frá tekjuskatti. Efnamenn fjárfestu því í stórum stíl í skógrækt og hefur umfang skóga því rúmlega þrefaldast frá seinna stríði, en skógar þekja nú um 1,5 milljónir hektara, eða 15% landsins.

Þessi nýskógrækt var hins vegar ekki óumdeild. Í meginatriðum beindist gagnrýnin að því að skógar voru nýr eingöngu gróðursettir til að hámarka viðarframleiðslu skóganna, auk þess sem það lagðist misvel í fólk að efnamenn gætu fengið skattaafslátt út á að leggja landið undir „iðnaðarskóga“. Þeir vikið hafa áherslur skógræktar mikið breyst á undanförunum tveimur áratugum og er nú mun meira tillit tekið til umhverfis- og félagslegra þátta, náttúru- og menningarminja.

Samkvæmt stefnumótun fyrir skóga Skotlands má skipta markmiðum skógræktar í Skotlandi í þrjá þætti. Í fyrsta lagi er verndun upprunalegra skógarleifa og svæða með mikil verndar- eða útivistargildi. Í öðru lagi er þróun skógræktar og samvinna við ýmsa aðila til atvinnuuppbyggingar, sérstaklega í dreifbýli, bæði tengt timburframleiðslu og ferðaþjónustu. Í þriðja lagi er uppbygging borgarskóga og skógarsvæða við þéttbýli. Á það sérstaklega við syðsta hluta landsins, um það bil svæðið á milli Edinborgar og Glasgow, en þar búa um 10% íbúa landsins.

Gufuskipið Sir Walter Scott við bryggju, tilbúið að taka á móti ferðalöngunum. Eins og sjá má er skógurinn í kring býsna fjölbreyttur. Mynd: RF

Bretlandseyja, risapínur *Abies grandis* sem er rúmlega 6 m á h. Einnig er þar mikið safn lyngrósa *rhododendron* og er garðurinn mikið heimsóttur á blómstrunartíma þeirra.

Víðist var ekið til niverary og snaddur þar hádegisverður í niverary kastalanum. Aðan var svo haldið til Benmore grasagarðsins. Garðurinn

er geysistór, um hektarar að st. Rð og mjög mis- h. Þóttur, sem gerir það að verkum að hann býður upp á aðst. Þur fyrir fjölda plöntutegunda. Í garðinum má meðal annars sjá trjágöng risafuru, hefðbundinn skrúðgarð, burknasafn, plöntur frá Bhutan, hile, Japan og asmaníu og margt fleira. Að var því margt að skoða fyrir ferðalangana. Að stóð svo

Eftir gagnrýni á gróðursetta skóga fyrri ára fyrir hversu einsleitir og „ferkantaðir“ þeir væru, hefur verið lögð meiri áhersla á að fjölga trjátegundum og fella skóga betur að landslagi. Mynd: RF

nokkurn veginn á endum að um það leyti sem var kominn tími til að fara aftur í rútuna var skrúfað frá krana í háloftunum og úrhellisrigning brast á og hélst hún alla leiðina aftur til Drymen.

Laugardagur 1. október

Þann morguninn var Drymen kvatt og haldið til Stirling. Eðrið hafði ekkert breyst frá gæðunum, þannig að það var grá og blaut Stirling borg sem tók á móti hópnum. Hópurinn var ekkert að láta það slá sig út af laginu, heldur hélt ótrauður í skoðunarferð um Stirling kastalann. Kastalinn er einn af þeim þekktustu í Skotlandi, enda hefur hann leikið stórt hlutverk í sögu landsins. Ónokkrir konungar og drottningar Skotlands bjuggu þar og mikilvargar orrustur háðar við hann, en alls mun hafa verið ráðist á eða setið um kastalann að minnsta kosti se tán sinnum í gegnum aldirnar.

Eftir heimsóknina í kastalann var haldið til Glasgow, þar sem gist var síðustu nóttina. Þangað var komið um hádegið og fékk hópurinn frjálsan tíma það sem eftir var dags. Nýtti fólk sér það allt eftir áhugamálum skoðuðu söfn eða garða, kíktu í búðir eða bara gengu um og skoðuðu þá inn.

Sunnudaginn 2. október var svo flogið heim frá Glasgow upp úr hádegi.

Lokaorð

Skógræktarfélag Íslands hefur einu sinni áður staðið fyrir fröðsluferð til Skotlands, árið 1997. Að þótti því kominn tími til að heimsækja þessa nýstu nágranna okkar til suðurs aftur. Skotar stóðu, eins og við, frammi fyrir því að þurfa að byggja skógaraudlind sína upp því sem nýtt frá grunni. Þeir hafa, eins og við, byggt sína timburskógrækt að mestu á erlendum trjátegundum, en horft meira til innlendu tegundanna fyrir yndisskóga. Munurinn á okkur og Skotum er hins vegar sá, að þeir hófust mun fyrr handa við að endurheimta sína skóga og eru þeir því komnir mun framar í tilraunum og þróun á hinum ýmsu hliðum skógræktar hjá sér en við. Eins er óhitt að segja að skógrækt í Skotlandi hafi notið mun meiri stuðnings hins opinbera heldur en skógrækt hér á landi. Þeir hafa þó, á rúmum 100 árum, náð að auka flatarmál skóga úr um 1 milljón hektara, en á sama tíma hefur flatarmál skóga hér farið

Hæsta tré Bretlandseyja, risaþinur í Ardkinglas. Mynd: RF

TIL HÆGRI: Myndarleg trjágöng í Benmore grasagarðinum úr risafuru (Sequoiadendron giganteum), gróðursettri 1873. Mynd: RF

Þessar prúðbúnu dömur tóku á móti gestum í hátíðarsal (Grand Hall) Stirling-kastala. Mynd: Alexander Robertson

Heimildir

Forestry Commission. á.á. Scotland. Af vefsíðu 10.10.2011. <http://www.forestry.gov.uk/website/fchomepages.nsf/hp/Scotland>.

Jón Geir Ertursson. 1999. Skógur og skógrækt í Skotlandi. Skógræktarritið 1999, 1. tbl.: 111-120.

MacLean, J. 1990. A concise history of Scotland. James and Hudson, London. 279 bls.

Perthshire Big Tree Country Heritage Access Project. á.á. Big Tree Country. Af vefsíðu 10.10.2011. <http://www.perthshirebigtreecountry.co.uk/>.

Wikimedia Foundation Inc., 2011: Scotland. Af vefsíðu 10.10.2011. <http://en.wikipedia.org/wiki/Scotland>. Mis upplýsingaskilti, bóklingar og leiðsögumenn á hverjum stað.

Úr tölpu prósent í um 1,5%. Íð höfum hins vegar fyrir vikið tækifæri til að læra af reynslu þeirra Skotland dagsins í dag getur gefið vísbendingar um Ísland framtíðarinnar.

Þakkir

Erðafélögunum er þakkað fyrir ánægjulega samfylgd, sem og fararstjórum fyrir þeirra hlut. Sérstakar þakkir færa Sandy Robertson, fyrir skipulagningu ferðarinnar og leiðsögn í henni, og Geraldine Robertson, fyrir lánið á eiginmanninum

Hreinsibúnaður fyrir skó í Ardinglas garðinum. Ýmsar pestir (smádyr, sveppir, vírusar og bakteríur) er töluvert vandamál í Skotlandi, en mikið kemur inn með innfluttum plöntum með mold. Mynd: RF

Burknasafnið í Benmore grasagarðinum. Bæði meðfram stígnum og inni í húsinu er safn burkna héðan og þaðan úr heiminum. Mynd: RF

Landsins mesta úrval af girðingaefni

Lyngháls 3 Reykjavík og Lónsbakki Akureyri

Softbinder

Mjúk, endurnýtanleg bensli
sem vaxa með trénu

Heiðursáskrifendur Skógræktarritsins

REYKJAVÍK

a aflóahafnir sf
Gámaþjónustan hf
Gunnar Eggertsson hf
Moldarblandan G ðamold hf
Rarik ohf
Samband garðyrkjub nda
eitingahúsið Jómfrúin

KÓPAVOGUR

Byko

HAFNARFJÖRÐUR

RS Net ehf

REYKJANESBÆR

HS rka hf

GRINDAVÍK

orbjörn hf.

AKRANES

Norðurál ehf, Grundartanga

BORGARNES

Skorradalshreppur
Skógr ktarfélag Borgarfjarðar

HELLISSANDUR

Sn fellsb r

BÚÐARDALUR

Skógarbýlið nnra-Leiti

ÍSAFJÖRÐUR

Ísafjarðarb r

PATREKSFJÖRÐUR

ddi hf, fiskverkun

SAUÐÁRKRÓKUR

Kaupfélag Skagfirðinga

HÚSAVÍK

Norðursigling ehf

LAUGAR

ingeyjarsveit, Kjarna

BREIÐDALSVÍK

Breiðdalshreppur

HÖFN Í HORNAFIRÐI

Skinney inganes hf

FLÚÐIR

Hrunamannahreppur

Mikilvægt að skógrækt njóti velvilja og skilnings

- Páll Ingþór Kristinsson boðar Húnvetningum fagnaðarerindið

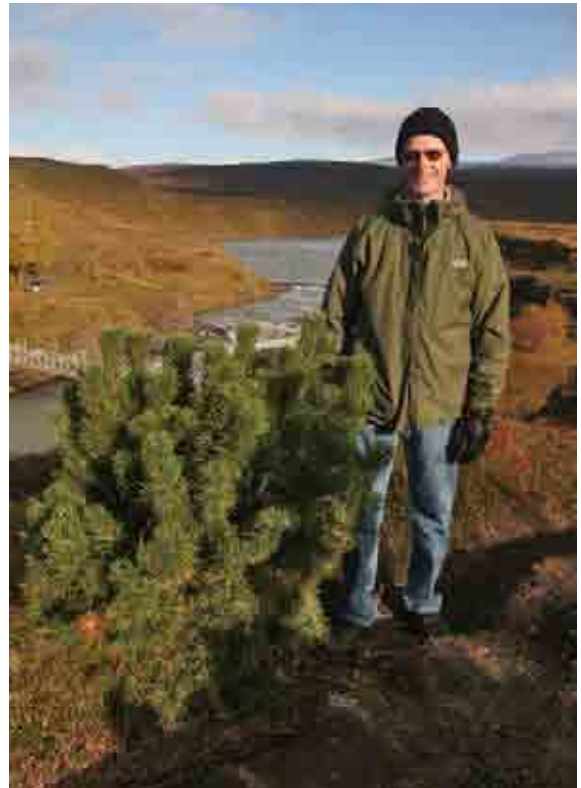
egar ekið er inn í Blönduós blasir hvarvetna við þróttmikill trjágróður, hvort heldur litið er á opin svði eða skyggst inn í einkagarða. Það sama má segja um nrsveitirnar þar sem stórir sem smáir trjáreitir brjóta upp landslagið hér og þar. Það er ljóst að Húnvetningar leggja mikinn metnað í trjá- rækt og vilja hafa umhverfi sitt fallett og aðlaðandi.

Þrín og nágrenni hans verða því viðeigandi umgjörð fyrir. Aðalfund Skógræktarfélag Íslands á næsta ári. Undurinn leggst vel í ál. Þá er Páll Ingþór Kristinsson, formann Skógræktarfélag Austur-Húnvetninga. „Það er gríðarlega mikilvægt fyrir svona lítið skógræktarfélag að halda aðalfund. Svo er þetta bara spennandi verkefni. Þarna fá gestgjafarnir tækifæri til að sýna sitt hérað og gestir kynnst því á annan hátt en þeir hefðu annars gert. Þú sést það á þeim fundum sem ég hef sótt að þetta er miklu meira en aðalfundur. Þetta er árshátíð og mannfagnaður,“ segir Páll.

Sjálfur er hann borinn og barnfóddur Húnvetningur og mikill áhugamaður um sögu svðisins, ekki síst sögu trjá- og skógræktar. Næðanfarin ár hefur hann víðað að sér upplýsingum um þetta efni jafnframt því sem hann fylgist á skipulegan hátt með veitingu og viðgangi einstakra trjáa og reita í sýslunni. Það er leitun að trjálundi í héraðinu sem Páll kann ekki einhver deili á.

Vörubíll fylltur af trjám

„Það var gert mikið átak í skógrækt á Blönduósi árið 1966. Á tóku nokkrir áhugasamir einstaklingar sig til og sóttu óhemju mikið af trjám til Hallormsstaðar á opnum vörubíl frá hreppnum. Fólk gat síðan keypt tré og sett niður í garðana sína. Þetta af

„Bonsai-fura“ í Hrótey. Furan var gróðursett á sjöunda áratugnum og er ekki enn komin í mann hæð. Annars staðar á eyinni dafna fururnar betur.

þessum vörubílsþalli eru því vítt og breitt um þá inn núna,“ segir Páll og bendir á myndarleg blágreini- og birkitré af vörubílum góða árihrynnu á Blönduósi. Í ágrahvammi eru nokkur tré úr sömu ferð sem Steingrímur Davíðsson, fyrrverandi skólastjóri og Helga Jónsdóttir gáfu.

Höfundur Einar Jónsson

*Í ferska lundinn er ljúft að ganga
um ljósar nætur sem bjartan dag,
þar bjarkakrónur og blómin anga,
en blæðsp roðnar við sólarlag.*

úr kv ði um agrahevamm eftir Steingrím

ið öikum einmitt framhjá agrahevamm þar sem Steingrímur lagði hönd á plóg en þar áttu kvenfélagskonur mörg sporin og þá var garðurinn mikill blómagarður. Einnig er í b num að finna nýlegan tilraunareit á vegum ndisgróðurs sem á eftir að gagnast þ jarbúum vel í framtíðinni við val á fjölbreyttari gróðri í garða. áll ngþór segir trjár kt í og við b inn hafa mikið gildi fyrir íbúana. „ ið félagsmenn höfum plantað heilmiklu í brekkurnar í b num. á hef ég stjórnað verkefninu rkjusjóður fyrir hönd skólans og við höfum plantað mikið í brekkurnar sem umlykja þéttbýlið. Margir vilja hafa skógr ktina n r sér og sýnilega. Hún má ekki vera svo langt í burtu að maður þurfi að setja bíl í gang. Hún þarf helst að vera í gönguf ri. að er talið mjög mikilv gt upp á andlega líðan fólks.“

Góð áhrif á gróður og dýr

að er ekki aðeins mannfólkið á Blönduósi og í nágrenni sem nýtur góðs af aukinni trjá- og skóg-

r kt heldur hefur hún einnig góð áhrif á gróðurfar og fuglalíf. „Maður m tir branduglu á Gunnfríðarstöðum allt árið því að þar hefur hún nóg að éta af smáfuglum og músum. Rjúpunni líður líka vel hjá okkur. að má ekki veiða hana samkv mt gjafa-bréfinu. Rebba l ðist líka inn í skóginn til að fá sér bita. Hann vill náttúrulega hafa mikið útsýni og á Gunnfríðarstöðum er skógurinn mjög opin. Maður m tir honum stundum í skóginum og við hrökkvum báðir mikið við,“ segir áll ngþór og hl r.

Að undanfögnu hefur verið nokkur umr ða um það í fjölmiðlum að aukin umsvif skógr ktarmanna ógni mófuglum. áll ngþór gefur lítið fyrir það. „ að er lúpína á sumum sv ðum herna sem er byrjuð að hopa. g hef tekið eftir að það verður til berjamór á sv ðum þar sem áður voru melar með rýru kr kiberjalyngi. g sé það líka þegar gengið er síðsumars í gegnum lúpínuna að þar er fullt af smáfuglum sem flýja þangað undan ránfuglum. m leið bera þeir fr inn í breiðurnar þannig að jafnvel verður til framtíðarland fyrir mófuglana með þessari uppgr ðslu.“

Stýður við hefðbundinn landbúnað

Sums staðar í Húnavatnssýslum má sjá stóra sem smáa trjareiti sem bera áhuga heimamanna á skóg-

Páll Ingbór Kristinsson er sérlegur áhugamaður um trjá- og skógrækt í héraðinu og hefur viðað að sér miklum fróðleik um þau mál. Sá trjálundur er vandfundinn í héraðinu sem hann kann ekki einhver deili á.

er kt fagurt vitni. á leggja enn fremur nokkrir b ndur í sveitinni stund á skógr kt á vegum Norðurlandsskóga, gjarnan samhliða öðrum búskap. Mikil aukning varð í skógr kt í Austur-Húnavatns-sýslu eftir að Norðurlandsskógar tóku til starfa. Nú er búið að planta vel á aðra milljón skógarplantna í verkefninu. áll ngbór bendir á að skógr kt og hefðbundinn búskapur geti vel farið saman og jafnvel stutt hvort við annað. „Maður þarf ekki endilega að hafa áhuga á að r kta 0 hektara skógarreit en maður getur nýtt trjágróðurinn til að skapa betra vinnuumhverfi fyrir sig. rjágróðurinn á að veita skjól. á þarf maður til d mis ekki að setja traktorinn jafnoft í gang til að moka snjó af hlaðinu. il langs tíma sparar þetta eldsneyti.“

áall ngbór hefur verið formaður Skógr ktarfélags Austur-Húnavetninga frá árinu 1999. Hann þarf ekki að kvarta undan verkefnaleysi í emb tti enda

í mörg horn að líta á skógr ktarsv ðum félagsins. Að sögn áls ngbórs felst st rri hluti starfs formanns í samskiptum við fólk, móttöku og fr ðslu. Sjálfur er hann alltaf boðinn og búinn að taka á móti hópum í skóginum eða aðstoða fólk sem þangað s kir. Heimamenn leita einnig talsvert til hans eftir ráðum um hvaðeina sem viðkemur trjám og skógr kt. „að skiptir svo miklu máli að fólk hafi skilning á skógr kt og velvilja í garð hennar. að koma alltaf annað slagið fréttir í fjölmiðlum um ógn af skógr kt. á er um að gera að draga fram staðreyndirnar og leiðréttu ranghugmyndir. að er eins og með asparr turnar. ólk hefur sagt við mig að þ r fari í gegnum stálrör. að er bara vegna þess að það vantar þekkingu, að fólk sé betur upplýst,“ segir áall ngbór sem leggur jafnframt mikinn metnað í að kynna töfra skógarins fyrir komandi kynslóðum.

Nauðsynlegt að virkja unga fólkið

„ið megum aldrei gleyma að uppfr ða unga fólkið. að er eitt af því nauðsynlegasta, að kenna því og virkja það á jákv ðan hátt því að það tekur náttúrulega við af okkur.“ Jafnframt hefðbundinni fr ðslu um tré og skógr kt leggur áll ngbór áherslu á að börnin fái n ði til að upplifa skógin. „að þarf að gefa sér tíma til þess. g hef verið að kenna krökkunum að faðma tré og þau hugsa sjálfsagt með sér að þessi maður sé nú eitthvað ruglaður. En ég f þau til að faðma,“ b tir hann við og hl r. „að eru ótal þ ttir sem ég tek fyrir. Ef það er hvasst l t ég þau oft finna muninn á því að ganga inn í skóg úr hvassviðrinu og finna lognið sem þar ríkir.“

„Við megum aldrei gleyma að uppfræða unga fólkið, að kenna því og virkja það á jákvæðan hátt því að það tekur náttúrulega við af okkur,“ segir Páll Ingbór sem leiðir börn og ungmenntu inn í töfraheim skógræktarinnar.

Páll Ingbór og félagar í Skógræktarfélagi Austur-Húnavetninga hafa verið óþreytandi við að prófa nýjar tegundir og kvæmi. Hér hugar hann að ungu evrópulerki sem á rætur að rekja til svissnesku Alpenna.

að geta verið nokkur viðbrigði fyrir nútímabörn að halda út í skóg og eru þau misán gð með til-
t kið. „au eru oft bara vön sléttu gólfi og hlýju
húsi og mörg hver kunna ekki að vera úti í móa þar
sem er kalt og blautt suma daga,“ segir áll ngbór
og bendir á mikilv gi þess að börnin sjái tilgang
með því sem þau gera. „Gemsakynslóðin vill sjá
árangur stra eins og í tölvuleikjunum. Síðan eru
þau send út í móa að planta og sjá engan árangur.

á skiptir miklu máli að fara með þau á stað eins
og Gunnfríðarstaði, leyfa þeim að fella tré og koma
með viðarnytjar úr skóginum þannig að þau finni að
það er einhver tilgangur með þessu.“

Auk grunnskólabarna hefur áll ngbór á hverju
ári fengið hópa ungmenna á vegum Landsvirkjunar
til að vinna að margvíslegum verkefnum í skóginum.
„að eru bara forréttindi að fá að vinna með svona
ungu fólki. Svo reynir maður að sá jákv ðum fr j-
um í leiðinni.“

Skógrækt á Gunnfríðarstöðum á Bakásum í hálfa öld

Myndarlegur skógur vaxinn úr grasi

Skógr ktarfélag Austur-Húnavetninga var stofnað
1 . maí 19 og er því litlu eldra en lýðveldið.
yrstu árin átti félagið ekkert sv ði en styrkti félög
og einstaklinga til skógr ktar á um átján stöðum
í héraðinu, meðal annars í Hrótey þar sem nú er
pinn skógur.

Hjónin Steingrímur Davíðsson og Helga Jóns-
dóttir gáfu Skógr ktarfélagi Austur-Húnavetninga
bróðurpart jarðarinnar Gunnfríðarstaða á Bakásum
þann . . nóvember 1961. Áður höfðu stjórnarmenn
úr skógr ktarfélaginu farið um sveitir í leit að landi
fyrir félagið en ekki haft erindi sem erfiði. Steingrím-
ur og Helga voru b ði áhugasöm um skógr kt og
sem skólastjóri á Blönduósi hafði Steingrímur staðið
ásamt nemendum sínum að trjár kt á bökkum
Blöndu, þar sem nú heitir agrihvammur.

Stra vorið eftir hófust menn handa við skógr kt-
ina og fyrsta árið voru um 1 .000 plöntur gróður-
settar. Ekki gekk þó allt að óskum í upphafi því að
óhemjumikill grasvö tur setti strik í reikninginn og
k fði ungar trjáplöntur í stórum stíl. „Menn reyndu
allt mögulegt. eir úðuðu graseyðingarlyfi og settu
tjörupappaspjöld utan um plönturnar til þess að
halda grasinu niðri. Hingað komu heilu vinnuflokk-
arnir til að reyta gras,“ segir áll ngbór. Á endanum
höfðu flest trén betur í baráttunni við grasið og nú

Í tilefni af hálfrar aldar afmæli skógræktarinnar á Gunnfríðarstöðum stendur til að gera eitthvað fyrir rústir gamla Gunnfríðarstaðabæjarins og leyfa gömlu hleðslunum að njóta sín.

Gunnfríðarstaðir á Bakásum eru helsta skógr ktarsvði Skógr ktarfélags Austur-Húnavetninga. Jörðin er alls um 2 0 hektarar en þar er r ktaður skógur á um 1 0 hektara svði. ar af er landgrðsluskógasvði, sem byrjað var að planta í um aldamótin, á rúmum 0 hekturum. rá upphafi hafa verið gróðursettar um 00.000 plöntur á svðinu.

Árið 1990 bttist landgrðsluskógasvðið í atnahverfi við umsjónarsvði félagsins en þar er unnið að skógr kt í samstarfi við Blönduósb, sem hefur virkjað innuskóla Blönduóss við að planta megninu af trjánum. á hefur skógr ktarfélagið einnig umsjón með jörðinni jósum í Svartárdal.

er va inn fallegur og fjölbreyttur skógur á Gunnfríðarstöðum. Snarrótarpunturinn á að vísu enn til að leggja undir sig göngustíga og þv last fyrir ungum plöntum en áll ngþór og félagar sjá við honum. „Í fyrra lét ég vinna hálfblautt land hér upp frá með skógarstjörnu. á kemur grasið ekki eins fljótt upp og því ve birkid betur þar.“

öluvert hefur verið grisjað í skóginum þó mikil vinna sé framundan. Mikið átak var gert árið 1996 þegar Húnavetningar fengu að stinga upp tré, til að grisja skógin og jókst þá áhugi á skógr kt töluvert í héraði.

Aukin fjölbreytni og tilraunagleði

Í tilefni af því að í ár eru 0 ár frá því að skógr ktarfélagið fékk Gunnfríðarstaði að gjöf eru uppi hugmyndir um að endurnýja upplýsingaskilti og hreinsa rústir gamla Gunnfríðarstaðab jarins og gera þ r sýnilegri almenningi. Hjónin Steingrímur Davíðsson og Helga Jónsdóttir gróðursettu sjálf talsvert af

plöntum í grennd við b jarrústirnar og nú stendur þar myndarlegur skógur þar sem aspir eru ráðandi tegund en þau plöntuðu aðallega reynivið, birki og greni. Búið er að grisja töluvert í reitunum sem þau hjón gróðursettu á sínum tíma.

Í Gunnfríðarstaðaskógi má einnig finna víðfeðma greni- og lerkireiti auk birkis og víðis. Gulvíðirinn var yfir m á hð árið 2000. Á undanförunum árum hefur sérstök áhersla verið lögð á að auka fjölbreytni í skóginum. Gamlir skógarreitir hafa verið grisjaðir og nýjum tegundum og kv mum plantað í skjóli eldri trjáa. Meðal þeirra tegunda sem verða á vegi okkar þennan fallega og bjarta haustdag eru álmur, sýrena og fjallaþinur. Sumt dafnar vel en annað síður eins og gengur. „, að m tti gera fleiri rannsóknir á þessu svði til að sjá hvað gengur og hvað ekki. Sérfrðingarnir segja að það sé gott að við heimamenn fylgjumst með þessu og látum þá vita hvað gengur en það þarf að gera þetta á kerfisbundnari og vísindalegri hátt,“ segir áll ngþór.

Frá skógargöngu í Gunnfríðarstaðaskógi. Ungir sem aldnir kunna að meta töfra skógarins á öllum árstímum.

Fólk nýtur skógarins á öllum árstíðum

Húnvetningar s kja mikið í skóginn á Gunnfríðarstöðum, ekki aðeins á vorin og sumrin, heldur allan ársins hring. „ íð höfum fengið margt fólk í skóginn rétt fyrir jólin. á koma Húnvetningar og eiga góða stund í skóginum við að fella eigið jólatré. Eitt árið komu um 10 Húnvetninga til að s kja jólatré. Skógurinn hefur opnast fyrir mörgum eftir aðventuheimsóknina.“

Jafnframt hefur verið unnið að því að b ta aðstöðu í skóginum fyrir gesti og gangandi, til d mis með lagningu stíga. á fer einnig drjúgur tími í viðhald

eldri gönguleiða að sögn áls ngþórs enda eiga þ r til að hverfa í gras. Auk félaga í skógr ktarfélaginu hafa fyrirt ki, félagsamtök og einstaklingar lagt gjörva hönd á plóg á Gunnfríðarstöðum í gegnum tíðina, ýmist í sjálfboðavinnu eða sumarstarfi. „ að voru til d mis starfsmenn Búnaðarbankans sem unnu við þennan stíg. eir söguðu niður viðinn og bjuggu til tröppurnar,“ segir áll ngþór um leið og við þrömmum upp skemmtilegan skógarstíg ofan við b jarrústirnar. „Sumir úr þeim hópi höfðu plantað hérna þegar þeir voru krakkar,“ b tir hann við.

leiri hafa komist á bragðið við sumarvinnu í

Lerkinálar mynda fallega breiðu í skógarbotninum á haustin.

skógr ktinni á Gunnfríðarstöðum. „Nágranni okkar, Erlingur á Hamri, er með skógr kt á um 00 hekturum,“ segir áll ngþór og bendir í átt að jörðinni Hamri. „Áhuginn hefur v ntanlega smitast af því að hann plantaði hér sem ungur maður og hefur séð árangurinn síðustu áratugina.“ Á nágrannab num Ásum er einnig stunduð b ndaskógr kt. „ á verður til um 00 hektara samfelldur skógur á Bakásum. að telst nokkuð stórt í Húnavatnssýslu. Áreyrar Blöndu verða þó ennþá st rri skógur þegar fram líða stundir. Skógurinn mun draga að sér snjó og h gja á vindi. ið það verður betra að r kta korn á st rstu eyrunum. g í framtíðinni munu hrygningarsv ðin fyrir la inn verða fleiri og betri,“ segir áll ngþór að lokum.

Ungur Húnavetningur slær gönguleið í Gunnfríðarstaðaskógi. Mörg ungmenni hafa unnið sér inn svolitla hýru við gróðursetningu og umhirdu í gegnum tíðina og sumir fengið áhuga á skógrækt.

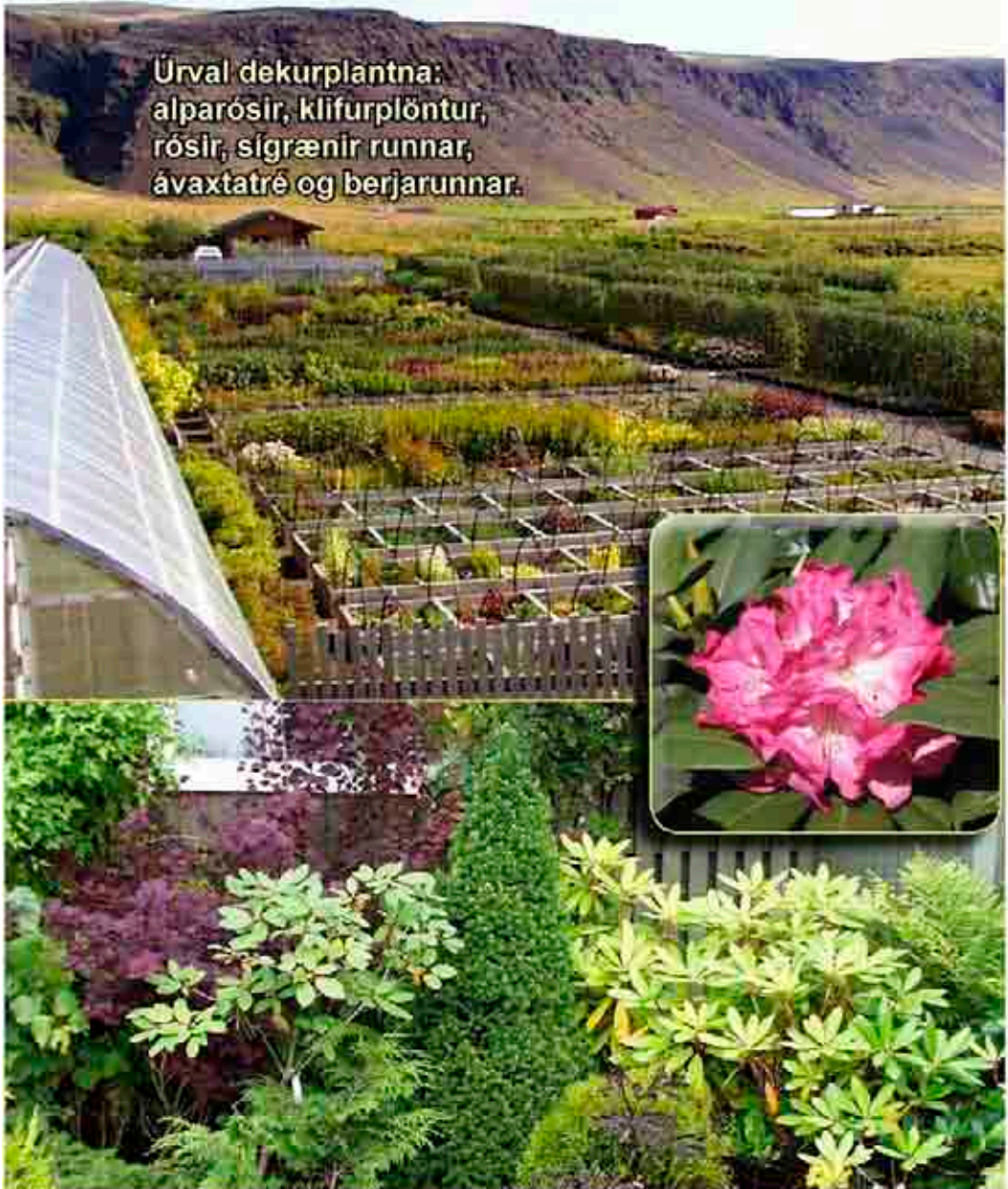
Lionsklúbbur Reykjavíkur hefur styrkt Skógræktarfélag Austur-Húnavetninga vel í gegnum tíðina og hafa félagar til umráða lítið svæði í gamla skóginum þar sem þeir planta trjám.

NÁTTHAGI

Harðgerð tré og runnar fyrir garða og skógrækt

Úrval dekurplantna:
alparósir, klifurplöntur,
rósir, sígrænir runnar,
ávaxtatré og berjarunnar.

Sími 483 4840
GSM 698 4840
Veffang: www.nattthagi.is
Netfang: nattthagi@centrum.is
Opíð alla daga kl. 10-19

Stefán Guðmundsson

24. maí 1932 – 10. september 2011

að má segja að kaflaskil hafi orðið í skógr ktar-sögu landsins þegar stjórnvöld ákváðu að styðja b ndur til skógr ktar á jörðum sínum. B ndaskógr- kt hófst á Norðurlandi upp úr 19 0 þegar jarða- eigendur á sv ðum sem talin voru henta til nytja- skógr ktar áttu kost á framlögum til skógr ktar. Síðar voru Héraðsskógar stofnaðir, fyrst hinna svo kölluðu landshlutaverkefna í skógr kt, en í kjölfar- ið komu skógr ktarverkefni í öllum landshlutum.

Stefán Guðmundsson fór fremstur í flokki þeirra sem börðust fyrir uppbyggingu landshlutaverkefn- anna, hann var stjórnarformaður Norðurlands- skóga í 10 ár og átti hvað mestan þátt í því að lands- hlutaverkefnin voru byggð upp með þeim krafti sem raun ber vitni. Stefán var í grunninn menntaður húsasmíðameistari. Hann var einn af stofnendum résmiðjunnar Borgar hf. á Sauðárkróki og tók þátt í stofnun tgerðarfélags Skagfirðinga. Stefán sat einnig um árabil í b jarstjórn Sauðárkróks og sveitarstjórn Skagafjarðar. Hann var alþingismaður ramsóknarflokksins árin 19 9 1999. Í gegnum tíð- ina átti Stefán s ti í fjölmörgum nefndum og ráðum

og sinnti margs konar trúnaðarstörfum. Hann tók einnig virkan þátt í félagsmálum heima í Skagafirði. Á sínum yngri árum var Stefán mikill íþróttamaður og átti fjölmörg héraðsmet í frjálsum íþróttum, auk þess sem hann lék knattspyrnu með indastóli.

Stefán var dugnaðarforkur, kunni illa við seina- gang og málalengingar, átti auðvelt að fá fólk með sér og afla málefnum fylgis. Hann hafði einl gan áhuga á skógr kt og framgangi hennar. Honum var mjög í mun að skógr kt v ri aukin á landinu og sá öðrum fremur þá framtíðarmöguleika sem timbur- nytjar skógarins fela í sér. Atvinnuuppbygging á landsbyggðinni var eitt af aðal baráttumálum Stef- áns sem alþingismanns og barðist hann af hörku fyr- ir þeim verkefnum sem tlað var að styrkja búsetu úti á landi. að er á engan hallað þó að sagt sé að fáir hafi átt eins mikinn þátt í því að afla fjármagns til landshlutaverkefnanna og Stefán Guðmundsson.

að voru ófáar ferðirnar sem hann fylgdi okkur for- svarsmönnum verkefnanna á fund fjárlaganefndar og talaði af miklum sannf ringarkrafti um ág ti skógr ktar oftast en ekki skiluðu þessar ferðir sér þegar fjárlög litu dagsins ljós.

Í frístundum sínum r ktaði Stefán skóg í sum- arbústaðalandi sínu í Steinsstaðabyggð ásamt fjöl- skyldu sinni, þar var eins og annarsstaðar gengið vasklega til verks. Hann var einnig virkur félagi í Skógr ktarfélagi Skagafjarðar og tók m.a. þátt í því að gróðursetja í Hólaskóg sem ungur maður. egar aldamótaskógurinn á Steinsstöðum var gróðursettur var Stefán þar m ttur manna fyrstur og lá ekki á liði sínu við gróðursetninguna fremur en önnur verk.

Skógr ktendur á Norðurlandi, og landinu öllu, eiga Stefáni mikið að þakka. Hann á stóran þátt í því að skógr kt er orðin búgrein á Íslandi.

algerður Jónsdóttir
ramkv mdastjóri Norðurlandsskóga

Skógræktarfélag Íslands þakkar veittan stuðning

Aðalfundur Skógræktarfélags Íslands 2011

Höfundur Ragnhildur Freysteinsdóttir

76. aðalfundur Skógræktarfélags Íslands var haldinn á Grundarfirði dagana 2.-4. september 2011. Skógræktarfélag Eyrarsveitar var gestgjafi fundarins að þessu sinni. Fundinn sóttu á annað hundrað fulltrúar skógræktarfélaganna ásamt öðrum gestum. Fundarstjórar voru Þórunn Kristinsdóttir, Skógræktarfélagi Eyrarsveitar og Ingvar Viktorsson, Skógræktarfélagi Hafnarfjarðar, en fundarritarar voru Valtýr Sigurbjarnarson, Skógræktarfélagi Eyfirðinga og Hólmfríður Karlsdóttir, Skógræktarfélagi Mosfellsbæjar.

Föstudagur 2. september

Fundarsetning og ávörp

Magnús Gunnarsson, formaður Skógræktarfélags Íslands setti fundinn og bauð fundarmenn velkomna. Hann flutti ávarp þar sem hann fjallaði meðal annars um Alþjóðlegt ár skóga 2011, helstu verkefni félagsins á árinu, bakhjarla þess og horfur í skógrækt.

Nú stóð til máls Andrés Inga Jónsson, fulltrúi umhverfisráðherra. Hann bar kveðju frá Svandísi

Svavarsdóttur umhverfisráðherra, sem gat ekki verið viðstödd. Í ávarpi sínu kom hann einnig inn á vinnu við endurskoðun skógræktarlaga, fyrirhugaða ráðstefnu um skógræktarmál og drög að breytingum á náttúruverndarlögum.

Gunnar Njálsson, formaður Skógræktarfélags Eyrarsveitar, ávarpaði fundinn nú st. Hann bauð fundargesti velkomna og sagði stuttlega frá því sem félagið hafði gert í undirbúningi fyrir fundinn.

Björn Steinar Álmason, formaður Grundarfjarðar, steig því nú st í pontu. Í ávarpi sínu kom hann inn á jölbrautarskóla Snæfellinga, en fundurinn var haldinn í húsaakynnum hans, skógræktarskilyrði á Snæfellsnesi og náttúruverndarmál á nesinu.

Seinastur á málendaskrá var Jón Loftsson skógræktarstjóri. Jón fjallaði um fyrirhugaða ráðstefnu um skógarmál í heiminum og hvatti sem flesta til að málta. Einnig kom hann inn á gildi skóga og skógræktar og þá auðlind sem skógar eru.

*Fundargestir hlýða á ávarp Andrésar Inga Jónssonar, fulltrúa umhverfisráðherra, við setningu aðalfundar.
Mynd: RF*

Fundargestir í sal Fjölbrautarskóla Snæfellinga. Mynd: RF

Fundargestir njóta skjólsins í Brekkuskógi: Mynd: RF

Skýrsla stjórnar

Magnús Gunnarsson flutti skýrslu stjórnar. Gerð var grein fyrir verkaskiptingu stjórnar eftir aðalfund 2010: Magnús Gunnarsson formaður kosinn beint á aðalfundi, Sigrún Stefánsdóttir varaformaður, Aðalsteinn Sigurgeirsson ritari og Guðbrandur Brynjúlfs-son gjaldkeri, Gísli Eiríksson, áll ngþór Kristinsson og uríður ngvadóttir, meðstjórnendur.

Magnús fór stuttlega yfir starfsskýrslu fyrir liðið starfsár, en hún lá frammi á fundinum og voru fundargestir hvattir til að lesa hana. Brynjólfur Jónsson fór því n st yfir reikninga félagsins. rekari spurningum var svo vísað til afgreiðslu reikninga á sunnudeginum.

Skýrsla um Landgræðslusjóð

Guðbrandur Brynjúlfs-son, formaður Landgræðslusjóðs, kynnti skýrslu sjóðsins. Sjóðurinn úthlutaði um 12,6 milljónum króna til nítján skógrktarfélaga og þriggja annarra aðila. Einnig sagði Guðbrandur stuttlega frá arfi sem Hjálmar R. Bárðarson eftirlét sjóðnum. Hluti arfsins var notaður til stofnunar Minningarsjóðs um Hjálmar R. Bárðarson og konu

hans Else S. Bárðarson, í samstarfi við Landgræðsluríkisins, sem einnig lagði Minningarsjóðnum til fé.

Skipað í nefndir, tillögur kynntar og önnur mál

ram komnar tillögur voru kynntar. Jónatan Garðarsson, Skógrktarfélagi Hafnarfjarðar, var kosinn formaður allsherjarnefndar, Sigríður Elefsen, Skógrktarfélagi Kópavogs, var kosin formaður skógrktarnefndar og Barbara Stan eit, Skógrktarfélagi Garðabjar og Auður Jónsdóttir, Skógrktarfélagi Reykjavíkur, voru kosnar í kjörbréfanefnd.

Arnór Kristjánsson hélt svo stutt erindi um sögu skógrktar í Grundarfirði.

Skoðunarferð

Eftir hádegið var svo haldið í skoðunarferð á vegum Skógrktarfélags Eyrarsveitar. Byrjað var á að aka áleiðis að Hallbjarnareyri, en því n st var Eiðisskógur heimsóttur, eitt svða Skógrktarfélags Eyrarsveitar. Eftir stutta skoðun á skóginum var haldið til lafsvíkur. ar var gengið um skógrktarsvði ofan bjarins og endaði gangan við gamalt fjárhús.

Gengið um skógræktarsvæði ofan Ólafsvíkur. Mynd: RF

ar var skrifað undir tvo samninga, annars vegar milli Skógr ktarfélags lafsvíkur og Sn fellsb jar um Landgr ðsluskóg út frá núverandi skógi og hins vegar samstarfssamningur milli Skógr ktarfélags lafsvíkur og Grunnskóla Sn fellsb jar um notkun á fjárhúsinu til fr ðslu. Endað var svo á því að aka til Hellissands og heims kja pinn skóg í röð, en þar bauð Skógr ktar- og landverndarfélagið undir Jökli upp á hressingu og gönguferð um sv ðið.

Deginum lauk svo með nefndarstörfum að loknum kvöldmat.

Laugardagur 3. september

Á laugardagsmorgninum hófust fundarstörf með áhugaverðum fr ðsluerindum. Björg Ágústsdóttir, hjá Ráðgjafarfyrt kinu Alta, fjallaði um áform um sv ðisgarð á Sn fellsnesi, Guðbjörg Gunnarsdóttir, þjóðgarðsvörður jóðgarðsins Sn fellsjökuls, sagði frá garðinum, Sigurborg K. Hannesdóttir flutti hugvekju um manneskjuna í skógi og Hreinn skarsson, Skógr kt ríkisins, fjallaði um áhrif eldgosa og ösku á gróður.

Skóðunarferð

Eftir hádegið var svo haldið í vettvangsferð í Brekkuskóg ofan Grundarfjarðar. Áður en lagt var af stað

tók Lúðrasveit ónlistarskóla Grundarfjarðar, undir stjórn Baldurs rra Rafnssonar, nokkur vel valin lög. Gengu fundargestir því n st að Brekkuskógi. ar hófst dagskrá á formlegri opnun nýrrar aðkomu að skóginum. undargestir gengu svo um skóginn og var endað á hressingu í skjólgóðum skógarlundi.

Hátíðarkvöldverður

m kvöldið var svo boðið til hátíðarkvöldverðar og kvöldvöku í jölbrautarskóla Sn fellinga í boði Skógr ktarfélags Eyrarsveitar. Eftir fordrykk í boði umhverfisráðherra stýrði Gunnar Kristjánsson fjölbreyttri dagskrá. S rós sk S valdsdóttir söng nokkur vel valin lög og Karen Líf Gunnarsdóttir lék nokkur lög á þverflautu. Einnig voru fjórir félagar í Skógr ktarfélagi Eyrarsveitar heiðraðir fyrir störf sín í þágu félagsins og skógr ktar og voru það álína Gísladóttir, igdís Gunnarsdóttir og hjónin Arnór all Kristjánsson og Auður Jónasdóttir. Að endingu var svo slegið upp balli og dansað fram á nótt.

Sunnudagur 4. september

Afgreiðsla reikninga

Reikningar voru samþykktir samhljóða.

Þorvaldur S. Þorvaldsson leiðir fundargesti í hópsöng í nýrri aðkomu að Brekkuskógi. Mynd: BJ

Afgreiðsla tillagna

Íu tillögur að ályktunum voru bornar upp á fundinum, eftir umr þur og meðferð í nefndum. Ein tillaga var dregin til baka. Níu tillögur að ályktunum voru samþykktar. Ályktanir 6. aðalfundar Skógr ktarfélags Íslands eru eftirfarandi:

Ályktun 1

Aðalfundur Skógr ktarfélags Íslands, haldinn í Grundarfirði 2. . september 2011, beinir því til stjórnvalda að styðja vel við r ktun og landb tur í atvinnuskyni, til búdrýginda og yndisauka. Leggja þarf áherslu á rannsóknir, fr ðslu, breytingar á laga- og reglugerðarumhverfi og stuðning við uppbyggingu grunnkerfis svo sem úrvinnslu- og móttökustöðva. á þarf að hvetja til aukins frum-

Skógræktar- og landverndarfélagið undir Jökli bauð upp á bressingu í Opnum skógi í Tröð við Hellissand. Mynd: BJ

Gunnar Njálsson, formaður Skógræktarfélags Eyrar-sveitar, gróðursetur myndarlegt reynitré í Opnum skógi í Tröð. Mynd: RF

kvöðlastarfs og nýsköpunar í hvers kyns r ktun og úrvinnslu afurða.

Ályktun 2

Aðalfundur Skógr ktarfélags Íslands, haldinn í Grundarfirði 2. . september 2011, þakkar innan-rikisráðherra fyrir góðan stuðning við atvinnuáttak Skógr ktarfélags Íslands. Jafnframt hvetur fundurinn ráðherra til að halda áfram stuðningi við átakið.

Ályktun 3

Aðalfundur Skógr ktarfélags Íslands, haldinn í Grundarfirði 2. . september 2011, beinir því til stjórnvalda að tryggja góða opinbera umr ðu á sviði skógr ktar, náttúruverndar og landnýtingar með vönduðum málatalibúnaði. Málefnaleg og fagleg umr ða getur því einungis farið fram að vel sé staðið að reifun máls. Eðlilegt er að gerðar séu ríkar kröfur til greinargerða, álitsgerða stofnana, laga-frumvarpa og reglugerða sem liggja til grundvallar almennri umr ðu. Hið sama gildir vitaskuld um upplýsingagjöf stjórnvalda til alþjóðlegra stofnana.

pplýst og fordómalaus umr ða er forsenda góðrar stjórnsýslu og stjórnvöldum á hverjum tíma ber skylda til að byggja allar aðgerðir sínar á traustum faglegum grunni.

Ályktun 4

Aðalfundur Skógr ktarfélags Íslands, haldinn í Grundarfirði 2. . september 2011, telur að náttúruvernd á Íslandi þurfi að fela í sér virka upp-

Eiðisskógur heimsóttur. Margir fundargesta nýttu tækifærið til að tína aðeins ber, en berjaspretta var mjög góð í skóginum. Mynd: BJ

gröðslu rýrs og rofins lands og endurreisn skóga. nnið verði af frjálslýndi og umburðarlyndi og notaðar þær tegundir trjáa og annarra plantna sem best eiga við, óháð uppruna þeirra. undurinn lýsir andstöðu við þá hugmyndafræði að náttúruvernd felist einkum í viðhaldi á óbreyttri ásjón og óbreyttu ástandi lands. Síst á slík hugmyndafræði að ráða för í stefnu stjórnvalda í meðferð auðna af manna völdum.

Ályktun 5

Aðalfundur Skógrktarfélags Íslands, haldinn á Grundarfirði 2. september 2011, fagnar boði umhverfisráðherra um náið samráð við Skógrktarfélag Íslands og önnur félagasamtök á sviði umhverfismála um endurskoðun náttúruverndarlaga og nýrra skógrktarlaga. undurinn vntir þess að þetta samstarf verði á málefnalegum og faglegum grunni þannig að tryggt verði að hagsmunir skógrktar fái sanngjarna og vel ígrundaða umfjöllun.

Ályktun 6

Aðalfundur Skógrktarfélags Íslands, haldinn á Grundarfirði 2. september 2011, hvetur samninganefnd Íslands í viðræðum um aðild Íslands að

Evrópusambandinu að leggja ríka áherslu á mikilvægi öflugs skógrktarstarfs á Íslandi sem bætir lífsgæði, vinnur gegn losun koltvísýrings í andrúmslofti, eflir og verndar lífríki og byggð gegn eyðingaröflum, skapar sjálfbærar auðlindir, skapar ný störf í dreifbýli og styrkir byggð í landinu. Býður Skógrktarfélag Íslands fram krafta sína í þessu sambandi. Jafnframt ályktar fundurinn að fela félagsstjórn að skipa nefnd til þess að gæta hagsmuna og nýta tækifæri skógrktar á Íslandi í yfirstandandi

Skúli Alexandersson, formaður Skógræktar- og landverndarfélagsins undir Jökli, ávarpar fundargesti í Opnum skógi í Tröð. Mynd: BJ

Skrifað undir samstarfssamning milli Skógræktarfélags Ólafsvíkur og Grunnskóla Snæfellsbæjar. F.v.: Magnús Þór Jónsson, skólastjóri Grunnskóla Snæfellsbæjar, Kristjana Hermannsdóttir, bæjarstjórn Snæfellsbæjar, og Magnús Eiríksson, formaður Skógræktarfélags Ólafsvíkur. Mynd: RF

viðr þum við ESB. Nefndina skipi fulltrúi tilnefndur af Skógr kt ríkisins, fulltrúi frá Landssamtökum skógareigenda og eftir atvikum frá landshlutaverkefnum auk fulltrúa frá Skógr ktarfélagi Íslands.

Ályktun 7

Aðalfundur Skógr ktarfélags Íslands, haldinn í Grundarfirði 2. . september 2011, hvetur stjórnvöld til að endurskoða lög og reglur um lausagöngu búfjár og ábyrgð á búfénaði. au lög og reglur sem nú gilda eru börn síns tíma og þarf að endurskoða með tilliti til breyttra búskaparháttar og fjölbreyttari starfsemi í sveitum landsins.

Ályktun 8

Aðalfundur Skógr ktarfélags Íslands, haldinn í Grundarfirði 2. . september 2011, beinir því til stjórnvalda að láta af hendi lönd í eigu ríkisins til skógr ktarfélaga, til eignar eða umsjónar. Er þar einkum átt við landsv ði á jörðum eða jarðir sem eru í eyði og eða henta af einhverjum orsökum illa til hefðbundins landbúnaðar.

Ályktun 9

Aðalfundur Skógr ktarfélags Íslands, haldinn í Grundarfirði 2. . september 2011, beinir því til innanríkisráðherra og umhverfisráðherra að beita sér fyrir því að sérstöku fjármagni verði veitt á fjárlögum til pinna skóga.

Kosningar

r stjórn áttu að ganga Sigrún Stefánsdóttir og

Gísli Eiríksson. Gáfu b ði kost á sér áfram og voru sjálfkjörin. Sem varamenn voru kosin Sigríður Heiðmundsdóttir, Skógr ktarfélagi Rang inga, ilhjálmur Lúðvíksson, formaður Garðyrkjufélags Íslands, og Kristinn orsteinsson, Skógr ktarfélagi Reykjavíkur. Einnig var kosið um formann. ar Magnús Gunnarsson einn í kjöri og því sjálfkjörinn.

Fundarlök

áll ngþór Kristinsson, Skógr ktarfélagi A-Húnetninga, tilkynnti að félagið v ri búið að bjóða til n sta aðalfundar árið 2012 og bauð alla fulltrúa velkomna.

Bjarni . . óroddsson, fyrir hönd Skógr ktarfélags Akraness, bauðst til að halda fund árið 2011, sem og Erla Bil Bjarnardóttir fyrir hönd Skógr ktarfélags Garðab jar.

uríður ngvadóttir, Skógr ktarfélagi Mosfellsb jar, tilkynnti að félagið byðist til að halda aðalfund árið 2011, sem og Sigrún Stefánsdóttir fyrir hönd Skógr ktarfélags Eyfirðinga.

Bragi Michaelsson, Skógr ktarfélagi Kópavogs, bauðst fyrir hönd félagsins til að halda fund árið 2019, en það er afm lisár hjá félaginu.

Gunnar Njálsson þakkaði fundargestum fyrir þátttökuna.

Magnús Gunnarsson þakkaði Skógr ktarfélagi Eyrarsveitar sem og öðrum sem komu að skipulagi fundarins. Að lokum þakkaði hann fundargestum fyrir góðan fund og sleit svo fundi formlega.

Á hátíðarkvöldverði voru fjórir einstaklingar heiðraðir fyrir störf í þágu skógræktar. F.v. Magnús Gunnarsson, formaður Skógræktarfélags Íslands, Vigdís Gunnarsdóttir, Pálína Gísladóttir og hjónin Arnór Páll Kristjánsson og Auður Jónasdóttir. Mynd: RF

SKÓGRÆKTARÁRIÐ 2010

Höfundur Einar Gunnarsson

Samkvæmt venju eru hér birtar tölulegar upplýsingar um afmarkaða þætti skógræktarstarfsins, nú fyrir árið 2010. Ölur um fjölda gróðursettra plantna, afhendingar plantna úr gróðrarstöðvum, frjósnun, seld jólatré og seldar viðarafurðir hafa verið birtar hér árlega um langan aldur. Birting upplýsinga um ársverk, flatarmál gróðursetninga, grísjun, gísjun og skógarhögg er nýrri af nálinni og í fyrsta skipti eru hér upplýsingar um áburðargjöf.

Leitað var til helstu aðila á sviði skógræktar um viðkomandi upplýsingar, auk þess sem stuðst var við ársskýrslur skógræktarfélaga. Hér á eftir er stuttlega gerð grein fyrir hverjum flokki fyrir sig:

Gróðrarstöðvar

Ölur um afhendingar úr gróðrarstöðvum byggjast á upplýsingum frá eftirfarandi framleiðendum skógarplantna: Árbakka, Barra h.f., Dilksnesi, Urubrunn, Hvammi 2, Kjarri, Kvistum, La árhlíð, Lágafelli, Mörk, Sólskógum og öðrum.

Heildarfjöldi afhentra skógarplantna var samkvæmt yfirliti 1.90. Sé miðað við árið 2009 er um fjórðungs samdrátt að ræða en þá var fjöldi afhentra plantna 1.66, en sé miðað við meðaltal árána 200-200 er um þriðjungs samdrátt að ræða. Þetta hefur þegar haft þau áhrif að a.m.k. fjórir framleiðendur hafa hætta framleiðslu á skógar-

undirflokkur	upplýsing	um á
undirflokkur	upplýsing	um á
Ilmbirki	1.382.914	30,36%
Sitka-/hvítsitkagreni	1.103.329	24,22%
Stafafura	630.133	13,83%
Rússalerki	600.048	13,17%
Alaskaösp	191.818	4,21%
Reynivíður	95.203	2,09%
Lindifura	87.849	1,93%
Bláugreni	66.273	1,45%
Rauðugreni	42.304	0,93%
Hengibirki	36.382	0,80%
Hvíttugreni	35.676	0,78%
Berg-/dverg-/fjallafura	31.475	0,69%
Sitkaelri	29.043	0,64%
Selja	27.073	0,59%
Gráelri	20.684	0,45%
Alaskavíður	19.879	0,44%
Evrópulerki	19.406	0,43%
Skógarfura	17.980	0,39%
Gulvíður	13.130	0,29%
Jörfavíður	12.946	0,28%
Sölber-/rífsber	10.564	0,23%
Álmur	10.537	0,23%
Víðja	9.280	0,20%
Broddfura	6.824	0,15%
Fjallapínur	6.137	0,13%
Rauðelri	5.061	0,11%
Loðvíður	4.991	0,11%
Knappareynir	4.774	0,10%

undirflokkur	upplýsing	um á
undirflokkur	upplýsing	um á
Hreggsstaðavíður	4.640	0,10%
Ýmsir runnar	3.745	0,08%
Síberíupínur	2.885	0,06%
Sitkareynir	2.775	0,06%
Brekkuvíður	2.356	0,05%
Koparreynir	2.093	0,05%
Rósir	2.000	0,04%
Víðir-ýmíðir	2.000	0,04%
Bláelri/kjarrelri	1.440	0,03%
Ýmsar tegundir	1.344	0,03%
Kasmíreynir	1.217	0,03%
Úlfareynir	1.147	0,03%
Askur	1.079	0,02%
Myralerki	1.000	0,02%
Gráreynir	666	0,01%
Svartugreni	540	0,01%
Myrtuvíður	500	0,01%
Stíkilsber	500	0,01%
Heggur	480	0,01%
Silfurreynir	479	0,01%
Rísalerki	360	0,01%
Fjalla-/marþöll	299	0,01%
Hæruelri	197	0,00%
Garðahlynur	92	0,00%
Fjallalerki	80	0,00%
Himalajareynir	80	0,00%
Blæösp	59	0,00%
Douglasgreni	24	0,00%

á	n	á	k
Trjátegund	Skógr. ríkisins	Barri hf.	Skógr.félög
Lindifura		39,33	
Ilmbjörk	7,89		2
Stafafura	2,09		0,2
Rússalerki	0,34		
Lerkiblandingur 'Hrymur'	1,02		
Rússa x Japanslerki	0,38		
Sitkaelri	1,15		
Kjarrelri	0,1		
Blæelri	0,06		
Reyniviður	0,33	1	
Knappareynir	0,15		
Steinbjörk	0,22		

plöntum og aðrir dregið saman framleiðslu. Aðeins einn stór framleiðandi virðist vera með ámóta framleiðslu og áður. Haldi þessi óheillaþróun áfram getur tekið langan tíma að vinna upp þá þekkingu og getu sem skapast hefur en tapast með því fólki sem hverfur úr greininni.

Gróðursetning helstu skógræktaraðila

Rétt er að byrja á að leiðrétta lítillega tölur fyrir 2009 en í þr vantaði gróðursetningar Hekluskága á 0.1 plöntum af ilmbirki og 11.090 plöntum af ilmreyni. Leiðrétt heildartala gróðursettra plantna fyrir árið 2009 er því 2.1.

Samb ríleg tala fyrir árið 2010 er samkv mt hjálögðu yfirliti 1.0.62 plöntur. Sé miðað við

meðaltal áranna 200 200 , sem er . 11.11“ plöntur er um þriðjungs samdrátt að r ða. Enn er mest gróðursett af ilmbirki en talsvert dregur saman með því og sitkagreni hvítsitkagreni, sem heldur nokkuð velli að fjölda til og er fjórðungur gróðursettra plantna. Rússalerki, stafafura og alaskaösp verma n stu s tin en tíðindum s tir að lindifura er sjötta algengasta tegundin árið 2010. Líkt og undanfarin ár endurspeglar listinn ríkan vilja til að r kta fjölbreytilega skóga sem flestum tti að falla í geðþótt á því séu nokkrar sorglegar undantekningar.

Flatarmál gróðursetninga

Betur gekk nú en áður að afla upplýsinga um flatarmál gróðursetninga sem birtast hér í þriðja skipti. Samkv mt því var þekja gróðursetninga ársins 2010 um 1 00 ha en var árið 2009 um 2000 ha.

latarmál nýmarka er jafnvel enn áhugaverðari m líkvarði en plöntufjöldi, að því gefnu að uppva í skógur með viðunandi skógarþekju.

Trjáfræ

Hér eru birtar tölur um fr söfnun Skógr ktar ríkisins, Barra hf. og skógr ktarfélaga. itað er að fleiri aðilar safna fr jum en upplýsingar um það skortir.

Jólatré

Sala á innlendum jólatrjáum hefur verið á uppleið eftir langt samdráttarskeið á hinum svo kölluðu góð ristímum. ó eru f rri tré f rð til bókar nú en

má	u	n	n	á	k						
	Skógrækt ríkisins	Skógr.-félög	Landgr.-skógar	Héraðs- & Austurl.sk.	Suðurl.-skógar	Vesturl.-skógar	Skjólsl. á Vestfj.	Norðurl.-skógar	Landgr. ríkisins	Heklusl.	ALLS
Nýgróður.	29	5	150	285	250	193	104	299	9	143	1.467
Endurgroður.	7	5	50		10						72
Alls	36	10	200	285	260	193	104	299	9	143	1.539

n	- u	u n	- k n	á n	nu	- u nu	nd u	k	
Skógræktarfélag*	4.430	1.068	772	412	153		4	115	6.954
Skógrækt ríkisins	327	755	111	514	64	7	6		1.784
Skógarbændur & einkaaðilar	591	98	100	91	20				900
Alls	5.348	1.921	983	1.017	237	7	10	115	9.638
Hlutfall af heild	55,5%	19,9%	10,2%	10,6%	2,5%	0,1%	0,1%	1,2%	100,0%

* Upplýsingar vantar frá allmörgum skógræktarfélögum, þar á meðal frá nokkrum sem selja töluvert af jólatrjáum.

árið á undan eða liðlega 9.600 tré á móti rúmlega 11 þúsund árið 2009, sem var metár það sem af er þessarar aldar.

Í samanburðar er meðaltal áranna 200 200 um þúsund tré og var botninum náð árið 2006 þegar aðeins voru bókfr rð .“ ” seld jólatré. Nú eru einnig f rð til bókar tré frá nokkrum skógarb ndum og aðilum utan Skógr ktar ríkisins eða skógr ktarfélaga.

ar sem upplýsingar vantar frá nokkrum aðilum má tla að um vanmat sé að r ða og g ti það h glega numið á bilinu 1 2 þúsund tré. ví má tla að heildarfjöldi íslenskra jólatrjáa sé nú áþekkur og þegar best lét.

Grisjun og skógarhögg

Grisjun hefur aukist umtalsvert b ði hjá Skógr kt ríkisins og skógr ktarfélögum. Kemur þar b ði til b tt samkeppnisstaða viðarafurða gagnvart innflutningi og staðan á vinnumarkaðnum. á hafa Héraðsskógar og Norðurlandsskógar lagt áherslu á gisjun í ungskógi, sem er lofsvert, því oft er grísjun óráð nema í tíma sé tekin.

Viðarafurðir

Mikil aukning er í viðarsölu úr skógum landsins og tala má um gjörbreytingu, sem hefst í kjölfar hruns á gengi íslensku krónunnar og hugarfarsbreytinga sem komu til þegar ekki var lengur óheft framboð af gjaldeyri. En einnig að r ktaðir skógar eru í va andi m li komnir í þá st rð að grísjun skilar umtalsverðu magni af nýtanlegu timbri.

Mest er aukningin á seldum bolvið, arinvið og viðarkurli. Hér birtast upplýsingar frá Skógr kt ríkisins, skógr ktarfélögum og skógarb ndum.

Ársverk

ölur um ársverk í skógr kt birtast hér í þriðja sinni og nú frá öllum helstu aðilum. Samkv mt þessari samantekt eru launuð ársverk í skógargeiranum 1“ en töldust 12 árið áður. Ljóst er að landshlutaverkefnin þurfa að samr ma og b ta hjá sér skráningu á vinnu á jörðum skógarb nda en hér er, ef Norðurlandskógar eru undanskildir, eingöngu talin framvinna á vegum verkefnisstjórna verkefnanna. Einnig vantar mikið upp á þessa skráningu varðandi sumarstarfsfólk hjá skógr ktarfélögum og ekki er hér gerð

má un un u n á k

und nn p	-k k k n	-k k	-u u nd k	u nd k	k	-
Grisjun	61	6	2			83
Gisjun í ungskógi		17		20	10,9	25,7
Rjóðurfelling						0

k k k

Launuð störf:	Skógr. ríkisins	Skógr.-félög	Héraðs- & Austurl.sk.	Suðurl.-skógar	Vesturl.-skógar	Skjólslk. á Vestfj.	Norðurl.-skógar	Heklusk.	Aðrir	ALLS
Stjórnunarstörf	14,0	10,0	3,4	4,0	1,0	2,8	1,0	0,5		37
Skógrækt		20,0				1,2	5,6	0,5		27
Skógarhögg og framl. viðarafurða	33,0	6,0					0,3			39
Ræktun og sala jólatrjáa		3,0								3
Mannvirkjagerð**		3,0				0,2	2,5			6
Plöntuframleiðsla						1,0			30,0	31
Rannsóknir	14,0									14
Annað		8,0	0,8		1,0					10
Alls	61	50,0	4,2	4,0	2,0	5,2	9,4	1,0	30,0	136,8

* Ársverk svarar til u.þ.b. 2000 klst. eða 260 daga í vinnu.

** Svo sem girðingar, vegir, stígar, aðstaða og önnur mannvirki.

Borið á skóg sem gróðursettur var eftir 1990

Áburðartegund	Áburðartegund	Áburðartegund	Flatarmál
Græðir 16-16-16	Bláakorn 12-13-14 +	Spretur 26-6	ha
Tonn/ Tonn N*	Tonn/ Tonn N*	Tonn/ Tonn N*	
0,2	1,96	23	200
0,032	0,2352	5,98	

* Neðri tölurnar eru umreiknaðar í tonn af hreinu köfnunarefni

grein fyrir sjálfbodavinnu eða ólaunaðri vinnu, sem er talsverð.

Áburðargjöf

Hér er í fyrsta skipti birt tafla yfir áburðarnotkun en tekur nú aðeins til upplýsinga frá nokkrum skógrtarfélögum. rá og með n sta ári verður skráning áburðargjafar vonandi orðin það góð að hún verði t mandi fyrir allan skógargeirann.

Almennt

Hér hefur verið gerð örstutt grein fyrir nokkrum helstu kennitölum skógrtarstarfsins fyrir árið 2010 og hvaðan þ r upplýsingar koma. Sem fyrr eru þ r þeim takmörkunum háðar, að vitað er að fleiri aðilar, en hér eru f rðir til bókar, stunda skógrtar eða skylda starfsemi og upplýsingar vantar um einstök atriði skógrtarstarfsins frá fjölmörgum aðilum.

pplýsingar þessar eru m.a. notaðar af stjórnvöldum til að fylgjast með framvindu skógarmála og einnig hafa stjórnvöld skuldbindingar gagnvart alþjóðastofnunum og alþjóðasamningum um upplýsingagjöf þar sem þessi samantekt gegnir veigamiklu hlutverki. ramsetning upplýsinga hér er einmitt sniðin að þessum þörfum. Í því ljósi er rétt að árétta mikilv gi þess að allir skili inn umbeðnum upplýsingum og á því formi sem óskað er eftir. il að auka fl kjustigið aðeins er rétt að geta þess að nú þurfa skógarmenn að temja sér að gera greinarmun á hvort upplýsingar eigi við skóg sem r ktaður er fyrir 1990 eða eftir það ár, sem er viðmiðunarár Kyótósamkomulagsins um loftslagsmál, en skógar gegna þar lykilhlutverki enda mikilv gustu landvistkerfi jarðar.

Að lokum vill höfundur þakka þeim fjölmörgu forsvarsmönnum skógrtarverkefna og gróðrarstöðva sem hafa góðfúslega látið í té upplýsingar fyrir þessa samantekt.

röstur Eysteinnsson kom með tillögu að breyttri framsetningu á upplýsingum um viðurumsetningu. að er tímab r breyting og rétt tímasetning þegar sú breyting hefur orðið að afurðir skóganna eru ekki lengur m ldar í nokkrum spýtum heldur þúsundum rúmmetra.

Ragnhildur reysteinsdóttir las yfir te ta og kann ég henni og öllum sem þeim að þessari vinnu komu bestu þakkir.

m	m		
Afurð	Skógr. ríkisins	Bændaskógar	Skógræktarfr.
Bolviður greni	2.417,8		146,0
Bolviður fura	127,71		
Bolviður lerki	37,0		
Bolviður birki	2,9		
Bolviður ösp	0,0		
Bolviður annað	0,0	14,0	85,0
Borðviður greni	9,5		
Borðviður fura	0,5		
Borðviður lerki	37,0		
Borðviður birki	2,2		
Borðviður ösp	0,4		
Borðviður annað	0,0		
Arinviður birki	245,9		
Arinviður barrtré	70,9		18,7
Arinviður ösp/annað	40,1		
Kurl lerki	646,6		
Kurl greni/fura	117,5	5,0	70,0
Kurl birki/annað	7,5		
Girðingarstaurar	10,7	22,2	
Samtals	3.774,5	41,0	320,0
m k um			
Greni	2.444,8		
Lerki	720,6		
Fura	299,1		
Birki	258,4		
Ösp	40,1		
Annað	11,0		
Samtals	3.774,5		

Trjátegund	Um á un y			- k k n		
	Skógrækt ríkisins	Landgræðsla ríkisins	Hekluskógar	Skógræktarfélög	Landgræðsluskógar	
Ilmbirki	28.451	16.252	274.509	4.025	336.156	
Sitka- og hvítsitkagreni	26.765			2.560	66.400	
Rússalerki	10.250			500	49.647	
Stafafura	28.021			14.540	86.832	
Alaskaösp	50	5.000		1.750	16.520	
Lindi- og sembrafura	2436					
Reyniviður	2063	2.300	11.700	1.151	20.195	
Hengibirki	3289					
Rauðgreni				12.989		
Blágreni	198			250		
Hvítgreni	55					
Sitkaelri					70	
Ýmsar tegundir	1.611			7.918		
Selja						
Alaskaviðir					1.840	
Víðir, stiklingar						
Berg- og fjallafura						
Skógarfura	22			80		
Gulviðir	285				5.230	
Evrópulerki	1008			320	7.906	
Víðir, ýmsar tegundir						
Jörfaviðir	175				4.840	
Runnar						
Broddfura						
Blæelri		5.000				
Sólber/rifs						
Viðja	700					
Græelri	6			560		
Reynir, ýmsar tegundir				350		
Hreggstaðaviðir					70	
Loðviðir					910	
Síberíuþinur						
Brekkuviðir						
Fjallaþinur	190					
Askur	1032					
Körfuviðir						
Alls	105.575	28.552	286.209	46.993	596.616	

		nd u k n - á			nd n á un y		ALLS	Hlutfall af heild
	Yrkjusjóður	Héraðs- og Austurlands-skógar	Suðurlands-skógar	Vesturlands-skógar	Skjólsskógar á Vestfjörðum	Norðurlands-skógar		
	23.534	107.621	68.000	75.163	64.520	208.538	1.206.769	29,14%
		211.920	382.210	243.988	40.176	99.470	1.073.489	25,92%
		251.842			18.000	235.099	565.338	13,65%
		122.007	90.290	130.300	9.880	59.510	541.380	13,07%
		49.874	76.335	40.064	16.844	22.760	229.197	5,54%
		65.300	4.830		10.000	4.935	87.501	2,11%
		19.265	11.857	4.612	3.565	5.247	81.955	1,98%
		31.752		455			35.496	0,86%
		11.120				11.340	35.449	0,86%
		16.280			7.000	6.790	30.518	0,74%
					20.585	8.540	29.180	0,70%
		18.800			5.040		23.910	0,58%
		4.416		2.488	887	3.408	20.728	0,50%
		8.136			12.175		20.311	0,49%
		9.540		3.850	700	2.405	18.335	0,44%
		17.035					17.035	0,41%
		9.800			1.080	5.680	16.560	0,40%
		16.160					16.262	0,39%
				1.740	3.885	3.701	14.841	0,36%
		80			4.640		13.954	0,34%
			10.180				10.180	0,25%
				4.040		210	9.265	0,22%
			7.234				7.234	0,17%
		6.472					6.472	0,16%
							5.000	0,12%
			2.730			1.681	4.411	0,11%
						3.160	3.860	0,09%
		2.960					3.526	0,09%
			2.892				3.242	0,08%
					1.960		2.030	0,05%
					70	1.018	1.998	0,05%
		1.920					1.920	0,05%
						1.786	1.786	0,04%
		96				1.344	1.630	0,04%
							1.032	0,02%
					140		140	0,00%
	23.534	982.396	656.558	506.700	221.007	686.622	4.140.762	100%

Skógræktarfélag Íslands þakkar veittan stuðning

Reykjavík

Alþýðusamband Íslands, www.asi.is, S tóni 1
ARG S ehf Arkitektastofa Grétars og Stefáns
Augusteinn sf, Súðarvogi
Á. . .R., Stuðlahálsi 2
Árni Reynisson ehf, Skipholti 0d
Björgun ehf, S varhöfða ""
Brimrún ehf, Hólmastól
E. . ehf, Klettagörðum 11
Efling stéttarfélag, S tóni 1
Eldhús s lkerans ehf, Lynghálsi ""
iskmarkaðurinn ehf, Aðalstr ti 12
l gger, Stórhöfða
Garðyrkjuþjónustan ehf, Skipholti 29b
Gjögur hf, Kringlunni
Háskóli Íslands, við Suðurgötu
Hilmar D. lafsson ehf, Eldshöfða 1
Kjaran ehf, Síðumúla 12-1
Landsnet hf, Gylfaflöt 9
Landvernd, Skúlatúni 6
Laugarnesskóli, Kirkjuteigi 2
líudreifing ehf, Gelgjutanga
Raftíðni ehf, Grandagarður 16
Samið, Borgartúni "" 0
Slökkvilið höfuðborgarsv ðisins bs, Skógarhlíð 1
SM kvótaþing ehf, Skipholti 0d
ark eiknistofan ehf, Brautarholti 6
annréttingar sf, Snorrabraut 29
REÆ- Hóperðamiðstöðin, Hesthálsi 10
mhverfis- og samgöngusvið Reykjavíkurborgar
erkfr ðistofan Afl og rka ehf, Hraunbergi
S Ráðgjöf ehf, Borgartúni 20

Seltjarnarnes

eus heildverslun Sía, Austurströnd

Kópavogur

dk hugbúnaður ehf., dk.is, Hlíðasmára 1
Kjarni ehf, bókhaldsþjónusta, Lautarsmára 1
Kríunes ehf, Kriunesi við atnsenda
Reyk- og eldþéttingar ehf, Akralind
Smurstöðin ehf, Dalvegi 16a
etrarsól ehf, Askalind

Garðabær

agval ehf, Smiðsbúð
Miklators hf, Kaupþúni

Hafnarfjörður

jörukráin Hótel íking, Strandgötu
Hlaðb r- olas hf, malbikunarstöð, Gullhelli 1
Rafrún ehf, Gjótuhrauni
erkalýðsfélagið Hlíf, Reykjavíkurvegi 6

Reykjanesbær

Reykjanesb r, jarnargötu 12
erslunarmannafélag Suðurnesja, atnsnesvegi 1
co bílar ehf, Njarðarbraut 19

Grindavík

Einhamar Seafood ehf, erbraut "" a

Mosfellsbær

Ísfugl ehf, Reykjavegi "" 6

Borgarnes

Eyja- og Miklaholtshreppur, Hofsstöðum

Ísafjörður

Menntaskólinn á Ísafirði, orfnesi

Bolungarvík

iskmarkaður Bolungarvíkur og Suðureyrar ehf

Hvammstangi

Húnaþing vestra, Hvammstangabraut

Blönduós

Gullregn garðplöntustöð, Auðkúlu 1

Skagatrönd

Elfa ehf, ddagötu 22

Sauðárkrókur

Garðyrkjustjóri Sveitarfélags Skagafjarðar
K- ak ehf, Borgartúni 1
Skagafjarðarveitur ehf, www.skv.is, Borgarteigi 1

Varmahlíð

Akrahreppur, Skagafirði

Akureyri

Gróðrarstöðin Réttarhóll, s: 62 1660, Smáratúni 16b
Höldur - Bílaleiga Akureyrar, ryggvabraut 12
Sella tannl knar ehf, Hofsbót
oyota Akureyri, Baldursnesi 1

Dalvík

romens Dalvík ehf, Gunnarsbraut 12

Húsavík

Sorpsamlag ingeyinga ehf, íðimóum 2

Laugar

erðaðjónustan Narfastöðum ehf
Gistiheimilið Stóru-Laugar, sími 6 2990

Egilsstaðir

Austfjarðaflutningar ehf, Kelduskógum 19
Héraðs- og Austurlandsskógar, Miðvangi 2-
Hitaveita Egilsstaða og ella ehf, Einhleypingi 1

Neskaupstaður

Síldarvinnslan hf, útgerð, Hafnarbraut 6
ónspil ehf, Hafnarbraut 22

Höfn í Hornafirði

Hornabrauð ehf, Litlubrú 1
rastarhóll ehf, Kirkjubraut 10

Selfoss

Búnaðarfélag Bláskógabyggðar, Dalbraut 1
Búnaðarsamband Suðurlands, Austurvegi 1
Jötunn vélar ehf, Austurvegi 69

Hveragerði

Garðyrkjustöð ngibjargar, Heiðmörk "

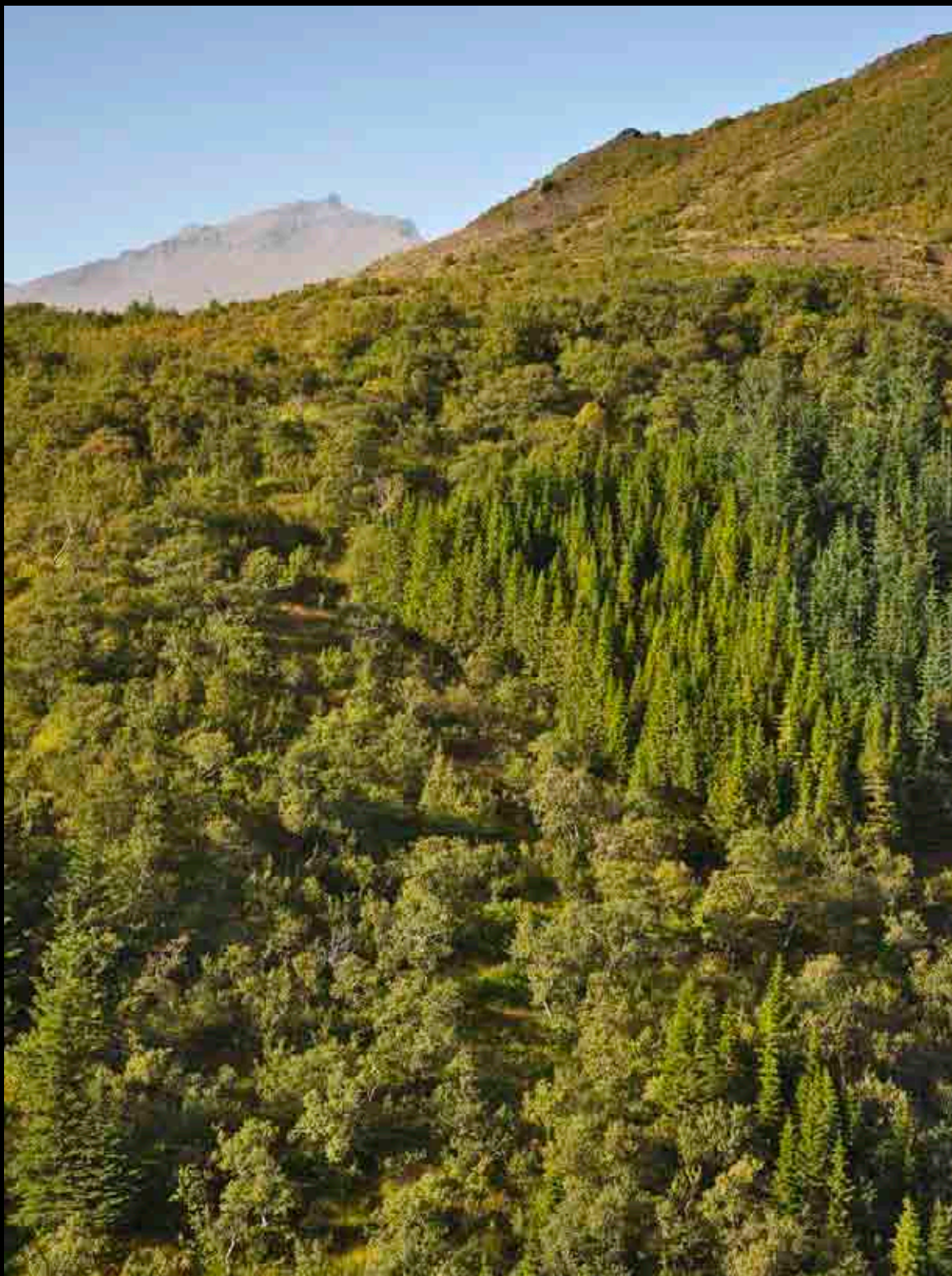
Flúðir

lúðafiskur, Borgarási
Garðyrkjustöðin Hvammur 2, Hvammi 2

Mynd: Daniel Bergmann

Svipmyndir úr Slyppugili í Þórsmörk

Samtökin Farfuglar stunduðu í áratugi skógrækt í Slyppugili í Þórsmörk og þar er nú vaxinn myndarlegur skógur. Hér sér yfir tjaldsvæðið í gílinu. Glittir í Krossá t.v. og þar hæst rís Valahnúkur. Langidalur liggur á milli hnúksins og Slyppugils. Að neðan sér til Eyjafjallajökuls úr gílinu. Myndir: Daníel Bergmann

TILEFNI TIL AÐ FLAGGA!

Forsteyptur sökkull fylgir

Formenta-fánastöng, íslenski fáninn og sökkull í einum pakka

- Físlétt, fellanleg glertrefjastöng (ekkert viðhald)
- **6 metra** stöng vegur aðeins **23 kg**
- Gylltur húnn setur svip á stöngina
- Snúningsfótur svo fáninn snúist síður utan um stöngina
- Stönginni fylgir fáni, fánalína, línufesting, stangarkúla (húnn), forsteyptur sökkull og festingar

6 m stöng

Léttgreiðslur

14.150 kr. í 6 mán.

Fullt verð 84.900 kr.

7 m stöng

Léttgreiðslur

15.817 kr. í 6 mán.

Fullt verð 94.900 kr.

8 m stöng

Léttgreiðslur

16.650 kr. í 6 mán.

Fullt verð 99.900 kr.

Leitaðu ráða hjá okkur. Hjá Ellingsen starfa sérfræðingar í öllum deildum. Við veitum faglega og vandaða ráðgjöf og finnum réttu vörurnar sem uppfylla þínar þarfir. Við seljum eingöngu þrautreyndar hágæðavörur sem henta fyrir íslenskar aðstæður.

REYKJAVÍK • Fiskislóð 1 • Sími 580 8500 • mánud.-föstud. 10-18 • laugard. 10-16
AKUREYRI • Tryggvabraut 1-3 • Sími 460 3630 • mánud.-föstud. 8-18 • laugard. 10-16 • ellingsen.is

Ellingsen

- FULLT HÚS ÆVINTÝRA